2

OPERVM
M. TVLLII CI-
CERONIS, QVAE
ad noſtram ætatem non
peruenerunt, fra-
gmenta.

***

Ex variorum authorum
ſcriptis collecta.

LVGDVNI,
Sumptibus Ioan. Pillehotte, ad inſigne IESV.

CIↃ. IↃ. LXXXIX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

INDEX ORATIONVM M. TVLLII CICERONIS, quarum deinceps subiiciuntur fragmenta.

* * *

AVCTO

AVCTORES, EX QVIBVS omnia Fragmenta librorum Ciceronis, Poëmatum, orationum, &c. à Rob. Stephano, Carolo Sigonio, Andrea Patricio, &c. collecta sunt.

*

Aquila.
Asconius.
D. Augustinus.
Boëthus.
Carisius.
Ipse Cicero.
Columella.
Diomedes.
Donatus.
Festus.
Fortunatianus.
Gellius.
D. Hieronymus.
Isidorus.
Lactantius.
Macrobius.
Marcellinus.
Nonius Marcellus.
Plinius.
Priscianus.
Quinctilianus.
Seneca.
Seruius.
Suetonius.
Valerius.
Vlpianus.

EX ORATIONE PRO MARCO TVLLIO I.

***

Deest principium.

PRISCIANVS.] *Hoc iudicium sic exspectatur, vt non vna rei status, sed omnibus constitui putetur.*

QVINT. libro 4. capite 2.] *Fundum habet in agro Tigurino M. Tullius paternum.*

QVINT. lib. 5. c. de refututione] *Quis hoc statuit vnquam, aut cui concedi sine summo omniū periculo potest, vt eum iure petuerit occidere, a quo metuisse se dicat, ne ipse posterius occideretur?*

QVINT.] *Si quis furem occiderit, iniuria occiderit. quamobrem? quia ius constitutum nullum est. quid si se telo defenderit? haud iniuria. quid ita? quia constitutum est.*

Cetera desunt.

Pro L. Vareno.

Deest principium.

PRISC.] *C. Ancharius Rufus fuit è municipio Fulginate.*

PRISC.] *in præfectura Fulginate.*

QVINT. lib. 5. c. 13.] *Cum iter per agros, & loca sola faceret, cum Populeno, in familiam Anchariānam incidisse dixerunt: deinde Populenum occisum esse: illico Varenum vinctum, adseruatum, dum hic ostenderet, quid de eo fieri vellet.*

QVINT. lib. 7. c. 1.] *In legem de sicarijs commisit L. Varenus. Nā C. Varenum occidendo, & Cneum vulnerando, & Salarium item occidendo, cadit.*

QVINT. lib. 4. c. 1.] *Tum C. Varenus is, qui à familia Anchariana occisus est (Hoc, quaso, iudices, diligenter attendite.)*

PRISC. lib. 3. & Quint. lib. 8. c. 3] *L. ille Septimius diceret. etenim est ad L. Crassi eloquentiam grauis,*

grauis, vehemens & volubilis. Erucius hic noster, Antoniaster est.

PRISC. lib. 12.] *Ea cades si potissimùm crimini datur, detur ei, cuia interfuit, non ei, cuia nihil interfuit.*

QVINT. lib. 5. c. 10.] *Optio vobis datur, vtrùm velitis, casu illo itinere Varenum esse vsum, an huius persuasu, & inductu.*

PRISC.] *Deûm fidem.*

Desunt reliqua.

Pro P. Oppio. III.

Deest principium.

QVINT. lib. 5. c. 10.] *Vtrùm cum Cottam appetisset, an cùm ipse sese conaretur occidere, telum ei è manibus ereptum est?*

QVINT. ibidem] *Quos educere inuitos in prouinciam non potuit, eos inuitos retinere qui potuit?*

QVINT. lib. 11. c. 1.] *At enim verisimile non est, tantum scelus M. Cottam esse commentum. quid? hoc verisimile est, tantum scelus Oppium esse conatum?*

MARCELL.] *Etenim multum posse ad salutem alterius, honori multis: parum potuisse ad exitium, probro nemini fuit.*

QVINT.] *O amorem mirum:* [a] *ô beneuolentiam singularem.* a al. *ô beniuolentiam*

Cetera desiderantur.

Pro M. Fundanio. IIII.

Deest principium.

PRISC. lib. 7.] *Non modò hoc à Iulio Annale, sed vix mehercule à Q. Mutone factũ probari potest.*

PRISC. lib. 16.] *Eßétne id, quod Meno nuntiasset.*

Plurima desunt.

Pro C. Cornelio. I.

PRISC. lib. 6.] *Vt ab Ioue optima maximo, cetetísque dijs, deabúsque omnibus opem & auxilium petamus.*

PRISC. lib. 2.] *ex promulgatione trinundinum.*

dies ad firendum, potestásque venisset.
SERVIVS.] *Arcades se proselenos esse asseuerant.*

ASC.] versu à primo circiter CLXI.

Postulatur apud me praetorem primùm de pecunys repetundis. prospectat videlicet Cominius, quid agatur videlicet homines fanos, in medium ad tentandum periculum proiectos.

ASC.] *Quid? Metellus summa nobilitate, ac virtute, cùm hu iurasset, semel priuatim à patre: iterum publicè à lege coactus, destitit accusatione, an vi, an veritate? In quo suspicionem omnem tollit C. Curionis virtus ac dignitas, & Q. Metelli adolescentia, ad summam laudem omnibus rebus ornata.*

ASC.] *Legem, inquit, de libertinorum suffragijs Cornelius cum Manilio dedit. quid est hoc? dedit, an tulit, an rogauit, an hortatus est? nam tulisse ridiculum est. quasi legem aliquã aut ad scribendum difficilem, aut ad excogitandum reconditam: qua lex paucis his annis non modò scripta, sed etiam lata esset.*

ASC.] *In quo cùm multa reprehensa sint, tum in primis celeritas actionis.*

ASC.] *Petiuit tamen à me pratore maxima contestatione, vt causam Manilij defenderem.*

versu à primo DCCCCL.

ASC.] *Nam cùm is tribunus pleb. duas leges tulisset in eo magistratu, vnam perniciosam, alteram egregiam: quod summam remp. lasit, id ab ipso tribuno abiectum est. bonum autem, in summa rep. manet.*

a for. meis rationibus allenissimum, b fort. hominẽ summa prud. virũ clar.

ASC.] *Alijs ille in illum furorem magnis hominibus auctoribus impulsus est, qui aliquod instituti exemplum disturbandorum iudiciorum perniciosissimum, temporibus suis accommodatissimum, [a] meis alienissimum rationibus, cupierunt.*

ASC.] *Possum dicere, [b] hominem summa pruden*

dentia clarum, C. Cottam, de legibus abrogandis ipsum ad senatum retulisse. possum & M. Cottæ legem de iudicijs priuatis, anno pòst quàm lata sit, à fratre eius abrogatam. legem Liciniam & Muciam de ciuibus regundis, video constare inter omneis, quam duo consules omniũ, quos vidimus, sapientissimi tulissent, non modò inutilem, sed perniciosam reip. fuisse.

ASC.] *Quatuor omnino genera sunt, iudices, in quibus per senatum, more maiorum, statuatur aliquid de legibus. vnum est eiusmodi, placere legem abrogari, vt Q. Cæcilio, M. Iunio coss. quæ leges rem militarem impedirent, vt abrogarentur. alterum, quæ lex lata esse dicatur, ea non videri populum teneri, vt L. Marcio, Sext. Iulio coss. de legibus Liuijs. tertium est de legum derogationibus, quo de genere persæpe S. C. fiunt, vt nuper de ipsa lege Calpurnia, cui derogaretur.*

ASC.] *P. Africanus ille superior, vt dicitur, non solùm à sapientissimis hominibus, qui tum erant, verùm etiam à se ipso sæpe accusatus est. quòd cùm consul esset cum Ti. Longo, passus esset tum primùm à populari consessu senatoria subsellia separari.*

Circa medium.

ASC.] *Est vtique ius vetandi, cùm ea feratur, quãdiu non perfertur: quamdiu qui suffragij ferundi causa conueniunt, huc & illuc transferuntur: dum priuati dicunt: dum tabellæ diribentur: dum sitella defertur, dum æquantur sortes, dum sortitio fit, & si qua sunt huius generis alia.*

paulò post.

ASC.] *Vnum tamen, quod hoc ipso tribuno pl. factum est, prætermittendum non videtur. neque enim maius est legere codicem, cùm intercedatur, quàm sitellam ipsam cum ipso intercessore deferre, nec grauius, incipere ferre, quàm perferre:*

nec vehementius, ostendere se laturū, inuito collega, quam ipsi collegæ magistratum abrogare: nec criminosius, tribus ad legem accipiendam, quam ad collegam reddendum priuatum, intro-uocare. quæ vir fortis, huius collega, A Gabinius in re optima fecit omnia, neque, cum salutem populo R. atque omnibus gentibus finem diuturnæ captiuitatis, turpitudinis, & seruitutis afferret, passus est, plus unius collegæ sui, quàm uniuersæ ciuitatis vocem valere, & voluntatem.

QVINT.] *Codicem attigit.*

ASC.] *At enim de corrigenda lege retulerunt.*

ASC.] *Idem, nisi hac ipsa lex, quam C. Cornelius tulit, obstitisset, decreuissem id, quod palam iam isti defensores iudiciorum pugnauerunt, senatui non placere, id iudicium de Sylla bonis fieri. quam ego causam longè aliter prætor in contione defendi, cum id dicerem, quod iidem iudices postea statuerunt, iudicium æquiore tempore fieri oportere. antea verò quam multarum rerum iudicia sublata sint, & quia scitis, prætereo, & nequem in iudiciū oratio meá reuocare videatur.*

paulò pòst.

ASC.] *Non Cn. Dolabella C. Volcatium, honestissimum virum, communi & quotidiano iure priuasset: non denique homo illorum & vita, & prudentia longè dißimilis, sed tamen nimis in gratificando iure liber, L. Sisenna, bonorum Cn. Cornelij poßeßionem ex edicto suo P. Scipioni adolescenti summa nobilitate, eximia virtute prædito, dedisset. Quare, cùm ambitum populus R. videret, & cùm à tribunis pl. doceretur, nisi pœna acceßißet in diuisores, extingui nullo modo posse: legem hanc Cornelij flagitabat: illam, quæ ex S.C. ferebatur, repudiabat.*

paulò pòst.

ASC.] *Vt spectaculum illud duorum designatorum consulum, calamitate, re, & tempore salubre, ac necessa*

necessarium: genere, & exemplo miserum, ac funestum videremus.

ASC.] *Quid ego nunc argumentis tibi respondeam, posse fieri, vt alius aliquis Cornelius sit, qui habeat Philerotem? res nota est, vulgare nomen est Phileroti: Cornelios verò ita multos, vt iam etiam collegium constitutum sit?*

ASC.] *At enim extremi, ac difficillimi temporis vocem illam, C. Corneli, consulem mittere coëgisti, qui remp. saluam esse vellent, vt ad legem accipiendam adessent.*

ASC.] *Plebem ex Maniliana offensione victam, & domitam esse dicit. ante vestros annos propter illius tribuni pl. temeritatem posse adduci, vt omnino ne illius potestate abalienemur. Qui restituerunt eam potestatem, alterum nihil vnum posse contra multos, alterum longè abesse.*

ASC. & PRISC. lib. 6.] *Tanta igitur in illis virtus fuit, vt anno XVI. post reges exactos, propter nimiam dominationem potentium secederent, leges sacratas ipsi sibi restituerent, duos tribunos crearent, montem illum trans Anienem, qui hodie mons Sacer nominatur, in quo armati consederant, aeternae memoriae causa consecrarent itaque auspicatò, postero anno, X tribuni pl. comitijs curiatis creati sunt.*

ASC.] *Tum interposita fide per treis legatos, amplissimos viros, Romam armati reuerterunt: in Auentino consederunt. inde armati in Capitolium venerunt. decem tribunos pl. per pontificem, quod magistratus nullus erat, creauerunt. Etiam haec recentiora praetereo: ponam principium iustissimae libertatis: Cassiam, qua lege suffragiorum ius, potestásque conualuit: alteram Cassiam, quae populi iudicia firmauit.*

ASC.] *Qui non modò cum Sylla, verùm etiam, illo mortuo, semper hoc per se summis opibus retinendum putauerunt, inimicissimi C. Cottae fuerunt, quod is consul paulùm tribunis pl. non potestatis, sed dignitatis addidit.*

ASC.] *Quandiu quidem hoc animo erga nos illa plebs erit, quo se ostendit esse, cùm legem Aure-*

liam, cum Rosciam non modò accepit, sed etiam efflagitauit.

ASC.] *Memoria teneo, cum primùm senatores cum equitibus Romanis lege Plotia iudicarent, hominem ijs, ac nobilitati perinuisum, Cn. Pompeium, causam lege Varia de maiestate dixisse.*

PRISC. lib. 8.] *Quæ intermissa complureis annos.*

PRISC. ibidem] *Num alicui gratificabantur aut homini, aut ordini?*

PRISC. lib. 10.] *Cœptum igitur per eos, qui agi volebant, desitum est per hunc, qui decessit.*

PRISC. lib. 8.] *Circuitis rostris eijcerentur lapidibus homines.*

PRISC.] *qui eloquentia ceteris antecellit.*

AQVILA.] *refertum tribunitijs legibus, exhaustum à quibus sit, ipsi sciunt.*

Cetera desunt.

Pro C. Cornelio II.

Deest initium.

ASC. & Fortunatianus lib. 3. Rhet.] *Pugnem apertè contra nobilissimorum hominum voluntates, studia, consilia,* [a] *cogitationesque eorũ aperiã?*

a aliàs rationesq; & ita Fortunatianus.

CICERO ORATORE PERF.] *O callidos homines, ô rem excogitatam, ô ingenia metuenda. testeu dare volumus. quem, quæso, nostrûm fefellit, ita vos esse facturos?*

ASC.] *Num in eo, qui sint hi testes, hæsitatis? ego vobis edam duos. reliqui sunt de consularibus: inimici tribunitiæ potestatis: pauci præterea assentatores eorum, atque assectæ subsequuntur.*

ASC.] *Sed si familiariter ex Q. Catulo, sapientissimo viro, atque humanissimo, velim quærere, vtrius tandem tibi tribunatus minus probari potest, C. Cornelij, an nõ dicam P. Sulpicij, non L. Saturnini, non C. Gracchi: non Tiberij, neminem, quem isti seditiosum existimant, nominabo, sed auunculi tui, Q. Catule, clarissimi, patriæq; amantissimi viri, quid mihi tandem responsurum putasti?*

post

post xx. versus à praecedenti.

ASC. [*Quid? auunculus tuus, clarissimus vir, clarissimo patre, auo, maioribus, non silentio, fauēte nobilitate, nullo intercessore comparato, populo R. dedit, & potentissimorum hominum collegijs eripuit cooptandorum sacerdotum potestatem? Quid? idem Domitius M. Silanum, consularem hominem, quemadmodum tribunus pl. vexauit.*

ASC.] *Hæc est controuersia eiusmodi, vt mihi tribuni pl. Cn. Domitius, Catulo. * M. Terpelius contemtissimum nomen eiectum esse ex ijs, qui tribuni pl. fuerunt.*

CIC. Orat. perf. & Quint. lib. 9. c. 4.] *Nam neque me diuitiæ mouent, quibus omnes Africanos, & Lælios multi venalitiarij, mercatorésque superarunt, neque vestis, aut cælatum aurum, & argentum, quo nostros veteres Marcellos, Maximósque multi eunuchi è Syria, Ægyptóque vicerunt. neque verò mouent me ornamēta ista villarum, quibus L. Paulum, & Mummium, qui rebus his vrbem, Italiámque omnem referserunt, ab aliquo video perfacilè Deliaco, aut Syro potuisse superari.*

PRISC. lib. 18.] *Quis tam abundans copijs.*

Extrema desunt.

CONTRA C. ANTONIVM, & L. Catilinam, competitores in toga candida.

Deest principium.

OMNIA ex Asconio.] *Dico, P. C. superiore nocte, cuiusdam hominis nobilis, & valde in hoc largitionis quæstu noti, & cogniti, [a] domum Catilinam & Antonium cum sequestribus suis conuenisse.*

Quem enim aut amicum habere potest is, qui tot ciueis trucidauit, aut clientē, qui in sua ciuitate cū peregrino negauit se iudicio æquo certare posse?

Nec se iam tum respexit, cum grauissimis vestris decretis absens notatus est.

In iudicijs quāta vis esset, didicit, cùm est absolutus:

a *fort.* domū Catilinæ, & Antonij cum sequestr.

si aut illud iudicium, aut illa absolutio nominanda est.

Populum vero cùm inspectante populo, collum secuit hominis maxime popularis, quanti faceret, ostendit.

Me, qua amentia inductus sit, vt contemneret, constituere non possum. vtrùm æquo animo laturum putauit? an in suo familiarissimo non viderat, me ne aliorum quidem iniurias mediocriter posse ferre?

Alter pecore omni vendito, & saltibus propè addictis, pastores retinet, ex quibus ait, se, cùm velit, subito fugitiuorum bellum excitaturum. alter induxit eum, quem potuit, vt repente gladiatores, populo non debitos, polliceretur, quos ipse consularis candidatus perspexit, & legit, & emit. præsente populo R. factum est.

Quamobrem augere etiam mercedes si vultis, Q. Mucium constantem legem impedire, vt cœpit senatus, COS. prohibere. sed ego ea lege contentus sum, qua duos consules designatos vno tempore damnari vidimus.

Te tamen, Q. Muci, tam malè de rep. existimare, molestè fero, qui hesterno die me esse dignum consulatu negabas quid? populus Romanus minùs diligenter fuit sibi constituere defensorem, quàm tu tibi? qui, cùm te furti L. Calenus argueret, me potissimùm fortunarum tuarum patronum esse voluisti. & cuius tu consilium in tua turpissima causa delegisti, hunc honestissimorum rerum defensorem populus R. auctore te, repudiare potest? nisi fortè hoc dicturus es, quo tempore à L. Caleno furti delatus sis, te eo tempore in me tibi parum auxilij esse vidisse.

Atque, vt istum omittam in exercitu Syllano prædonem, in introitu gladiatorem, in victoria quadrigarium.

Te vero, Catilina, consulatum sperare aut cogitare, non prodigium, atque portentum est? à quibus enim petiui? à principibus ciuitatis? qui tibi, cùm L. Volcatius consul in consilio fuisset, ne petendi quidem potestatem esse voluerunt? à senatoribus? quæ

qui te auctoritate sua spoliatum ornamentis omnibus, vinctum panè Africanis oratoribus tradiderunt? ab equestri ordine? quem trucidasti? à plebe? cui spectaculum eiusmodi tua crudelitas præbuit, vt nemo sine luctu adspicere, sine gemitu recordari posset?

ASCON.] *Quod caput etiam tum plenum animæ & spiritus, ad Syllamvsque ab Ianiculo ad ædem Apollinis, manibus ipse suis detulit.*

[a] *Quis? tu potes in defensione tua dicere, quod illi ne dixerunt quidem? tibi dicere non licebit.* aal. *Quid?*

Denique illi negare potuerunt, & negauerunt: tu tibi ne inficiandi quidem [b] * *impudentiæ locum reliquisti. quare præclara dicentur iudicia tulisse, si qui inficiantem Luscium condemnarunt, Catilinam absoluerint confitentem.* b fort. *potestatem,* aut *impud.*

Is ergo negat se ignarum esse, cùm etiam illi, imperitos se homines esse, & siquem etiam interfecissent, imperatori ac dictatori paruisse dicerent, ac negare quoque posse: Catilinam verò inficiari non posse.

Hanc tu habes dignitatem, qua fretus me contemnis, & despicis? an eam, quam reliqua vita es consecutus, cùm ita vixisti, vt non esset locus tam sanctus, quò non aduentus tuus, etiam cùm culpa nulla subesset, crimen afferret?

Cùm deprehendebare in adulteriis, cùm deprehendebas adulteros ipse, cùm ex eodem stupro tibi, & vxorem & filiam inuenisti.

* *stupris se omnibus, ac flagitiis contaminauit, cæde nefaria cruentauit, diripuit socios, leges, quæstiones, iudicia violauit.*

Quid ego, vt violaueris prouinciam, prædicem, cuncto populo R. [c] *clamante, ac resistente? nam vt te illic gesseris, non audeo dicere quoniam absolutus es. mentitos esse equites R. falsas fuisse tabellas honestissimæ ciuitatis existimo: mentitum Q. Metellum Pium, mentitam Africam: vidisse puto nescio quid illos iudices, qui te innocentem iudicarunt. O miser, qui non sentias, illo iudicio te non absolutum, verùm ad aliquod seuerius iudi-* c fort. *reclamante,*

cium, ac maius supplicium reseruatum.

Praeterea illum nefarium conatum tuum, & pene acerbum, & luctuosum populo R. diem, cum Cn. Pisone socio, neque alio nemine cadem optimatium facere voluisti.

An oblitus es, te ex me, cum praturam peteremus, petisse, vt tibi primum locum concederem? quod cum sapius ageres, & impudentius a me contenderes, meministi, me tibi respondere, impudenter te facere, qui id a me peteres, quod auunculus numquam impetrasset? Nescis, me pratorem primum esse factum, te concessione competitorum & collatione centuriarum, & meo maxime beneficio, e postremo in tertium locum esse sublectum?

Qui posteaquam illo, vt conati erant, Hispaniensi pugiunculo neruos incidere ciuium R. non potuerunt, duas vno tempore conantur in remp. sicas destringere.

Hunc vos scitote Licinium gladiatorem iam immisisse, cupidum Catilinae, iudices, Quinctiúmque Curium, hominem quaestorium.

Extremum deest.

Pro Q. Gallio.

Deest principium.

AQVIL & Quint. lib. 8. c. 3.] * *vt clamor, [a] conuicium, vt symphoniae cantus, videbar mihi videre alios intranteis, alios autem exeunteis. partim ex vino vacillanteis, partim hesterna potatione, oscitanteis. versabatur inter hos Gallius, vnguentis oblitus, redimitus coronis. humus erat immunda, lutulenta vino, coronis languidulis, & spinis cooperta piscium.*

a *alias*, vt conuiciũ,

D. HIER. vit. cleric.] *Loquor enim quae sum ipse nuper expertus vnus. Quidam poëta nominatus, homo perliteratus, cuius sunt illa colloquia poëtarum, ac philosophorum, cùm facit Euripidem & Menandrum inter se, & in alio loco Socratem atque Epicurum differenteis, quorum aetates non annis, sed saeculis scimus esse disiunctas, quantos is plausus, & clamores mouet? multos enim condiscipulos habet in theatra,*

tro, qui simul literas non didicerunt.

QVINT.] *An ista, si vera essent, sic à te dicerentur.*

CIC. Bruto.] *Tu istuc, M. Callidi, nisi fingeres,* [a] *sic ageres? præsertim cum ista eloquentia alienorum hominum pericula defendere acerrimè soleas, tuum negligeres? ubi dolor? ubi ardor animi? qui etiam ex infantium ingenijs elicere voces, & querelas solet. nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons non percussa, non femur, pedis (quod minimum est) nulla supplosio. itaque (tantum afuit, vt inflammares nostros animos) somnum isto loco vix tenebamus.*

a leg. sic ageres, præsertim cũ ista eloquentia? cùm alienorum hom.

NON. logi.] *Ego certò scio, omneis logos, qui ludis dicti sunt, animaduertisse.*

CARIS.] * *poëmatorum.*

Cetera desunt.

De proscriptorum liberis. IX.

Desunt cetera præter fragmentum quod sequitur.

QVINT. li. 11. cap. 1.] *Quid enim crudelius, quàm homines honestis parentibus, ac maioribus natos, à rep. submoueri? sed ita legibus Syllæ continetur status ciuitatis, vt his solutis, stare ipsa non possit.*

Contra contionem Q. Metelli.

Deest principium.

FORTVN.] *Sic enim, vt opinor, insequar fugientem, quoniam congredi non licet cum resistente.*

PRISC. lib. 9.] * *permulsa, atque recreata est.*

PRISC. lib. 18.] * *nisi eorum exitio, non requieturam.*

GELL. lib. 18. c. 7.] *Adscendi in contionem: concursus est populi factus.*

QVIN. li. 9. c. 3.] *Qui iudicabãtur, eos vocari, custodiri, ad senatũ adduci iussi: in senatu sunt positi.*

Reliqua desunt.

De consulatu suo.

NONIVS.] *Quorum luxuries, fortunata censa peperit.*

In Clodium & Curionem.

Desunt multa, nec quæ restant, digeri possunt in vllum ordinem.

NON.] *Tu verò festiuus, tu elegans, tu solus vrbanus, quem decet muliebris ornatus, quem incessus psaltriæ, qui lauare vultum, mollire vocem potes.*

NON. Longus Speculum.] *Sed, credo, postquam tibi speculum allatum est, longè te à pulchris abesse sensisti.*

NON.] *Ac vide an facilè tu fieri potueris, cùm is factus non sit, cui tu concessisti.*

NON. Calantica.] *Tunc cùm vincirentur pedes fascijs, cùm calenticam capiti accommodares, cum strophio accuratè præcingerere.*

QVINT. lib. 8. c. 6.] *Integritas tua te purgauit, mihi crede, pudor eripuit, vita, anteacta seruauit.*

QVINT. lib. 9. c. 2.] * *Quibus iste, qui omnia sacrificia nosset, facilè à se deos placari posse arbitrabatur.*

QVINT.] *Quo ex iudicio, velut ex incendio, nudus effugit.*

CICERO, ad Attic.] *Erras, Clodi: non te iudices vrbi, sed carceri reseruarunt: neque te retinere in ciuitate, sed exsulio priuare voluerunt. Quamobrem, Patres conscripti, erigite animos, retinete vestram dignitatem: manet illa in rep. bonorum consensio, dolor accessit bonis viris, virtus non est imminuta: nihil est damni factum noui: quod erat, inuentum est. in vnius hominis perditi iudicio plures similes reperti sunt.*

De rege Ptolemæo.

Nisi vnicum hoc fragmentum esset, vix ipsam orationis inscriptionem teneremus.

AQV. & Fortun.] *Difficilis ratio belli gerendi: at plena fidei, plena pietatis.*

Pro M. Æmilio Scauro.

FORTVN. Auguſt. in Rhet.] *Maximè fuit optandum M. Scauro, iudices, vt nullo ſuſcepto cuiuſquam odio, ſine offenſione ac moleſtia.*

ASC.] circa Verſum à primo XL.

Subijt etiam populi iudicium, inquirente Cn. Domitio, tribuno pl. Reus factus eſt à Q. Seruilio Cæpione, lege Seruilia, cùm iudicia penes equeſtrem ordinem eſſent, & P. Rutilio damnato, nemo tam innocens videretur, vt non timeret illa. Ab eodem etiam lege varia cuſtos ille reip. proditionis eſt in crimen vocatus: vexatus à Q. Vario tribuno pl eſt, non multò antè.

ASC.] *Non enim tantùm admiratus ſum ego illum virum, ſicut omnes, ſed etiam præcipuè dilexi. primus enim me flagrantem ſtudio laudis, in ſpem impulit, poſſe virtutem ſine præſidio fortunæ, quò contendiſſet. labore & conſtantia peruenire.*

ASC.] *Si me hercle, iudices, pro L. Tubulo dicerem, quem vnum ex omni memoria ſceleratiſſimum & audaciſſimum fuiſſe accepimus, tamen non timerem, venenum hoſpiti, aut conuiuæ ſi diceretur cenanti ab illo datum, cui neque heres, neque iratus fuiſſet.*

ASC.] circa tertiam partem à me.

Sic, inquam, ſe, iudices, res habet, neque hoc à me nouum diſputatur, ſed quæſitum ab alijs eſt.

ASC.] *Illa audiuimus: hoc verò meminimus ac penè vidimus, eiuſdem ſtirpis & nominis P. Craſſum, ne in manibus incideret inimicorum, ſe ipſum interemiſſe. Ac neque illius Craſſi factum ſuperioris, iiſdem honoribus vſus, qui fortiſſimus in bellis fuiſſet, M'. Aquillius potuit imitari.*

paulò pòſt.

ASC.] *Quid verò alterum Craſſum temporibus eiſdem*

eisdem, num aut clarissimi viri, Iulij, aut summo ingenio praeditus M. Antonius potuit imitari?

PRISC. lib. 6.] *Cum dare nollet Aris, clam ex Sardinia est fugere coactus.*

PRISC.] *Arinu vxorem pellicatus dolore concitatam.*

Circa medium.

ASC.] *Neque verò hac ipsa quotidiana res App. Claudium, illa humanitate, & sapientia praeditum, per se ipsa mouisset, nisi hunc Claudij fratris sui competitorem fore putasset, qui siue patricius, siue plebeius esset (nondum enim certum constitutum erat) cum illo sibi contentionem fore putabat.*

ISID lib. 19. c. 3.] *Quem purpura regalis non commouit, eum Sardorum mastruca tentauit?*

MARCELL.] *Vos quoque de familia nobili cum auctoritate orbis terrarum sentire debetis.*

ASC.] post duas parteis orationis.

Nam cùm ex multis vnus ei restaret Dolabella paternus inimicus, qui cum Q. Capione, propinquo suo, contra Scaurum, patrem suum, obsignauerat stateras, eas sibi inimicitias non susceptas, sed relatas.

ASC.] post treis parteis orationis.

Praesertim cùm propinquitas, & celebritas loci suspicionem desidiae tollat, aut cupiditatis.

ASC.] *Ego porrò, qui Albanas habeo columnas: clitelis eas apportaui.*

QVINT. lib. 5. c. 13. *Domus tibi deerat? at habebas. pecunia superabat? at egebas. Incurristi amens in columnas, in alienos insanus insanisti. depressam, cæcam, iacentem domum pluris, quàm te, quàm fortunas tuas aestimasti.*

SERV. I. Georgic.] * *redimunt se ea parte corporis, propter quam maximè expetuntur.*

* *ab ipsa stiua mecum homines loquebantur.*

ASC.]

ASC.] *Hæc cùm tu effugere non potuisses, contendes tamen, & postulabis, vt M. Æmilius cũ sua dignitate omni, cum patris memoria, cum aui gloria, sordidissimæ, leuissimæ, vanissimæ genti, ac propè dicam pellitis testibus condonetur?*

versu à nouissimo. CLX.

ASC.] *Vndique mihi suppeditat, quod pro M. Scauro dicam, quocumque non modò mens, verum etiã oculi inciderint. curia illa de grauissimo principatu patris, fortissimóque testatur. L. ipse Metellus, auus huius, sanctissimos deos illo constituisse in templo videtur, in vestro conspectu, iudices, vt salutem à nobis nepotis sui deprecarentur.*

CARISIVS.] * *vniuerse.*

Lamb. addit hoc, ex Quinti.] *Libertus patronum non occidit, sed duobus digitulis gulam oblisit.*

Deest extremum.

Pro A. Gabinio, XV.

Desunt cetera, præter hoc.

HIER. Apol. aduers. Rufinum.] *Ego cùm omneis amicitias tuendas semper putaui summa religione, fide, tum eas maximè, quæ essent ex inimicitijs reuocatæ in gratiam: propterea quod integris amicitijs officium prætermissum, imprudentiæ, vel (vt grauius interpretemur) negligentiæ excusatione defenditur: post reditum in gratiam si quid est commissum, id non neglectum, sed violatum putatur, nec imprudentiæ, sed perfidiæ assignari solet.*

Pro P. Quinctio.

VLPIAN.] *Turpis occultatio sui.*

Pro M. Fonteio.

MARCELL. lib 15.] *Galli posthac dilutius potabunt, quod illi venenum esse arbitrabuntur.*

QVINT. lib. 6. cap. 4.] *Mater tua, dum vixit, ludum, postquàm mortua est, magistros habuit.*

AQVILA.] *Frumenti maximus numerus è Gallia, peditatu amplissima copia è Gallia, equites numero plurimi è Gallia.*

Cetera in ea, quæ inter reliquas orationes exstat.

De lege Agraria. Kal. Ian.
Deest initium.

GELL. lib. 13. c. 24] *Prædam, manubias, sectionem, castra denique Cn. Pompeij, sedente imperatore, X. viri vendent.*

GELL. ibidem] * *ex præda, ex manubijs, ex auro coronario.*

a L. Venebit AQV.] [a] *Veniet igitur sub præcone tota Propontis, atque Hellespontus: addicetur communis ora Lyciorum, atque Cilicum: Mysia & Phrygia item conditioni legique parebunt.*

CARIS.] * *imberba iuuentute.*

Cetera in ea, quæ exstat, in senatu habita.

In L. Pisonem.

QVINT. lib. 9. c. 4. Diom. lib. 2.] *Proh, dij immortales: qui hic illuxit dies?*

SERVIVS.] *Quæ te beluam ex vtero, non hominem fudit.*

ASCON.] *Insuper quidam fuit, id est, mercator, & præco.u cùm Romam cum filia venisset, adolescentem nobilem Cæsonium, hominis fortissimi filium, ausus est appellare. filiam collocauit.*

QVINT. lib 8. c. 3.] * *Cùm tibi tota cognatio in serraco aduehatur.*

* circa versum à primo.

ASCON.] * *quod minimum in te specimen ingenij: ingenij autem? immò ingenui hominis, ac liberi, qui colore ipso patriam aspernaris, oratione genus, moribus nomen?*

ASC.]

ASC.] circa versum à primo LXXX.

Hoc non ad contemnendam Placentiam pertinet, unde se is ortum gloriari solet: neque enim hæc mea natura fert, nec municipij, præsertim de me optimè meriti, dignitas patitur.

PRISC.] *Hic cùm ad Padum Placentiæ fortè consedisset, paucis pòst annis in eam ciuitatem (nam tum erat ciuitas) adscendit. priùs enim Gallus, dein Gallicanus, extremò Semiplacentinus haberi est cœptus.*

ASC.] * circa versum à primo.

Lautiorem pater tuus socerum, quàm C. Piso in illo luctu, non ei filiam meam collocaui, quem ego, potestas cùm omnium fuisset, vnum potissimùm delegissem.

DIOMED.] *Proximè Pompeium sedebam.*

Lamb. addit ex Quinct.] *Caput opponis, cum eo coniscans.*

Ex commentariis lib. XIII.

DIOMED.] * *re vendita, iterum emta.*

INDEX EPISTOLARVM M. Tullij Ciceronis quarum deinceps subiiciuntur Fragmenta.

INDEX FRAGMENTORVM

EX EPISTOLIS.

Ad M.

Ad M. Licin um Clauum.
Ad Q. Axium.
Ad Catonem.
Ad Cerelliam.
Ad L. Plancum.

INCERTARVM EPISTOLArum ex M. T. Ciceronis ad M. Titinium epistolis.

SVET. cl. Rhet.] *Equidem memoria teneo, pueris nobis primùm Latinè docere cœpisse L. Plautium quemdam, ad quem cùm fieret concursus, quòd studiosissimus quisque apud eū exerceretur, dolebam mihi idem non licere. continebar autem doctissimorum hominum auctoritate, qui existimabant, Græcis exercitationibus ali meliùs ingenia posse.*

Ad Cornelium Nepotem epist. lib. II.

MAC R. li. 2. c. 1. Saturn.] *Itaque nostri cùm omnia, quæ dixissemus, dicta essent: quæ facetè, & breuiter, & acutè locuti essemus, ea proprio nomine appellari dicteria voluerunt.*

Ad eundem ex libro incerto.

PRISC. lib. 8.] *Hoc restiterat etiam, vt à te fictis aggrederer donis.*

PRISC. ibid.] *Qui habet, vltrò appetitur, qui est pauper, aspernatur.*

SVET. in Iul. Cæs.] *Quid? oratorum quem huic antepones eorum, qui nihil aliud egerunt? quis sententijs aut acutior, aut crebrior? quis verbis aut ornatior, aut elegantior?*

MARCEL.]*Neque enim quidquam aliud est felicitas, nisi honestarum rerum prosperitas: vel, vt alio modo definiam, Felicitas, est fortuna, adiutrix consiliorum bonorum: quibus qui non vtitur, felix nullo pacto esse potest. Ergo in perditis, impijsque consilijs, quibus Cæsar vsus erat, nulla potuit esse felicitas:*

felicitas: feliciórque meo iudicio Camillus exsulans, quàm temporibus ysdem Manlius, etiamsi, id quod cupierat, regnare potuisset.

Ad C.Cæsarem epist.lib.I.

M.Cicero C.Cæsari,S.

NONIVS.Dicare]*Balbum quanti faciam, quámque ei me totum dicauerim, ex ipso scies.*
NON.Consequi Honor.] *Tum cùm ea, quæ es ab senatu summo cum honore consecutus.*
NON.Improbum.] *Debes odisse improbitatem eius, quia impudentißimum nomen delegerit.*
NON.Tueri.]*Vt sciret, maiore cura tuenda esse, quæ parta sunt.*

Ad eundem epist.lib.II.

NON.Locare.] *vel quòd locatio ipsa pretiosa.*
NON.Putare.] *Quod sapientes homines, ac boni putant.*
CARIS.lib.I.]*Neque pro cauto, ac diligente se castris continuit.*
NON.Monumentum.] *Sed ego quæ monumenti ratio sit, nomine ipso ad memoriam magis speis spectare debet posteritatis, quàm ad præsentis temporis gratiam.*

Ad eundem epist.lib. III.

NON.Dimittere.]*Quæ si videres, [a] non de exercitu retinendo tueri, sed eo tradito, aut dimisso.* a *for.* non te exercitu ret.
NON.Contemno.] * *amici nonnulli à te contemni, ac despici, ac pro nihilo haberi senatũ [b] velint.* b *al.* volunt.

Ad eundem ex lib.incerto.

NON.Leuare.] *Iam amplitudinem, gloriámque tuam magno mihi ornamento fore existimo, quòd me leuas cura.*
NON.Consequi.] *Extrema verò nec quanta, nec qualia sint, verbis consequi possum.*

Ad

Ad Cæs.iuniorem epist.lib.1.

Cicero Cæsari iuniori S.

OMNIA. ex Nonio, Sagum.] *Pridie nonas Febr. cùm ad te literas manè dedissem, descendi ad forum togatus, cum reliqui consulares sagati vellent descendere.*

ADITVS.] * *& aut ad consules, aut ad te, aut ad Brutum adissent, hu fraudi ne esset, quod cum Antonio fuissent.*

RELATVM.] *Sed hac viderimus, cùm legati responsa retulerint.*

VINDICARE.] *Quasi si me ad id beneficium arcesseres, quo per te me vnà cum repu. in libertatem vindicassem.*

ACCIPERE. *Rogare.*] *Roga ipsum quemadmodum ego eum Arimini acceperim.*

CVNCTARI.] *Sed citò pœnituit, domum redyt, ceteri cunctabantur.*

OPINIO.] *Erat opinio bona de Planco, bona de Lepido.*

COMPARARE.] * *neminem tibi profectò hominem ex omnibus aut antepofuissem vnquam aut etiam comparassem.*

EXPEDIRE.] *Ex ceteris autem generibus tunc pecunia expedietur, cum legionibus victricibus erunt, quæ spopondimus, persoluenda.*

CONFECTVM.] *In singulas tegulas impositis sexcentis, sexcenties confici posse.*

DVCERE.] *Ne res duceretur, fecimus vt Hercules Antianus in alium locum transferretur.*

INVOLVERE.] *Sed quòd videret nomine pacis bellum inuolutum fore.*

IGNOSCERE.] *à concedere. Quod mihi & Philippo vacationem das, bis gaudeo.* [a] *nam & præteritis ignoscis, & concedis futura.*

[a] fort. nā & præterita ignoscis,

FEROX.] *Itaque vereor, ne ferociorem eum faciāt tua tam præclara de eo iudicia.*

Ad eundem epist.lib.11.

OMNIA, ex Nonio.] INSVLSVM. *Sed ita locutus*

locutus insulsè est, vt mirum senatus conuicium exceperit. In quo tua me prouocauit oratio, mea consecuta est signis.

CONFECTVM.] *Bellū, vt opinio mea fert, ex consensu ciuitatis confectum iam haberemus.*

CONSTAT.] * *cùm constet, Cæsarem Lupercis id vectigal dedisse, qui antè poterat id constare?*

DEIICERE.] *Adest, Albe, nescio quis Claudius, quem cùm restitui iußisset, Ancone cum eo deiectus est ex senatusconsulto.*

INSOLENS.] * *insolens, arrogans, iactans.*

SECVNDVM.] *Scriptum erat equestre prœlium valde secundum, quin potiùs aduersum.*

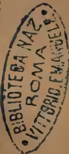
MERET.] *Quem perisse ita de rep. merentem consulem, vehementer doleo.*

PRAESTARE.] *Tu si meam fidem præstiteris, quod confido te esse facturum.*

SPVRCVS.] *Cum iter facerem Claternam tempestate spurcißima.*

LOCVPLES.] *Nihil omnino certi, nec locupletem ad hoc auctorem habebamus.*

PALVDATVS.] *Antonius demens ante lucem paludatus.*

Ad eundem epist. lib. III.

NON. Inuehi.] *Itaque in eum palàm vehementer est inuectus.*

NON. Antiquus.] *Ego autem antiquißimum Scythis oriundum, quibus antiquior lætitia est, quàm lucrum.*

Ad eundem ex lib. incerto.

NON. Opinio.] *Posthac quod voles à me fieri, scribito. vincam opinionem tuam.*

NON. Promittere.] *Promissa tua memoria teneas.*

Ad C. Pansam epist. lib. I.

M. Cicero C. Pansæ, S.D.

NON. Humaniter. & Prisc. li. 15.] *De Antiocho fecisti humaniter. quem quidem ego semper dilexi, méque ab eo diligi sensi.*

NON Inaudire] * *quorum erupit illa vox, de qua ex te primum quiddam inaudieram.*

Ad eundem epist.lib.III.

NON Concalfacere.] *Nos Ventidianis rumoribus concalfecimus.*

Ad A.Hirtium epist.lib.I I.

NON. Error] *Qua in re si mediocriter lapsus sum, defendas veim tolerabile erratum.*

Ad eundem epist. lib.V.

NON Impertio.] *Et quoniam, vt hoc tempus est, nihil habeo, patriæ quod impertiam.*

Ad eundem epist.lib.I X.

Sic hæc à L. sunt emendata.

NON.Interfici.] *Dices, quid, quaso, istuc interérat? nescio, nisi tamen erat mihi verendum sapius, nequi casus perimeret superiora.*

Ad eundem ex lib.incerto.

NON. Vetustiscere à veterascere.] *Cum enim nobilitas sit nihil aliud, quam cognita virtus, quis in eo, quem veterascentem videt ad gloriam, generis antiquitatem desideret?*

NONIVS.Lutum.] * *luta & limum aggerebant.*

Ad M Brutum epist lib.V I I.

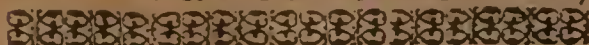
NON.Experiri.] *His contraria, atque parata, vt esse solent, expertus sum.*

Ad eundem Epist.lib.V I I I.

NON. doct. indag.] *Et quod te tantum amat, vt vel me audeat prouocare.*

Has Ciceronis epistolas treis integras, & vnā extremo carentem, & vnam Bruti integram: vt à Germanis accepimus, ita tibi lector reddimus: atque inter Fragmenta, secuti Andr. Patricium Nidecicum, collocauimus. Quamuis enim eas in nullo veteri exemplari inuenerimus, tamen nec Germanis fidem derogare (qui se in vetusto codice eas reperisse testati sunt) nec nostrum alterutram in partem iudicium interponere voluimus. Si quis tamen sententiam nostram exquirat, videntur nobis Germanæ Bruti & Ciceronis esse.

AD

AD EVNDEM EX LIBRO INCERTO.

CICERO BRVTO, S.

CVM *hæc scribebam, res existimabatur in extremum adducta discrimen. tristes enim de Bruto nostro literæ, nuntiique adferebantur. me quidem non maxime conturbabant. his enim exercitibus, ducibúsque, quos habemus, nullo modo poteram diffidere. Neque assentiebar maiori parti hominum. fidem enim consulum non condemnabam, quæ suspecta vehementer erat. Desiderabam nonnullis in rebus prudentiam, & celeritatem, qua si essent vsi, iampridem* [a] *rem recuperassemus. non enim ignoras, quanta momenta sint in republica temporum, & quid intersit, idem illud vtrùm ante, an pòst decernatur, suscipiatur, agatur. Omnia, quæ seuerè decreta sunt hoc tumultu, si aut, quo die dixi sententiam, perfecta essent, & non in diem ex die dilata, aut quo ex tempore suscepta sunt, vt agerentur, non tardata, & procrastinata, bellum iam nullum haberemus. Omnia, Brute, præstiti reipub. quæ præstare debuit is, qui esset eo, quo ego sum gradu, senatus, populique iudicio collocatus: nec illa modò, quæ nimirum sola ab homine sunt postulanda, fidem, vigilantiam, patriæ caritatem. ea sunt enim, quæ nemo est, qui non præstare debeat. Ego autem ei, qui sententiam dicat in principibus de repub. puto etiam prudentiam esse præstandam. Nec me, cùm mihi tantum sumserim, vt gubernacula reipub. prenderem, minùs putarim reprehendendum, si inutiliter aliquid senatui suaserim, quàm si infideliter. Acta quæ sint, quæq; agātur, scio perscribi ad te diligenter. Ex me autem illud est, quod te velim habere cognitum, meum quidem animum* [b] *in aciem esse, neque respectum vllum quærere, nisi me vtilitas ciuitatis fortè conuerterit. Maiores autem partes animi te, Cassiumque respiciunt.*

[a] L. rempus recuperassemus.

[b] L. in acie esse,

Quamobrem ita te para, Brute, vt intelligas, aut si hoc tempore bene res gesta sit, tibi meliorem remp. esse faciendam, aut si quid offensum sit, per te eandem recuperandam.

CICERO BRVTO, S.

PLA CI *animum in remp. egregium, legiones, auxilia, copias, ex literis eius, quarum exemplum tibi missum arbitror, perspicere potuisti, Lepidi tui necessarij (qui secundum fratrem affineis habet, quos oderit proximos) leuitatem, & inconstantiam, animumque semper inimicum reip. iam credo tibi ex tuorum literis esse perspectum. nos exspectatio sollicitat, quae est omnis iam in extremum adducta*

a aliàs, expediēda non pl. *discrimen. est enim spes omnis in Bruto* [a] *expediendo, de quo vehementer timebamus. Ego hic cum homine furioso satis habeo negotij. Seruilio, quem tulit diutius, quàm dignitas mea patiebatur: sed tuli reipublicae causa, ne darem perditis ciuibus hominem parum sanum illum quidem, sed tamen nobilem, quò concurrerent: quod faciunt nihilominùs: sed eum alienandum à rep. non putabam. Finem feci eius ferendi. coeperat enim esse tanta insolentia, vt neminem liberum duceret. In Planci vero causa exarsit incredibili* [b] *dolore, mecúmque per biduum ita contendit, & à me ita fractus est, vt eum in perpetuum modestiorem sperem fore. Atque in hac contentione ipsa, cum maximè res ageretur* [c] *ad V. idus Apr. literae mihi in senatu redditae sunt à Lentulo nostro, de Cassio, de legionibus, de Syria: quas statim cùm recitauissem, cecidit Seruilius, complures praeterea. sunt enim insignes aliquot, qui improbissimè sentiunt. sed acerbissimè tulit Seruilius, assensum esse mihi de Planco. Magnum illud monstrum in rep. est: sed quo*

b fort. furore.

c L.a.d. V. id.

* cetera desunt.

BRVTVS CICERONI, S.

LITERAS *tuas valde exspecto, quas scripsisti post nuntios nostrarum rerum, & de more Trebonij. non enim*

enim dubito, quin mihi consilium tuum explices. Indigno scelere & ciuem optimum amisimus, & prouinciæ possessione pulsi sumus, quam [a] recuperari facile est. [b] Neque minus turpe, aut flagitiosum erit, pòst recuperari. Antonius adhuc est nobiscum: sed medius fidius, & moueor hominis precibus, & timeo, ne illum aliquorum furor excipiat: planè æstuo. Quod si scirem, quid tibi placeret: sine sollicitudine essem. id enim optimum esse, persuasum esset mihi. Quare quàm primum fac me certiorem, quid tibi placeat. Cassius noster Syriam, legiones Syriacas habet, vltro quidem à Murco, & a Marcio, & ab exercitu ipso [c] accersitus. Ego scripsi ad tertiam sororem, & ad matrem, ne prius ederent hoc, quod optimè, ac felicissimè gessit Cassius, quàm tuum consilium cognouissent, tibique visum esset. Legi orationes duas tuas, quarum altera Kalendis Ian. vsus es: altera, de literis meis, quæ habita est abs te contra Calenum. Nunc scilicet hoc exspectas, dum eas laudem. Nescio, animi, an ingenij tui maior in his libellis laus contineatur. Iam concedo, vt vel Philippici vocentur, quòd tu quadam epistola iocans scripsisti. Duabus rebus egemus, Cicero, pecunia, & supplemento: quarum altera potest abs te expediri, vt aliqua pars militũ istinc mittatur nobis, vel secreto consilio aduersus Pansam, vel actione in senatu: altera, quæ magis est necessaria, neque meo exercitui magis quàm reliquorum. Hoc magis doleo, Asiam nos amisisse, quàm sic vexari à Dolabella audio, vt iam non videatur crudelissimum eius facinus, interfectio Trebonij. Vetus Antistius me tamen pecunia subleuauit. Cicero filius tuus sic mihi se probat, industria, patientia, labore, animi magnitudine, omni denique officio, vt prorsus numquam dimittere videatur cogitationem, cuius sit filius. Quare quoniam efficere non possum, vt pluris facias eum, qui tibi est carissimus, illud tribue iudicio meo, vt tibi persuadeas non fore illi abutendum gloria tua, vt adipiscatur honores paternos. Kalend. Aprilib. Dyrrhachio.

[a] *aliàs,* recuperare

[b] *aliàs,* Neque minùs turpe, aut flagitiosum erit, si potest, pòst recuperari.

[c] L. arcessitus.

CICERO BRVTO, S.

DATIS manè a.d. III. idus April. Scaptio literas, eodem die tuas accepi, Kalendis April. Dyrrhachio datas, vesperi. itaque manè pridie idus April. cùm a Scaptio certior factus essem, non esse eos profectos, quibus pridie dederam, & statim ire, hoc paululum exaraui, ipsa in turba matutina salutationis. De Cassio lætor, & reipu. gratulor: mihi etiam, qui repugnante, & irascente Pansa, sententiã dixerim, vt Dolabellam bello Cassius persequeretur. Et quidem audacter dicebam, sine nostro S. C. iam illud eũ bellum gerere. De te etiam dixi tum, quæ dicenda putaui. Hæc ad te oratio perferetur, quoniam te video delectari Philippicis nostris. Quod me de Antonio consulis: quo ad Bruti exitum cognorimus, custodiendum puto. Ex his literis, quas mihi misisti, Dolabella Asiam vexare videtur, & in ea se gerere teterrimè. Compluribus autem scripsisti, Dolabellam à Rhodijs esse exclusum: qui si ad Rhodum accessit, videtur mihi Asiam reliquisse. Id si ita est, istic tibi censeo commorandum. sin eam semel cepit, mihi crede, non erit: atque in Asiam censeo persequendum. Nihil mihi videris, hoc tempore, melius acturus. Quod egere te duabus necessarijs rebus scribis, supplemento, & pecunia, difficile consiliũ est. non enim mihi occurrunt facultates, quibus vti te posse videam, præter illas, quas senatus decreuit, vt pecunias à ciuitatibus mutuas sumeres. De supplemento autem non video, quid fieri possit. tantum enim abest, vt Pansa de exercitu suo, aut [a] delectu tibi aliquid tribuat, vt etiam molestè ferat, tam multos ad te ire voluntarios. quomodo equidem credo, quod ijs rebus, quæ in Italia decernuntur, nullas copias nimis magnas esse arbitretur: quomodo autem multi suspicantur, ne te quidem nimis firmum esse velit: quod ego non suspicor. Quod scribis te ad Tertiam sororem scripsisse, vt ne prius ederent ea, quæ gesta à Cassio essent, quàm mihi visum esset: video te veritum esse, id quod verendum fuit, ne animi partium Cæsaris, quomodo etiam nunc partes appellantur, vehementer commouerentur. Sed antequam tuas literas

[a] L. dilectu

acce

accepimus, audita res erat, & peruulgata: tui etiam tabellarij ad multos familiareis tuas literas attulerant. Quare neque supprimenda res erat, præsertim cùm id fieri non posset, neque si posset, non diuulgandum potius, quàm occultandum putaremus. De Cicerone meo, & si tantum est in eo, quantum scribis: tantum scilicet, quantum debeo, gaudeo: & si quòd amas eum, eo maiora facis, id ipsum incredibiliter gaudeo, à te eum diligi.

CICERO BRVTO S. D.

QVAE literæ tuo nomine recitatæ sunt idib. April. in senatu, eodémque tempore, Antonij credo ad te scripsisse tuos: quorum ego nemini concedo. Sed nihil necesse erat eadem omneis: illud necesse, me ad te scribere, quid sentirem de tota constitutione huius belli, & quo iudicio essem, quáque sententia. voluntas mea, Brute, de summa repu. semper eadem fuit, quæ tua: ratio quibusdam in rebus, non enim omnib. paulò fortasse vehementior. Scis, mihi semper placuisse, non rege solùm, sed regno liberari remp. Tu lenius, immortali omnino cum tua laude [illegible] quid melius fuerit, magno dolore [a] sentimus. Recenti illo tempore tu omnia ad pacem, quæ oratione confici non poterant: ego omnia ad libertatem, quæ sine pace nulla est. pacem ipsam bello atque armis effici posse arbitrabar. Studia non deerant arma poscentium, quorum repreßimus impetum, ardorémque restinximus. Itaque res in eum locum venerat, vt nisi Cæsari Octauiano Deus quidam illam mentem dedisset, in potestatem perditißimi hominis & turpißimi M. Antonij, veniendum [b] fuit: quocum vides hoc tempore ipso quod sit, quantúmque certamen. Id profectò nullum esset, nisi conseruatus esset Antonius. Sed hæc omitto. res enim à te gesta memorabilis, & penè cælestis, [c] repellit omneis reprehensiones: quippe, quæ ne laude quidē satis idonea affici poßit. exstitisti nuper vultu seuero: exercitū, copias, legiones idoneas per te breui tempore comparasti. Dij immortales! qui ille nuntius, quæ illa litera, quæ lætitia senatus, quæ alacritas ciuitatis erat?

a [illegible] sensimus.

b L. fuerit:

c forte, refellit

Nihil umquam vidi tam omnium consensione laudatum. Erat exspectatio reliquiarum Antonij, quem equitatu,[a] legionibus magna ex parte spoliaras. Ea quoque habuit exitum optabilem. Nam tuæ literæ, quæ recitatæ in senatu sunt, & imperatoris, & militum virtutem, & industriam tuorum, in quibus Ciceronis mei declarant. Quod si tuis placuisset de his literis referri, & nisi in tempus turbulentissimum, post discessum Pansæ consulis, incidissent: honos quoque iustus, & debitus dijs immortalibus decretus esset. Ecce tibi idibus April. aduolat manè Celer Pilius: qui vir, dij boni, quàm grauis, quàm constans, quam bonorum in rep. partium! Hic epistolas affert duas: unam, tuo nomine: alteram Antonij. dat Seruilio tribuno pl. ille Cornuto: recitantur in senatu. ANTONIVS PROCOS. *Magna admiratio, ut si esset recitatum,* DOLABELLA IMPERATOR, *a quo quidem venerant tabellarij: sed nemo Pilij similis, qui proferre literas auderet, aut magistratibus reddere. Tuæ recitantur, breues illæ quidem, sed in Antonium admodum lenes. vehementer admiratus senatus. mihi autem non erat explicatum, quid agerem. falsas dicerem? quid si tu eas approbasses? confirmarem? non erat dignitatis tuæ. itaque ille dies silentio. Postridie autem cum sermo increbuisset, Piliusque oculos vehementius hominum offendisset, natum omnino est principium à me. De procos. Antonio multa: Sextius causæ non defuit. Post mecum, quanto suum filium, quanto meum in periculo futurũ,[b] diceret, si contra procos. arma tulissent. Nosti hominem: causæ non defuit. Dixerunt etiam alij, Labeo verò noster, nec signum tuum in epistola, nec diem appositum, nec scripsisse ad tuos, ut soleres. Hoc cogere volebat, falsas literas esse, & si quæris, probabat. Nunc tuum est consilium, Brute, de toto genere belli. video te lenitate delectari, & eum putare fructum esse maximum. Præclarè quidem, sed alijs rebus, alijs temporibus locus esse solet, debétque clementiæ. Nunc quid agitur Brute? templis deorum immortalium imminet hominum egentium, & perditorum spes, nec quidquam aliud decernitur hoc bello, nisi utrum simus, nécne. Cui parcimus?*

[a] L. legionibusque

[b] *verbum diceret, videtur delendum.*

timus? aut quid agimus? His ergo consulimus, quibus victoribus vestigium nostrum nullum relinquetur? Nam quid interest inter Dolabellam, & quemuis Antoniorum trium? quorum si cui parcimus, duri fuimus in Dolabella. Hac vt ita sentiret senatus, populúsque Rom. & si res ipsa cogebat, tamen maxima ex parte nostro consilio, atque auctoritate perfectum est. Tu si hanc rationem non probas, tuam sententiam defendam, non relinquam meam. Neque dissolutum à te quidquam homines exspectant, [a] *nec crudele. huius rei moderatio facilis est, vt in duces vehemens sis, in milites liberalis. Ciceronem meum, mi Brute, velim quàm plurimum tecum habeas. Virtutis disciplinam meliorem reperiet nullam, quàm contemplationem, atque imitationem tui.* [b] *XVI. Kalendas Maij.*

a L. neque crud.

a aliàs, *XIII.*

NON Amare & diligere. & Contentus.] *Sic igitur facies, & me aut amabis, aut quo contentus sum, diliges.*

QVINCT. lib. 5. c. 10.] *Veritus fortasse, ne nos in Catonem nostrum transferamus illinc mali aliquid: etsi argumentum simile non erat.*

QVINT. lib. 8. c. 3.] *Nam eloquentiam, quæ admirationem non habet, nullam iudico.*

QVINT. ibid.] ** & eum amorem, & eum, vt hoc verbo vtar, fauorem in consilium aduocabo.*

QVINT. lib. 9 c. 3.] *Ego cùm in gratiam redierim cum Ap. Claudio, & redierim per Cn. Pompeium: ego ergo cùm redierim.*

QVINT. ibidem.] *Sermo nullus, scilicet nisi de te. quid enim potius? Tum Flauius, Erras, inquit, tabellarie, & ego ibidem orans inter cœnam exoraui.*

QVINT. ibid.] *Praestat enim nemini imperare, quàm alicui seruire. sine illo enim viuere honestè licet, cum hoc viuendi nulla condicio est.*

QVINTIL. libro 3. cap. 10.] *Simne bonus vir, si hoc suadeam? minimè. Suasoris enim est finis, vtilitas eius, cui quisque suadet. At recta sunt. quis negat? sed non est semper rectis in suadendo locus.*

QVINT. lib. 8. c 6.] *Populo imposuimus, & oratores visi sumus.*

QVINT. lib. 6. c. 4.] *Res mihi inuisa visa sunt, Brute.*

Ad M filium, lib. II.

PRISC. lib. 8. & lib. 10.] *Quare effice, & elabora vt ex eas.*

Ad eundem lib. II.

NON. Commodare.] *Cui ego, quibuscumque rebus potero, libentissime commodabo.*

Ad eundem ex libro incerto.

DIOM. lib. 1.] *Certu delitu.*

LACTANT. lib. 4. c 14. *Philosophiæ quidem præcepta noscenda, viuendum autem ciuiliter.*

Ad Licinium Caluum, lib. I.

PRISC. lib. 9.] *Tuli molestè, quod literæ delitæ sunt mihi a te redditæ.*

NON. Auguro.] *Præsentit animus, atque augurat quodam modo, quæ futura sit suauitas.*

M. T. C. ad Q. Axium, epist. lib. I.

FRONTO.] *Ad M. Bibulum adierunt.*

FRONTO.] *Si tu nos aliquid adiutare potes.*

SVET. in Iul. Cæs.] *Cæsar in consulatu confirmauit regnum, de quo ædilis cogitarat.*

Ad Catonem epistola.

NONIVS. Plus & multum.] *Nec idcirco mihi desiderandam esse dignitatem meam, quòd eam multi impugnarint, sed eò magis recolendam, quod plus desiderarint.*

Ad Cerelliam epistola.

QVINT. li. 6. c. 4.] *Hæc aut animo Catonis ferenda sunt, aut Ciceronis stomacho.*

Ad L. Plancum.

GELLIVS. lib. 1. c. 21.] *Nam neque deesse reipubliblicæ volo, neque superesse.*

Ex epistola incerta.

QVINT. lib. 9. c. 3.] *Data Lupercalibus, quo die Antonius Cæsari.*

QVINT. lib. 6. c. 4.] * [a] *Ne vlli sunt pedes faceti, ac delicijs ingredienti mollius.*

[a] *for.* Næ illi sunt &c.

INDEX LIBRORVM PHILOSOPHICORVM M.T. Ciceronis, quorum deinceps subſequuntur Fragmenta.

***

OECONOMICORVM EX XENOPHONTE, LIBER I.

FRISC. lib. 8.] *Homo ex eo numero hominum, qui apud nos hoc nomine dignantur.*

COLVM. lib. 12. cap. 1.] *Maritale coniugium, sic comparatum est natura, vt non solum iucundissima, verum etiam vtilissima vitæ societas iniretur, & ne genus humanum temporis longinquitate occideret. propter hoc mas cum fæmina est coniunctus: deinde vt ex hac eadem societate mortalibus adiuto in senectutis, nec minus propugnacula præparentur: tum etiam, cum victus & cultus humanus, non, vti feris, in propatulo, ac siluestribus locis, sed domi sub tecto accurandus esset, necessarium fuit, alterutrum foris sub dio esse, qui labore, & industria compararet: intus, qui tectis reconderet, atque custodiret: si quidem vel rusticari, vel nauigare, vel etiam alio genere negotiari necesse erat, vt aliquas facultates acquireremus. Cùm vero parata res sub tectum essent congesta, alium esse oportuit, qui & illata custodiret, & cetera conficeret opera, quæ domi deberent administrari. nam & fruges, & cetera alimenta terrestria indigebant tecto: & ouium, ceterarumque pecudum fætus, atque fructus claustro custodiendi erant, nec minus reliqua vtensilia, quibus aut alitur hominum genus, aut etiam excolitur. Quare cùm & operam, & diligentiam ea, qua proposuimus, desiderarent, nec exigua cura foris acquirerentur, quæ domi custodiri oporteret: iure, vt dixi, a natura comparata est opera mulieris ad domesticam diligentiam, viri autem ad exercitationem forensem, & extraneam. itaque viro calores, & frigora perpetienda, tum etiam itinera, & labores pacis, ac belli, id est, rusticationis, & militarium stipendiorum, distribuit: mulieri deinceps,*

ceps, quòd omnibus his rebus eam fecerat inhabilem, domestica negotia curanda tradidit. Et quoniam hunc sexum custodiæ & diligentiæ assignauerat, idcirco timidiorem reddidit, quàm virilem. nam metus plurimum confert ad diligentiam custodiendi. Quòd autem necesse erat, foris, & in aperto victum quærentibus nonnunquam iniuriam propulsare, idcirco virum, quàm mulierem, fecit audaciorem. Quia verò patris opibus æquè fuit opus memoria, & diligentia: non minorem fœminæ, quàm viro, earum rerum tribuit possessionem. Tum etiam, quòd simplex natura non omneis res commodas amplecti[a] volebat, idcirco alterum alterius indigere voluit: quoniam, quod alteri deest, præsto plerũque est alteri. a fort. poterat.

COLVM. lib. 12. c. 2.] *Nam vetus est prouerbium,* paupertatem certissimam esse, quum alicuius indigeas, *vti eo non posse, quia ignoretur, vbi proiectum iaceat quod desideretur. itaque in re familiari laboriosior est negligentia, quàm diligentia. Quis enim dubitet, nihil esse pulchrius in omni ratione vitæ, dispositione, atque ordine? quod etiam ludicris spectaculis licet sæpe cognoscere. Nam vbi chorus canentium, non certis modis, neque numeris præeuntis magistri consensit, dissonum quiddam, ac tumultuosum audientibus canere videtur. At vbi certis numeris, ac pedibus, velut facta conspiratione consensit, atque concinuit: ex eiusmodi vocum concordia, non solum ipsis canentibus, amicum quiddàm & dulce resonat, verùm etiam spectantes, audientésque lætissima voluptate permulceutur.*

DONAT in Ter.] *Quid igitur, pro deûm immortalium, primum eam docebas? quæso.*

COLVM.] *Praparatis idoneis locis, instrumentum & suppellectilem distribuere cœpimus, ac primũ ea secreuimus, quibus ad res diuinas vti solemus: postea mundum muliebrem, qui ad dies festos comparatur: deinde virilem: item dierum sollemnium ornatum, nec minus calceamenta vtrique sexui conuenientia: tum iam seorsum arma, ac tela seponebantur, & in altera parte instrumenta,*

quibus ad lanificia vtuntur, pòst quæ ad cibum conficiendum[a] *vasa (vt assolent) constituebantur, inde, quæ ad lauationem, quæ ad exornationem, quæ ad mensam quotidianã, atque epulationem pertinerent, exponebantur, postea ex ijs, quibus quotidie vtimur, quod menstruum esset, seposuimus: quod annuum quoque, in duas partes diuisimus. nam sic minus fallit, qui exitus futurus sit. Hac postquam omnia secreuimus, tum suo quæq; loco disposuimus: deinde quibus quotidie seruuli vtuntur, quæ ad lanificia, quæ ad cibaria coquenda & conficienda pertinent, hæc ipsa iis, qui vti solent, tradidimus, & vbi ea ponerent, demonstrauimus, & vt salua essent, præcepimus. Quibus autem ad dies festos, & ad hospitum aduentum vtimur,* [b] *hæc primò tradidimus, & loca singula demonstrauimus, & cuique sua annumerauimus, atque annumerata ipsi exscripsimus, eámque admonuimus, vt quodcumque opus esset, sciret vnde dare: & meminisset atque aduotaret, quid & quando, & cui dedisset, & cùm recepisset, vt quidque suo loco reponeret.*

a L. vasa vsui sunt,

b L. hæc promæ trad.

M. T. C. OECONOMICORVM EX XENOPHONTE, LIBER II.

COLVM. lib. 2. c. 1.] *Vtrúmne Ischomache, inquam, si res familiaris desiderasset, mercari villicum tãquam fabrum, an ipse instituere consueuisti? Ego vero ipse instituo. Etenim qui me absente in meum locum substituitur, & vicarius meæ diligentiæ succedit, is ea, quæ ego, scire debet.*

EIVSDEM OECONOMICORVM EX XENOPHONTE, LIBER III.

NONIVS. Interfici] *Nullo modo facilius arbitror posse, neque herbas arescere, & interfici: neque terram ab sole percoqui.*

QVINT.lib.12.c.5.NON.Profligare.]*Cùm verò, affecta iam propè æstate, vuas a sole mitescere tempus est.*

MACR.lib.3.cap.20.]*Qui neque serit vitem, neque quæ sata est, diligenter colit: oleum, ficus, poma non habet.*

CARIS.lib.1.]*apes in aluearium concesserunt.*

CICERO de Senectute.] *Cùm ad Cyrum minorem, regem Persarum, præstantem ingenio, atque imperij gloria Lysander Lacedæmonius, vir summa virtutis, venisset Sardis, eique dona à socijs attulisset: & ceteris in rebus comis erga Lysandrum atque humanus rex fuit, & ei quendam conseptum agrum, diligenter consitum, ostendit. Cùm autem admiraretur Lysander & proceritates arborum, & directos in quincūcem ordines, & humum subactam, atque puram, & suauitatem odorum qui* [a] *afflarentur è floribus, tum dixit, Mirari se non modò diligentiam, sed etiam solertiam eius, à quo essent illa dimensa, atque descripta, & Cyrus respondit: Atqui ego ista sum omnia dimensus, mei sunt ordines, mea descriptio: multa etiam istarum arborum mea manu sunt sata. Tum Lysander, intuens eius purpuram, & nitorem corporis, ornatúmque Persicum, multo auro, multísque gemmis, dixit: Rectè verò te, Cyre, beatum ferunt, quoniam virtuti tuæ fortuna coniuncta est.*

a aliàs, efflarētur

SERVIVS in 2.Georg.] * *Scrobes.*

M.T.C.Protagoras ex Platone.

PRISC.lib. 6.] *Quid tu? vnde tandem appares, ô Socrate? an id quidem dubium non est, quin ab Alcibiade?*

PRISC.li.8.]*Nunc à vobis, Protagora, & Socrate, postulo, concedatis alteri, & inter vos de huiusmodi rebus controuersemini, non concertetis.*

PRISC. lib. 6.] *Quæ igitur potest esse indignitas voluptatis ad molestiam, nisi in magnitudine, aut longitudine alterius vtrius posita?*

DONATVS in PHORMION.]*Confirmandi genera compluria.*

FRVSTA, SEV FRAGMENTA M. T. C.

LIBRORVM SEX de Republica.

* * *

EX M. T. C. DE REPVB. LIBRO I.

FRONTO.] *Nuntiatum est, venire Lælium, domóque iam exisse.*

NON. Propter.] *Eum quoque vt salutauit, propter Tuberonem iussit assidere.*

FRONTO.] *Negotij publici expers.*

NON. Cituma.] *Quare, si placet, deduc orationem tuam de cœlo ad hæc citima.*

DIOMED.] *Quasi alius assimulare remp. ac melius non possit, aut omnino non possis.*

NON. Accommodatum.] * *expositámque ad exemplum nostræ resp. accommodabo ad eam, si potero, omnem illam orationem quæ est mihi habenda de optimo ciuitatis statu..*

NON. Vrbs à ciuitate.] *Quam cùm locis, manuque sepsissent, eiusmodi coniunctionem tectorum, oppidum, vel vrbem appellarunt, delubris distinctam, spatiisque communibus. omnis ergo populus, qui est talis cœtus multitudinis, qualem exposui, ciuitas est :* [1] *omnis ciuitas, quæ est constitutio populi resp..*

D. AVGVST. epist. 5.] * *breui multitudo diuersa atque vaga concordia ciuitas facta erat.*

NON. Cognoscere.] *Cognoscere mehercule, inquit, consuetudinem istam, & studium, sermonémque.*

SENECA lib. 19. epist.] * *duos Romanos reges esse, quorum alter patrem non habet, alter matrem. Nam de Seruij matre dubitatur.* [2] *Anci Marcij pater quoque ignoratur, tantum hic Marcius, Numæ nepos dicitur.*

NON. Dimittere.] *Tum instituti annui consules, tum dimissi populo fasces.*

SENECA lib. 19. epist.] * *prouocationem ad populum etiam à regibus fuisse.*

NON. horrendum ab horrido.] *Horum enim seueritatem dicitur inhorruisse primum ciuitas.*

SENECA lib. 19. epist.] *Quem nos dictatorem dicimus, & in historia ita nominari legimus, apud antiquos magister populi vocatus est, quòd qui ab illo nominatur, magister equitum est.*

CIC. 6 ad Atti. 9.] * *Cn. Flauius fastos protulit.*

FRONTO.] *Ipsa cognitio nos delectauit.*

NON. Æmulus.] *Quomodo enim iudicatur iste optimus, aut optimatium æmulus doctrina, artibus, studijs: audio, quando?*

NON.] 3 *Sed audisse te credo,* [a] *tum verò Platonem, Socrate mortuo, primùm in Ægyptum discendi causa, post in Italiam contendisse.* a L. Tubero

NON. Anima.] *Tum virtute, labore, industria, quæreret summi viri indolem, nisi nimis animosè feras natura illum nescio quo pacto.*

NON. Consitura.] *Quæ videlicet ille non ex agri consitura, quam cernebat, sed ex doctrina indicijs interpretabatur.*

NON. Antiquus Antiquior.] *Sed quoniam plurima beneficia continet patria, & est antiquior parens, quàm is, qui, vt aiunt, creauerit, maiori ei profectò, quàm parenti, debetur gratia.*

NON. Pignerari.] *Sed vt plurimas, & maximas nostri animi, ingenij, consilij prima ipsa sibi ad vtilitatem pigneraretur.*

NON. Conducere.] *Facillimam autem in ea repub. esse posse concordiam, in qua idem conducat omnibus.*

NON. Firmitudo.] *Habent æquabilitatem quandam, qua carere diutius vix possunt liberi, deinde firmitudinem.*

NON. lib. de doct. indagine.] *Nec tantum Karthago habuisset opum sexcentos ferè annos sine consilijs, & disciplina.*

NON. Dominatus.] *Quid?* [b] *tunc cùm es iratus, permittis illi iracundiæ dominatum animi tui?* b aliàs, túnc cùm es iratus,

NON.

NON. Anima.] *Ergo non probares consilio pulso libidines, quae sunt innumerabiles, iracundias, & quae terrent omnia. Ego vero nihil isto animo, nihil ita animato homine miserius ducerem.*

NON. Inuitare.] *Denique ipsa natura non inuitaret solum, sed etiam cogeret.*

FRONTO]*populo gratificans & aliena, & sua.*

FRONTO.]*Nec vero iam meo nomine abstinet.*

NON. horrendum ab horrido.] *Sed ut ille qui nauigat, cum subito mare cœpit horrescere.*

MACROB lib. de different. & societatibus Græci Latinique verbi.] *Libenter tibi, Læli, uti eum desiderus, equidem concessero.*

EX M. T. C. DE REP V.

LIBRO II.

NON Exsultare.] *Est igitur quiddam turbulentum in hominibus singulis, quod vel exsultat voluptate, vel molestia frangitur.*

NON. Volutabundus.] *Cupido autem, & expetenti, & lubidinoso, & volutabundo in voluptatibus.*

NON. Anxitudo] *quantaque anxitudo prona ad luctum, & marens, semperque ipsa se sollicitans.*

a L. angore, & miseria afflictas, atque abiectas, timid. &c. NON. Timor, & timiditas.] [1]*Esse autem* [a] *angore, esse miseria afflictas, atque abiectas timiditate, & ignauia.*

NON. Elidere.] [2] *Vt auriga indoctus è curru trahitur,* [b] *operitur, eliditur, laniatur.*

b L. deripitur, elid. aliàs, opprimitur, mendosè. NON. Offendere.] *Sed imitor Architam Tarentinum, qui, cum ad villam venisset, & omnia aliter offendisset.*

NON. vrbs à Ciuitate] * *quo auctore, & principe vocitatur ciuitas.*

NON. Modicum.] *Statuo esse optimè constitutam remp. quae ex tribus generibus illis,* [3] *regali,* [c] *optimo, & populari confusa modicè, nec puniendo irritet animum immane ac ferum, nec omnia prætermittendo, licentia ciues deteriores reddat.*

c L. optimati,

AVG. lib. 2. c. 21. Ciuit.] *Vt in fidibus, ac tibiis,*

atque

atque cantu ipso, ac vocibus concẽtus est quidam tenendus ex distinctu sonis, quem immutatum, ac discrepantem aures erudita ferre non possunt, isque concentus ex dissimillimarum vocum moderatione, concors tamẽ efficitur & congruens: sic ex summis & infimis, & medijs interiectis ordinibus, vt sonis, moderata ratione ciuitas consensu dissimillimorum concinit, & quæ harmonia à musicis dicitur in cantu, ea est in ciuitate concordia, arctissimum atque optimum omni in rep. vinculum incolumitatis: quæ sine iustitia nullo pacto esse potest.

NON.Proiectum.] *Iustitia foras spectat, & proiecta tota est, atque eminet.*

NON.Explicare.] *Quæ virtus præter ceteras totam se ad alienas vtilitates porrigit, atque explicat.*

NON.Exsultare.] * *quæ sanguine alitur, atque in omni crudelitate sic exsultat, vt vix hominum acerbis funeribus satietur.*

NON.lib.de doct.indagine.] *Itaque præclara illa institutio Romuli cum ducentos annos*[a] *& triginta ferè firma mansisset.*

a *aliàs*, & viginti

NON.Viritim.] *Ac primus agros, quos bello Romulus ceperat, diuisit viritim ciuibus.*

FRONTO.] *Cùm aliud nihil domum suam deportauisset.*

NON.Pecuniosus.] * *multáque ditione ouium, & boum, quòd tunc erat res in pecore, & in locorum possessionibus, ex quo pecuniosi, & locupletes vocabantur.*

NON.Calumnia,] * *vt Carneadi respondeatis, qui sæpe optimas causas ingenij calumnia ludificari solebat.*

FRONTO.] *Neque enim ad mare admouit, quod ei fuit facillimum.*

D.AVGVST. lib.2. c. 21. Ciuit.] *Nihil est quod adhuc de rep. putem dictum, & quò possim longius progredi, nisi sit confirmatum, non modò falsum esse illud, sine iniuria non posse, sed hoc verissimum, sine summa iustitia remp. regi non posse.*

EX

EX M. T. C. DE REP. LIBRO III.

AVG. lib. 4. contra Pelagium.] *Homo non vt à matre, sed vt à nouerca natura editus est in vitam, corpore nudo, & fragili & infirmo: animo autem anxio ad molestias, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines: in quo tamen inest tanquam obrutus quidam diuinus ignis ingenij, & mentis.*

SENECA lib. 19. epist.] *Quoniam sumus ab ipsa calce eius interpellatione reuocati.*

LACTAN epitome, cap. 1.] *Nullum est ius naturale. itaque omnes animantes ipsa ducente natura commoda sua defendunt: & ideo iustitia, si alienis vtilitatibus consulat, suas negligat, stultitia est dicenda. Quòd si omnes populi, penes quos sit imperium, ipsiq; Romani, qui orbem totum possedere, iustitiam sequi velint, ac suum cuique restituere, quod vi & armis occupauerunt, ad casas, & egestatem reuertentur, quod si fecerint, iustos dicemus quidem, sed tamen stultos iudicare necesse est, qui, vt alijs prosint, sibi nocere contendunt.*

LACTAN. lib. 5. c. 17. Epit. c. 1.] *Bonus vir si habeat seruum fugitiuum, vel domum insalubrem, ac pestilentem, quæ vitia solus sciat, & ideo proscribat, vt vendat: vtrùmne profitebitur, fugitiuum seruum, ac pestilentem domum se vendere, an celabit emtorem? si profitebitur emtori, fugitiuum esse: bonus quidem, quia non fallet, sed tamen stultus iudicabitur, quia vel paruo vendet, vel omnino non vendet. si celauerit, erit quidem sapiens, quia rei consulet: sed idem malus, quia fallet. Deinde. si reperiat hominem, qui aut aurum pro orichalcho, aut argentum pro plumbo vendat per errorem, atque id emere necessitas cogat: vtrùm dissimulabit, & emet paruo, an potiùs indicabit? [a] iustus vtique dicetur, quia non fefellit, sed idem stultus, qui alteri fecerit*

[a] *fortè,* si dissimulabit, iustus vtiq; dicetur: quia non fefellit. si indicabit, stultus, qui alt.

vit lucrum, sibi damnum, sed facilè de damno est: [b] *qui si vita eius in periculum veniet, ut eum aliquando necesse sit, aut occupare, aut mori, quid faciet? Potest hoc euenire, ut naufragio facto inueniat aliquem imbecillum, tabulæ inhærentem: aut victo exercitu, fugiens reperiat aliquem vulneratum, equo insidentem: utrúmne aut illum tabula, aut hunc equo deturbabit, ut ipse possit euadere? si volet iustus esse, non faciet: sed idem stultus iudicabitur, qui dum alterius vitæ parcit, suam perdet. si faciet, sapiens quidem videbitur, quia sibi consulit: sed & idem malus, quia nocebit.*

b L. quid si eius vita

LACTAN. lib 5. c. 12.] *Quæro, si duo sint, quorum alter optimus vir, æquissimus, summa iustitia, singulari fide: alter insigni scelere & audacia existimetur: & si in eo sit errore ciuitas, ut bonum illum virum, sceleratum, facinorosum, nefarium putet: contrà autem, qui sit improbissimus, summa esse probitate, ac fide existimet, próque hac opinione omniū ciuiū, bonus ille vir vexetur, rapiatur, manus ei denique auferantur, effodiantur oculi, damnetur, vinciatur, uratur, exterminetur, egeat, postremò iure etiam optimo omnibus miserrimus esse videatur: contrà autem ille improbus laudetur, colatur, ab omnibus diligatur, omnes ad eum honores, omnia imperia, omnes opes, omnes denique copiæ conferantur: vir denique optimus omnium existimatione, & dignissimus omni fortuna iudicetur: quis tandem erit tam demēs, qui dubitet, utrùm se esse malit?*

NON. Famulatur.] *Est enim genus iniustæ seruitutis, cum ij sunt alterius, qui sui possunt esse. cùm autem hi famulantur.*

NON. Infestum mare. Myoparo.] *Nam cùm quæreretur ex eo, quo scelere compulsus mare haberet infestum uno myoparone: Eodem, inquit, quo tu orbem terræ.*

GELLIVS lib. 1. c. 22.] *Non grauarer, Læli, nisi & hos velle putarem, & ipse cuperem te quoque aliquam partem huius nostri sermonis attingere: præsertim cùm heri dixeris, te nobis etiam super*

futu-

futurum. verùm, si id quidem fieri non potest, ne desis: omnes te rogamus.

LACTAN. lib 6. c. 8.] [2] *Est quidem verò lex, recta ratio, naturæ congruens, diffusa in omnes, cõstans, sempiterna, quæ vocet ad officium iubendo, vetando à fraude deterreat: quæ tamen neque probos frustra iubet, aut vetat, nec improbos iubendo, aut vetando mouet. Huic legi nec obrogari fas est, neque derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari potest. Nec verò aut per senatum, aut per populum solui hac lege possumus. Neque est quærendus explanator, aut interpres eius alius: nec erit alia lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia posthac: sed & omnes gentes, & omni tempore vna lex, & sempiterna, & immortalis continebit, vnúsque erit communis quasi magister, & imperator omnium deus ille, legis huius inuentor, disceptator, lator: cui qui non parebit, ipse se fugiet, ac naturam hominis aspernabitur, atque hoc ipso luet maximas pœnas, etiamsi cetera supplicia, quæ putantur, effugerit.*

LACTAN. lib. 5. c. 10.] *Huic tu viro quas diuitias obijcies? quæ imperia? quæ regna? qui ista omnia putat humana, sua bona diuina iudicat.*

PRISC. lib 8.] * *quibus assentior, sollicitam, & periculosam iustitiam non esse sapientis.*

NON. Vbi genit. pro ablatiuo.] *Noster autem populus, socijs defendendis, terrarum iam omnium potitus est.*

a L. videlicet largitas consulibus,

NON. Largitas.] * [3] *Pyrrhi* [a] *videtur largitas à* COS. *aut Samnitium copiæ Curio defuerunt.*

NON. Apud.] *Cuius etiam focum Cato ille noster, cum venerat ad se in Sabinos, ut ex ipso audiebamus, visere solebat, apud quem sedens Samnitium quõdam hostium, tum iam clientium suorum, dona repudiauerat.*

D. AVG. lib. 22. c. 6.] *Nullum bellum suscipitur à ciuitate optima, nisi aut pro fide, aut pro salute.*

D. AVGVST. lib. 22. c. 4. Ciuit.] * *quorum non corpora sunt in cœlum elata: neque enim naturæ pateretur, vt id, quod esset de terra, nisi in terra maneret.*

D. AVG. lib. 22. c. 6. Ciuit.] *Magis est in Romulo admirandum, quod ceteri, qui dij ex hominibus facti esse dicuntur, minus eruditis hominum seculis fuerunt, vt fingendi procliuior esset ratio, cum imperiti facilè ad credendum impellerentur. Romuli autem ætatem minus his sexcentis annis, iam inueteratis literis, atque doctrinis, omníque illo antiquo ex inculta hominum vita errore sublato fuisse cernimus.*

D. AVG. ibidem.] *Ex quo intelligi potest, permultis annis ante Homerum fuisse, quàm Romulum, vt iam doctis hominibus, ac temporibus ipsis eruditis ad fingendum vix quicquam esset loci. antiquitas enim recepit fabulas, fictas etiam nonnumquam inconditè. Hæc ætas autem, iam exculta præsertim, & erudita, omne, quod fieri non potest, respuit.*

LACTAN. lib. 5. c. 19. SENECA lib. 19. epist.] *Apud Ennium sic loquitur Africanus.*

4 Si fas endo plagas cælestum adscendere cuiquã est,
Mi soli cœli maxima porta patet.
Est verò, inquit, Africane. nam & Herculi eadem ipsa porta patuit.

SENECA. ibidem.] *Hic est ille situs, cui nemo ciuis, neque hostis.*
Quiuit pro factis reddere operapretium.

D. AVG. lib. 3. c. 15. Ciuit.] * *tantum est consequutus, vt, cum subitò sole obscurato, non comparuisset, deorum in numero collocatus putaretur: quam opinionem nemo vmquam mortalis assequi potuit sine eximia virtutis gloria.*

D. AVG. lib. 22. c. 6.] *Propterea & istum non creditum inter deos receptum tali morte, quia fortasse quod erat in Romulo probatum, Romani vulgare noluerunt, si hoc & alteri tribueretur.*

LACTAN. *lib.* 5. c. 19.] *Vult planè virtus honorem: nec est virtutis vlla alia merces, quam tamẽ illa accepit facilè, exigit non acerbè. sed si aut ingrati vniuersi, aut inuidi multi, aut inimici potentes suis virtutem præmiis spoliant, næ illa se tamen multis solatijs oblectat, maximéque suo decore se ipsam sustentat.*

D. AVG. lib. 23. c. 6. Ciuit.] *Sed his pœnis, quas etiam stultissimi sentiunt, egestate, exsulio, vinculis, verberibus elabuntur sæpe priuati, oblata mortis celeritate. Ciuitatibus autem mors ipsa pœna est: quæ videtur à pœna singulos vindicare. debet enim constituta sic esse ciuitas, vt æterna sit. Itaque nullus interitus est reip. naturalis, vt hominis, in quo mors non modò necessaria est, verum etiam optanda persæpe. Ciuitas autem cum tollitur, deletur, exstinguitur, simile est quodammodo, vt magnis parua conferamus, ac si omnis hic mundus intereat ac concidat.*

D. AVG. lib. 2. c. 21. Ciuit.] *Resp. est res populi. Populus autē nō omnis cœtus multitudinis, sed cœtus iuris consensu, & vtilitatis communione sociatus.*

D. AVG. lib. ibid] *Resp. res est populi, cùm bene ac iustè geritur, siue ab vno rege, siue à paucis optimatibus, siue ab vniuerso populo. cùm verò iniustus est rex, quem tyrannum voco: aut iniusti optimates, quorum consensus factio est: aut iniustus ipse populus, cui nomen vsitatum nullum reperio, nisi vt etiam ipsum tyrannum appellem: non iam vitiosa, sed omnino nulla resp. est, quoniam non est res populi, cùm tyrannus eam, factióue capessat: nec ipse populus iam populus est, si sit iniustus, quoniam non est multitudo iuris consensu & vtilitatis communione sociata.*

D. AVG. lib. 22. c. 21. Ciuit.] *Vbi verò iustitia non est, nec ius potest esse. quod enim iure fit, profectò iustè fit, quod autem fit iniustè, nec iure fieri potest. non enim iura dicenda sunt, vel putanda, iniqua hominum constituta, cùm illud etiam ipsi ius esse dicant, [a] quod de iustitiæ fonte manauerit: falsúmque sit, quod à quibusdam non rectè sentientibus dici solet, id ius esse, quod ei, qui plus potest, vtile est.*

a L. quod è iust.

D. AVG. lib. 4 contra Pelagium.] *An non cernimus, optimo cuique dominatum ab ipsa natura, cum summa vtilitate infimorum datum? Cur igitur deus homini, animus imperat corpori, ratio libidini, iracundiæq́ue, & ceteris vitiosis eiusdem animi partibus?*

D. AVG.

D. AVG. ibidem.] *Sed & imperandi, & seruiendi sunt dissimilitudines cognoscendæ. Nam, vt animus corpori dicitur imperare, dicitur etiam libidini: sed corpori, vt rex ciuibus suis, aut parens liberis: libidini autem, vt seruis dominus, quòd eã coërcet, & frangit: sic regum, sic imperatorum, sic magistratuum, sic patrum, sic populorum imperia ciuibus, sociisque præsunt, vt corporibus animus. domini autem seruos ita fatigant, vt optima pars animi, id est, sapientia, eiusdem animi vitiosas, imbecillásque parteis, vt libidines, vt iracundias, & perturbationes ceteras.*

NON. Mercatura.] *Phœnices primi mercaturis, & mercibus suis auaritiam, & magnificentiam, & inexplebileis cupiditates omnium rerum* [a] *supportauerunt in Græciam.*

[a] fortè, exportauerunt

NON. Confidentia.] * *duas sibi res, quo minus in vulgus, & in foro diceret, confidentiam & vocem defuisse.*

NON. Proferre.] *Sapientia iubet proferre opes, amplificare diuitias.*

NON. Periclum.] * *sed vt ipsi seu animum periclitentur, seu videant, quid se putent esse facturos.*

NON. Impigritas.] *Numquam viri fortissimi fortitudinis, impigritatis, patientiæ.*

PRISC. lib 6.] *Quid ergo illa sibi vult absurda exceptio, nisi quis Athonem pro monumento vult funditus efficere? Quis enim est* [b] *Atho, aut Olympus tantus?*

[b] alias, Athos,

NON. Vafrum.] *Non sunt in disputando vafri, non veteratores, non malitiosi.*

EX M. T. C. DE REPV.

LIB. IIII.

NON. Vbi accusatiuus pro genitiuo.] ATQVE *ipsa mens, quæ futura videt, præterita meminit.*

NON. Mitis.] *Cúmque autumno terras ad concipiendas fruges patefecerit, hyeme ad conficiendas cõpresserit, vere ad effundendas relaxarit, æstate ac maturitate alias mitigauerit, alias torruerit.*

NON. Aptam.] * *eadémque soli obiecta umbram nostrámque efficiat, cum ad numerum dierum aptam, cum ad laborum quietem.*

LACT. de opif Dei.] *Nec voluntatem mihi defuisse, nec curam*

D. AVG. li. 2 c. 9 Ciui.] *Numquam comœdiæ, nisi consuetudo vitæ pateretur, probare sua theatris flagitia potuissent.*

D. AVG. ibidem.] *Quem illa nō attigit, vel potiùs quem non vexauit? cui pepercit? esto: populareis homines, improbos in rempu. seditiosos, Cleonem, Cleophontem, Hyperbolum læsit. patiamur: etsi huius modi ciuem à censore melius est, quam à poeta notari. Sed Periclem, cùm iam suæ ciuitati maxima auctoritate plurimos annos domi & belli præfuisset, violari versibus, & eos agi in scena, non plus decuit, quam si Plautus noster voluisset, aut Næuius P. & Cn. Scipioni, aut Cæcilius M. Catoni maledicere.*

D. AVG. 16.] *Nostræ contra XII. tabulæ cùm perpaucas res capite sanxissent, in his hanc quoque sanciendam putauerunt, siquis actitauisset, siue carmen condidisset, quod infamiam afferret, flagitiúmve alteri: præclare iudiciis enim, ac magistratuum disceptationibus legitimis propositam vitam, non poetarum ingeniis habere debemus, nec probrum audire, nisi ea lege, vt respondere liceat, & iudicio defendere.*

D. AVG. lib. 2. c. 10. Ciuit.] *Æschines Atheniensis, vir eloquentissimus, cum adolescens tragœdias actitauisset, remp. capessiuit, & Aristodemum tragicum item actorem, maximis de rebus pacis, ac belli legatum ad Philippum Athenienses sæpe miserunt.*

D. AVG lib. 2 c. 12 Ciuit] * *Probris & iniuriis poetarum subiectam vitam, famámque habere noluerunt, capite etiam puniri sancientes, tale carmen condere siquis auderet.*

D. AV. li. 2. c. 13 Ciu.] * *Cum artem ludicram, scenamq́; totam in probro ducerēt, genus id hominum non modò honore ciuiū reliquorum carere, sed etiā tribu moueri notatione censoria voluerunt.*

D. AVG.

D. AVG. lib. 2. c. 14. Ciuit.] *Ad quos cùm accesßit clamor, & approbatio populi, quasi magni cuiusdam, & sapientis magistri, quas illi obducunt tenebras? quos inuehunt metus? quas inflammant cupiditates?*

NON Fingere.] *Ego verò eodem, quo ille Homerum redimitum coronis, & delibutum vnguentis, emittit ex ea vrbe, quam ipse sibi fingit.*

MARCELL. lib. 3.] *Cúmque nihil tam incorruptum esse debeat in rep. quam suffragium, quàm sententia: non intelligitur, qui ea pecunia corruperit, pœna dignus sit: qui eloquentia, laudē etiam ferat. Mihi quidem hoc plus mali facere videtur, qui oratione, quàm qui pretio iudicem corrumpit, quòd pecunia corrumpere prudentem nemo potest, dicendo potest.*

NON. Impurus & immanis.] * *Sed iuuentuti nostræ minimè audiendus. Quippe si ita se sit, vt loquitur, est homo impurus: sin aliter, quod malo, oratio est tamen immanis.*

NON Ignominia.] *Censoris iudicium nihil ferè damnato affert, nisi ruborem. Itaque quia omnis ea iudicatio versatur tantummodò in nomine, animaduersio illa ignominia dicta est.*

NON. Vbi datiuus pro accusatiuo.] *Nec verò mulieribus præfectus præponitur qui apud Græcos creari solet, sed sit censor, qui viros doceat moderari vxoribus.*

NON. Temulenta.] *Magnam habet vim disciplina verecundiæ. carent temeto omnes mulieres*

NON Fama.] * *atque etiam siqua erat famosa, ei cognati osculum non ferebant.*

NON Clepere.] *Non modo vt Spartæ, rapere vbi pueri, & clepere discunt.*

SERVIVS]. *Apud Græcos opprobrio fuit adolescentibus, si amatores non haberent.*

NON. Iurgium à lite.] * *admiror, nec rerum solum, sed verborum etiam elegantiam, SI IVRGANT (inquit) beneuolorum concertatio, non lis inimicorum, iurgium dicitur.* (non litigare.

NON. Ib.] *Iurgare igitur lex putat inter se vicinos,*

NON. Petulātia, Procacitas.] *Itaq; a petēdo petu-*

lantia, à procando, id est, poscendo, procacitas nominata est.

NON. Fides.] *Fides enim nomen ipsum mihi videtur habere, cum fit, quod dicitur.*

NON. Blandimentum] *In ciue excelso, atque homine nobili, blanditiam, ostentationem, ambitionem, notam esse leuitatis.*

NON. Portitor.] *Nolo enim eumdem populum, imperatorem, & portitorem esse terrarum: optimum autem & in priuatis familijs, & in rep. vectigal duco esse, parsimoniam.*

NON. Pecuda.] * *cum adhibent in pecuda pastores.*

NON. Excipere.] * [a] *quos insepultos reliquissent, eos, quos ex mari, propter vim tempestatis, excipere non potuissent, innocentes necauerint.*

[a] L. quòd insepultos reliquissent eos, q.

NON. Proprium.] *Et noster Plato magis etiam, quàm Lycurgus, omnia prorsus iubet esse communia, ne quis ciuis propriam, aut suam rem vllam queat dicere.*

NON. de doctr. ind.] *Nec in hac dissensione suscepi populi causam, sed bonorum.*

NON. Auguro.] *Cui quidem vtinam verè augurauerim.*

NON. Sanctitudo.] * *eosdem terminos hominum curæ, atque vitæ: sic pontificio iure sanctitudo sepulturæ.*

PRISC. lib. 15.] *Non enim facilè valenti populo resistitur, si aut nihil impertias iuris, aut parum.*

PRISC. Carm.] *Brachialia.*

PRISC.] *Armentum habeo.*

EX M. T. C. DE REP.

LIBRO V.

D. AVG. lib. 2. c. 21. Ciuit. & Nonius, quendam locum, qui est in hoc fragm. profert in vanum.] *Ennius,*

Moribus antiquis res stat Romana, virisque.
Quem quidem ille versum, vel breuitate, vel veritate,

veritate, tanquam ex oraculo mihi quodam esse effatus videtur. nam neque viri, nisi ita morata ciuitas fuisset, neque mores, nisi hi viri præfuissent, aut fundare, aut tam diu tenere potuissent tantam, & tam longè, latéque imperantem remp. Itaque ante nostram memoriam & mos ipse patrius præstanteis viros adhibebat, & veterum morem, ac maiorum instituta retinebant excellentes viri. nostra verò ætas cùm remp. sicut picturam accepisset egregiam, sed iam euanescentem vetustate, non modò eam coloribus iisdem, quibus fuerat, renouare neglexit, sed ne id quidem curauit, vt formam saltem eius, & extrema tanquam lineamenta seruaret. quid enim manet ex antiquis moribus, quibus ille dixit rem stare Romanam? quos ita obliuione obsoletos videmus, vt non modò non colantur, sed etiam ignorentur. Nam de viris quid dicam? mores enim ipsi interierunt virorum penuria, cuius tanti mali non modò reddenda ratio nobis, sed etiam tanquam reis capitis quodammodo dicenda causa est. nostris enim vitiis, non casu aliquo, remp. verbo retinemus: reapse verò iampridem amisimus.

CIC. lib. 8. epist. ad Atticum.] *Vt enim gubernatori cursus secundus, medico salus, imperatori victoria: sic huic moderatori reipu. beata ciuium vita proposita est, vt opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta sit. huius enim operis maximi inter homines, atque optimi, illum esse effectorem volo.*

DIOMED. lib. I.] *excellunt.*

NON. Contemtio.] *Quæ virtus fortitudo vocatur, in qua est magnitudo animi, mortis, dolorísque magna contemtio.*

NON. Lentum.] *Marcellus, vt acer, & pugnax: Maximus, vt consideratus, & lentus.*

NONIVS, vbi nominatiuus, vel.] *Sed tamen vt bono patrifamilias colendi, ædificandi, ratiocinandi quidam vsus, opus est.*

GELL. lib. 12. c. 2.] *Menelao Laconi quædam fuit suauiloquens iucunditas.*

Idem, ibid.] *Breuiloquentiam in dicendo colat.*

NON. Imbuere.] *Quæ cum Scipio dixisset, admodum probans* [a] *nimio enim erat odio rhetorum imbutus.*

a al. nimis

NON. Ferocia.] *Qui comperit eius vim, & effrenatam illam ferociam.*

CARIS lib. I. orbi.] *orbi terrarum comprehensos.*

NON. Impertire.] *quod molestias senectutis suæ vestris famil[ii]s impertire posse.*

NONIVS] *Quod non modo singulis hominibus, sed potentissimis populis, sæpe contingit.*

EX M. T. C. DE REP.

LIBRO VI.

NON. Prudentia.] TOTAM *igitur exspectas prudentiam huius rectoris, quæ ipsum nomen hoc nacta est ex prouidendo.*

NON. Tristis.] *Qui numeros optimatum, & principum obstulit [i]u[dic]ibus, & grauitatis suæ liquit illum tristem, & plenum dignitatis sonum.*

NON. Expleri atque satiari.] *Graues enim dominæ cogitationum libidines, infinita quædam cogunt, atque imperant: quæ quia expleri, atque satiari nullo modo possunt, ad omne facinus impellunt eos, qui illecebris suis incenduntur.*

NON. Samium.] *Oratio exstat, Lælii, quam omnes habemus in manibus, [1] quàm simpuuia pontificum dijs immortalibus grata sint, Samiæq;, vt hic scribit, capedines.*

NON. Firmiter & Priscianus.] *Firmiter enim maiores nostri stabilita matrimonia esse voluerũt.*

NON. Comparare.] *Quamobrem se comparet hic ciuis ita necesse est, vt sit contra hæc, [2] quæ ciuitatis statum* [b] *peruertunt, semper armatus.*

b al. permouent,

NON. Seditio.] *Eáque dissensio ciuium, quòd seorsum eunt alij ad alios, seditio dicitur.*

NON. de doctr. ind.] *Et vero in dissensione ciuili, cum boni plus, quam multi valent,* [3] [c] *expendendos ab his, non numerandos puto.*

c L. expendendos ciuis, non numer.

GEL. lib. 6. c. 16. & NON. Deprecari.] *Quod quidem*

quidem eo fuit maius, quia cum in causa pari collega essent, non modò inuidia pari non erant, sed etiam Claudij inuidiam Gracchi caritas deprecabatur.

NON. Mactare.] *Ferunt hos laudibus, mactant honoribus.*

D. AVGVST. lib.5.c.13. Ciuit.] *Alendus hic est gloria.*

NON. Desubito] * *in his, vt meministis, concursu leuissimæ multitudinis ære congesto funus desubito esset ornatum.*

NON Vbi genitiuus pro nominatiuo.] + *vt, quemadmodum scribit ille, quotidiano in forum mille hominum cum palijs conchylio tinctis descenderent.*

MACR. lib.1. Somn.] *Sed quamquam sapientibus conscientia ipsa factorum egregiorum amplissimum virtutis præmium est, tamen illa diuina virtus, non statuas plumbo inhærentes, nec triumphos arescentibus laureis, sed stabiliora quædam, & viridiora præmiorum genera desiderat. Quæ tandem ista sunt? inquit Lælius. Tum Scipio, patimini me (inquit) quoniam tertium diem feriati sumus.*

SOMNIVM SCIPIONIS.

Scipio loquitur.

C V M *in Africam venissem,* [a] *à Manlio consule ductus ad quartam legionem (vt scitis) tribunus militũ: nihil mihi potius fuit, quam vt* [b] *Masinissam conuenirem, regem familiæ nostræ iustis de causis amicissimũ. Ad quem vt veni, cōplexus me senex collacrymauit, aliquantoq́; post suspexit in cælum: & Grates, inquit, tibi ago, summe Sol, vobisq́; reliqui* [c] *cælites, quod antè quam ex hac vita migro, conspicio in meo regno, & his tectis P. Cornelium Scipionem, cuius ego nomine ipso recreor: ita numquam ex animo meo discedit illius optimi, atque inuictissimi viri memoria. Deinde ego illũ de suo regno: ille me de nostra rep.* [d] *percontatus est, multisque verbis vltrò, citróque habitis, ille nobis consumtus est*

Hoc fragmentum, vulgo inscribitur, Somnium Scipionis.

a L. M. Manilio consuli ad quartā legionē (vt scitis)

b L. Masanissam

c al. cælestes,

d L. percūctatus est,

dies. pòst autem regio apparatu accepti, sermone
in multam noctem produximus, cùm senex nihil n
si de Africano loqueretur, omniáque eius non solu
facta, sed etiam dicta meminisset. deinde, vt cub
tum discessimus, me & fessum de via, & qui a
multam noctem vigilassem, [e] *arctior, quàm soleba*
somnus [f] *complexus est.* || [g] *Hic mihi (credo equ*
dem ex hoc, quod eramus locuti, fit enim [h] *ferè, vt co*
gitationes, sermonésque nostri pariant aliquid i
somno tale, quale de Homero scribit Ennius, de qu
videlicet sæpissime vigilans solebat cogitare, & lo
qui) Africanus se ostendit illa forma, quæ mihi e
imagine eius, quàm ex ipso, erat notior. [i] *quem v*
agnoui, equidem cohorrui, sed ille. Ades, inquit, ani
mo, & omitte timorem, Scipio, & quæ dicam, trad
memoriæ. Videsne illam vrbem, quæ parere popul
R. coacta per me, renouat pristina bella, nec potest
quiescere? (ostendebat autem Karthaginem de ex-
celso, & pleno stellarum, illustri, & claro quodam lo-
co) ad quam tu oppugnandam nunc venis penè mi-
les? hanc hoc biennio consul euertes, eritque cogno-
men id tibi per te partum, quod habes ex nobis adhuc
hereditarium. || *Cum autem Karthaginem dele-*
ueris, triumphum egeris, censorque fueris, & obieris
legatus Ægyptum, Syriam, Asiam, Græciam, deli-
gere iterum absens COS. *bellúmque maximum*
conficies, Numantiam excindes. Sed cum eris cur-
ru [k] *Capitolium inuectus, offendes remp. perturba-*
tam consiliis nepotis mei. Hic tu, Africane, osten-
das oportebit patriæ, lumen animi, ingenii, consilií-
que tui. Sed eius temporis ancipitem video quasi
fatorum viam. Nam cùm ætas tua septeno octies
solis [l] *anfractus, reditúsque conuerterit, duoque hi*
numeri, quorum vterque plenus, alter altera de cau-
sa habetur, circuitu naturali summam tibi fatalem
confecerint: in te vnum, [m] *atque tuum nomen, se to-*
ta conuertet ciuitas: te senatus, te omnes boni, te
socii, te Latini intuebuntur: tu eris vnus, in quo ni-
tatur ciuitatis salus, ac, ne multa, dictator rempub.
constituas oportet, si impias propinquorum manus
effugeris. || *Hic cùm exclamasset Lælius, inge-* 4
muissentque ceteri vehementius: leniter arridens
Scipio.

e v. c. artior,
f al. amplexus est.
g q. v. c. Hic ergo mihi (credo, &c.
h q. v. c. sæpe,
i q. v. c. quem vbi agn.
k L. in Capitolium
l v. anfractus,
m L. atque in tuum nomen, & ita v. c.

Scipio. Quæso, inquit, ne me è somno excitetis,
7 [n] & pax sit rebus: audite cetera. Sed quò sis,
Africane, alacrior ad tutandùm remp. sic habeto:
Omnibus, qui patriam conseruauerint, adiuuerint,
auxerint, certum esse in cælo, ac definitum locum, ubi
beati æuo sempiterno fruantur. nihil est enim illi
principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod
quidem in terris fiat, acceptius, quàm concilia, cœ-
túsque hominum, iure sociati, quæ ciuitates appel-
lantur: harum rectores, & conseruatores hinc profe-
5 *cti, huc [o] reuertentur.* || *Hic ego, etsi eram perter-*
ritus, non tam metu mortis, quàm insidiarum à
meis, quæsiui tamen, [p] viuerétne ipse pater Pau-
lus, & alij, quos nos exstinctos [q] arbitremur. Im-
mò verò, inquit, ij viuunt, [r] qui ex corporum vincu-
lis, tamquam e carcere, euolauerunt: vestra verò,
quæ dicitur vita, mors est. quin tu [s] aspicias ad te
venientem Paulum patrem. Quem vt vidi, equi-
dem vim lacrymarum [t] profudi. Ille autem me
[v] amplexus, atque osculans, flere prohibebat. At-
que ego vt primum, fletu represso, loqui posse cœpi,
6 || *Quæso, inquam, pater sanctissime, atque opti-*
me, [x] quando hæc est vita (vt Africanum au-
dio dicere) quid moror in terris, quin [y] huc
ad vos venire propero? Non est ita, inquit ille. nisi
enim Deus, [z] cuius hoc templum est omne, quod
conspicis, istis te corporis custodiis liberauerit, huc tibi
aditus patere non potest. homines enim sunt hac le-
ge generati, qui tuerentur illum globum, quem in
hoc templo medium vides, [a] quæ dicitur terra: hisq́;
animus datus est ex illis sempiternis ignibus, quæ si-
dera, & stellas vocatis: quæ globosæ, & rotundæ, di-
uinis animatæ mentibus, [b] circulos suos, orbeisque
7 *conficiunt celeritate mirabili.* || *Quare & tibi,*
Publi, & pijs omnibus retinendus est animus in cu-
stodia corporis: nec iniussu eius, a quo ille est vobis
datus, ex hominum vita migrandum est, ne munus
humanum assignatum a Deo defugisse videamini.
Sed sic, Scipio, vt auus hic tuus, vt ego, qui te ge-
nui, iustitiam cole, & pietatem. quæ, cùm sit ma-
gna in parentibus, & propinquis, [c] tum in patria
maxima est. [d] quia ea vita, via est in cælum, & in

n L. & parũ rebus:

o q. v. c. reuertũtur.

p L. viueréne ipse, & pater Paul⁹, &c.

q L. arbitraremur.

r L. qui è c. & ita v. c.

s al. respicias ad te ven. al. respice &c.

t v. c. effudi.

v L. complexus, atque osculatus,

x L. quoniam

y aduerbium, huc, abest à v. c.

z L. cuius templum est omne hoc, quod

a L. quæ terra dicitur:

b q. v. c. circos

c L. tum in patria maxima est. Ea vita, &c.

d L. delet coniunctionem quia

hunc cœtum eorum, qui iam vixerunt, & corpore laxati, illum incolunt locum, quem vides. Erat autem is splendidissimo candore inter flammas [c] elucens circulus, quem vos, vt a Graiis accepistis, orbem lacteum nuncupatis. || Ex quo omnia mihi 8 contemplanti, præclara cetera, & mirabilia videbantur. erant autem eæ stellæ, quas numquam ex hoc loco vidimus: [8] & eæ magnitudines omnium, quas esse numquam suspicati sumus: ex quibus erat illa minima, quæ vltima cælo, [f] citima terris, luce lucebat aliena. stellarum autem globi terræ magnitudinem facile vincebant. Iam [g] vero ipsa terra ita mihi parua visa est, vt me imperij nostri, quo quasi punctum eius attingimus, pœniteret. || [9] Quam cum magis intuerer, Quæso, inquit Afri- 9 canus, quousque humi defixa tua mens erit? Nonne [h] adspicis, quæ in templa veneris nouem tibi orbibus, vel potius globis, connexa sunt omnia: quorum vnus est cælestis, extimus qui reliquos omneis complectitur, summus ipse Deus, arcens, & continens ceteros: in quo insixi sunt illi, qui voluuntur, stellarum cursus sempiterni: cui subiecti sunt septem, qui versantur retro, contrario motu, atque cælum, ex quibus vnum globum possidet illa, quam in terris Saturniam nominant. deinde est hominum generi [i] prosper, & salutaris ille fulgor, qui dicitur Iouis: tum rutilus, horribilisque terris, quem [k] Martem dicitis. || Deinde 10 subter mediam ferè regionem Sol obtinet, dux & princeps, & moderator luminum reliquorum, [10] mens mundi, [l] & temperatio, tanta magnitudine, vt cuncta sua luce [m] lustret, & compleat. hunc vt comites, [n] consequuntur, alter Veneris, alter Mercurij cursus: in infimoque orbe Luna, radijs solis accensa, conuertitur. infra autem iam nihil est, nisi mortale, & caducum, præter animos generi hominum, munere deorum datos. supra lunam sunt æterna omnia. nam ea, quæ est media, & nona tellus, neque mouetur, & infima est, & in eam feruntur omnia suo nutu pondera. || Quæ cùm intuerer stu- 11 pens, vt me recepi, [o] Quis hic, inquam, quis est, qui complet aureis meas tantus, & tam dulcis sonus?

c L. circulus elucēs)

f al. citima

g vero ab-erit à v.c.

h L. cernis, & ita v. c.

i L. prosperus,

k v.c. Martium dicitis.

l L. & temperator,

m q. v. c. illustret, fort. collustret,

n v.c. sequuntur, & ita L.

o v. c. Quid, inquã? quis hic est

Hic

Hic est, inquit ille, [11] qui interuallis coniunctus imparibus, sed tamen pro rata portione distinctis, impulsu, & motu ipsorum orbium conficitur: qui acuta cum grauibus temperans, varios æquabiliter concentus efficit. nec enim silentio tanti motus incitari possunt, & natura fert, vt extrema ex altera parte
12 *grauiter, ex altera autem acutè sonent.* || *Quam ob causam summus ille cæli stelliferi cursus, cuius conuersio est concitatior, acuto, & excitato mouetur sono: grauissimo autem hic lunaris, atque infimus. Nam terra, nona, immobilis manens, ima sede semper hæret, complexa medium mundi locum. illi autem octo cursus, in quibus eadem vis est [p] duorum, [q] Mercurij, & Veneris, modorum septem efficiunt distinctos interuallis sonos: qui numerus rerum omnium ferè [r] modus est. quod docti homines neruis imitati, atque cantibus, [s] aperuére sibi reditum [t] ad hunc locum: sicut alij, qui præstantibus ingenijs in*
13 *vita humana diuina studia coluerunt.* || *Hoc sonitu [v] oppletæ [x] aures obsurduerunt: nec est vllus hebetior sensus in vobis: [y] sicut in illis, vbi Nilus ad illa, quæ Catadupa nominantur, præcipitat ex altissimis montibus, ea gens, quæ illum locum accolit, propter magnitudinem sonitus, sensu audiendi caret. Hic verò tantus est totius mundi incitatissima conuersione sonitus, vt eum aures hominum capere non possint: sicut intueri solem nequitis aduersum, eiúsque radiis acies vestra, sensúsque vincitur.*
14 || *Hæc ego admirans, referebam tamen oculos ad terram identidem. Tum Africanus. Sentio, inquit, te sedem [z] etiam nunc hominum contemplari, ac domum: quæ si tibi parua (vt est) ita videtur, hæc cælestia semper spectato: illa humana contemnito. Tu enim quam celebritatem sermonis hominum, [12] aut quam expetendam [a] gloriam consequi potes? Vides habitari in terra raris, & angustis in locis: & in ipsis quasi maculis, vbi habitatur, vastas solitudines interiectas: hósque, qui incolunt terram, non modo interruptos ita esse, vt nihil inter ipsos ab alijs ad alios [b] manare possit: [13] sed partim obliquos, partim auersos, partim etiam aduersos stare vobis, à quibus [d] exspectare gloriam certe nullā potestis.*

p L. duorū modorū, septē est.
q hoc totū Mercurij, & Veneris, abest à v. c.
r L. nodus est.
s v. c. aperuerunt
t v. c. in hūc locū;
v al. complexæ
x L. aures hominum obsurd. & ita v. c.
y v. c. & L. sicut vbi Nilus ad illa,
z q. v. c. nō hærent, etiā nunc
a v. c. consequi gloriam
b v. c. meare queat:
c L. tra-[illegible]
[illegible] aduerso,
d L. spectare gloriā v. c.

|| *Cernis autem terram eandem, quasi quibusdam redimitam, & circumdatam cingulis: e quibus duos maxime inter se diuersos, & cæli verticibus ipsis ex vtraque parte subnixos, obriguisse pruina vides: medium autem illum, & maximum, solis ardore torreri. duo sunt habitabiles, quorum australis ille, in quo qui insistunt, aduersa vobis vrgent vestigia, nihil ad vestrum genus: hic autem alter subiectus aquiloni, quem incolitis, cerne, quàm vos tenui parte contingat. omnis enim terra, quæ colitur à vobis, angusta verticibus, lateribus latior, parua quædam insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod Magnum, quod Oceanum appellatis in terris: qui tamen tanto nomine, quàm sit paruus, vides.* 15

|| *Ex his ipsis cultis, notisque terris, num aut tuum, aut cuiusquam nostrûm nomen, vel Caucasum hunc, quem cernis, transcendere potuit, vel illum Gangem* [v] *tranatare? quis in reliquis Orientis, aut* [x] *abeuntis solis vltimis, aut aquilonis, austríve partibus tuum nomen audiet? quibus amputatis, cernis profectò, quantis in angustiis vestra gloria se dilatari velit. Ipsi autem,* [y] *qui de vobis loquuntur, quam diu loquentur?* [z] *Quinetiam, si cupiat proles illa futurorum hominum deinceps laudes vniuscuiusque nostrûm à patribus acceptas posteris prodere, eluuiones, exustionesque terrarum, quas accidere tempore certo necesse est, non modò non æternam, sed ne diuturnam quidem gloriam assequi possumus.* 16

|| *Quid autem interest, ab ys, qui postea nascentur, sermonem fore de te, cum ab ys nullus fuerit, qui ante nati sint? qui nec pauciores, & certe* [a] *meliores fuerunt viri: cum præsertim apud eos ipsos, à quibus nomen* [b] *nostrum potest audiri, nemo vnius anni memoriam consequi possit.* [14] *homines enim* [c] *populariter annum tantummodò solis, id est, vnius astri reditu metiuntur:* [d] *cum autem ad idem, vnde semel profecta sunt, cuncta astra redierint, eandémque totius cæli descriptionem longis interuallis retulerint, tum ille verè vertens annus appellari potest: in quo vix dicere audeo, quàm multa sæcula hominum teneantur. namque, vt olim deficere sol hominibus, exstinguíque-* 17

v q. v. c. tranatare?
x L. obeuntis.
y al. qui de nobis.
z v. c. Qui iam si cupiat pr.
a q. v. c. maiores fuere. non pl.
b al. vestram
c L. vocu-lariter
d L. r apte autem cū ad idem,

guíque visus est, cùm Romuli animus hæc ipsa in templa penetrauit. ita quandocumque eadem parte sol, eodémque tempore iterum defecerit, tum signis omnibus [e] ad idem principium, stellisque reuocatis, expletum: annum habeto. [f] Huius quidem anni nondum vicesimam partem scito esse conuersam.

18 || *Quocirca si reditum in hunc locum [g] sperauerìs, in quo omnia sunt magnis, & præstantibus viris: [h] quanti tandem est ista hominum gloria, quæ pertinere vix ad vnius anni partem exiguam potest? Igitur [i] altè spectare si voles, [k] atque hanc sedem, & æternam domum contueri: [l] neque sermonibus vulgi dederis te, nec in præmijs humanis spem posueris rerum tuarum: [m] suis te illecebris oportet ipsa virtus trahat ad verum decus. quid de te alij loquantur, ipsi videant: sed loquentur tamen. Sermo autem omnis ille, & angustijs cingitur ijs regionum, quas vides, nec vnquam de vllo perennis fuit: & obruitur hominum interitu, & obliuione posteritatis*

19 *exstinguitur.* || *Quæ cum dixisset, Ego verò, inquam, ô Africane, si quidem bene meritis de patria [n] quasi limes ad cæli aditum patet, quamquam à pueritia vestigijs ingressus [o] patrijs, & tuis, decori vestro non defui: nunc tamen, tanto præmio [p] proposito, enitar multò vigilantius. & ille, Tu verò enitere, & sic habeto, te non esse mortalem, sed corpus hoc. nec enim is es, quem forma ista declarat: sed mens cuiusque, is est quisque: non ea figura, quæ digito [q] demonstrari potest. Deum te igitur scito esse: siquidem Deus est, qui viget, qui sentit, qui meminit, [r] qui prouidet, qui tam regit, & moderatur, & mouet id corpus, cui præpositus est, [s] quàm hunc mundum princeps ille Deus: [t] & vt ipsum mundum ex quadam parte mortalem ipse Deus æternus, sic*

20 *fragile corpus animus sempiternus mouet.* || *Nam quod semper mouetur, æternum est: quod autem motum affert alicui, [v] quod ipsum [x] agitatur aliunde, quando finem habet motus, viuendi finem habeat necesse est. solum igitur, quod sese mouet, quia numquam deseritur à se: nunquam ne moueri quidem [y] desinit: quin etiam ceteris quæ mouentur, hic*

ccc 7

e q. v. c. ad principiũ, st.
f L. cuius quidem
g L. desperaueris,
h L. quãti tandẽ ista hominum gloria est, quæ
i fort. alta sp.
k al. atque ad hãc sedem, &c. & itaq. v. c.
l L. neq; te sermonib⁹ vulgi dederis, nec in pr.
m L. tuis te oportet illec. q. v. c. suis te oportebit illec.
n L. quasi limen
o L. & patris, & tuis,
p al. exposito,
q v. c. mõstrari p.
r v. c. qui prouidet,
s v. c. quã mundum princ.
t L. & vt mundũ ex quad.
v L. quodque ipsum agitatur
x v. c. agitur alicunde, y L. desinitur

fons, hoc principium est movendi. [z] principio autem
nulla est origo. nam ex principio oriuntur om-
nia: ipsum autem [a] nulla ex re fieri potest: nec
enim [b] hoc esset principium, quod gigneretur aliun-
de. quod si numquam oritur, [c] nec occidit quidem
umquam. nam principium exstinctum, nec ipsum ab
alio renascetur, nec ex se [d] aliud creabit: siquidem
necesse est a principio [e] omnia oriri. Ita fit, ut motus
principium ex eo sit, quod ipsum [f] a se movetur: id
autem nec nasci potest, nec mori: [g] vel concidat om-
ne cælum, omnisque natura consistat necesse est, nec
vim ullam nanciscatur, [h] qua a primo impulsa mo-
veatur. || Cum [i] pateat igitur æternum id esse, quod 21
a se ipso moveatur, quis est, qui hanc naturam ani-
mis esse tributam neget? [k] inanimatum est enim
omne, quod impulsu agitatur externo: quod autem
[l] animal est, id motu cietur interiore, & suo. nam
hæc est natura propria animæ, atque vis. Quæ si est
una ex omnibus, quæ sese moveat: neque nata est,
certe & æterna est. hanc tu exerce in optimis rebus.
Sunt autem [m] hæ optimæ curæ, de salute patriæ: qui-
bus agitatus, & exercitatus animus, [n] velocius in
hanc sedem, & domum suam pervolabit: idque ocyus
faciet, si iam tum, cum erit inclusus in corpore, emi-
nebit foras, & ea, quæ extra erunt, contemplans,
quam maxime se a corpore abstrahet. || Nam eorum 22
animi, qui se corporis voluptatibus dediderunt, ea-
rumque se quasi ministros præbuerunt, impulsúque
libidinum voluptatibus obedientium, deorum, &
hominum iura violaverunt: corporibus, elapsi circum
terram ipsam volutantur, nec in hunc locum, nisi
multis exagitati sæculis revertuntur. Ille discessit:
ego somno [o] statim solutus sum.

z L. principij autem
a v. c. & L. nulla ex re alia oriri potest: al. nulla ex re alia nasci potest:
b v. c. esset hoc pr.
c L. nec occidit quidem unq.
d q. v. c. aliquid cr.
e L. oriri omnia. & ita v. c.
f al. ex se
g L. vel concidant omne cælum, omnisque terra: & consistant necesse est, &c.
h L. qua primò impulsa moveantur.
i L. pareat
k L. inanimum est
l L. animal est,
m hæ abest à v. c.
n L. velociter
o statim abest à v. c.

TESTI

TESTIMONIA QVÆDAM, EX IPSIVS CICERONIS SCRIPTIS, IN quibus suorum de rep. librorum mentionem facit.

* * *

1 *Quòd quæris, quid in illis libris fecerim, quos cũ essem in Cumano, scribere institui, non cessaui, neque cesso: sed sæpe iam scribendi totum consilium, rationémque mutaui. Nam iam duobus factis libris, in quibus Nouendialibus iis feriis, quæ fuerunt Tuditano & Aquillio* COS. *sermo est a me institutus Africani paulo ante mortem, & Lælij, Phili, Manilíique, & Lælij, generorum Fannij, & Scæuolæ. Sermo autem in nouem dies, & libros distributus de optimo statu ciuitatis, & de optimo ciue. Sanè texebatur opus luculentè, hominúmque dignitas aliquãtum orationi ponderis afferebat. Hi libri cum in Tusculano mihi legerentur, audiente Sallustio, admonitus sum ab illo, multò maiore auctoritate illis de rebus dici posse, si ipse loquerer de repub. præsertim cùm essem non Heraclides Ponticus, sed consularis, & is, qui in maximis versatus in rep. rebus essem: quæ tam antiquis hominibus attribuerem, ea visum iri ficta esse. Oratorum sermonem in illis nostris libris, quod esset de ratione dicendi, bellè a me remouisse: ad eos tamen retulisse, quos ipse vidissem. Aristotelem denique, quæ de rep. & præstante viro scribat, ipsum loqui. Commouit me, & eo magis, quòd maximos motus nostræ ciuitatis attingere non poteram, quòd erant inferiores, quàm illorum ætas, qui loquebatur. Ego autem id ipsum tum eram secutus, ne in nostra tempora incurrens, offenderem quempiam. Nunc & id vitabo, & loquar ipse tecum, & tamen illa, quæ institueram ad te, si Romam venero, mittam. Puto enim te existimaturum, a me illos libros, non sine aliquo meo stomacho esse relictos.*

2 Varro,

2 *Varro, de quo ad me scribis, includetur in aliquem locum, si modò erit locus. sed nosti genus dialogorum meorum, ut in Oratoriis, quos tu in caelum fers, non potuit mentio fieri cuiusquam ab iis, qui disputant, nisi eius, qui illis notus, aut auditus esset. Hanc ego de rep. quam institui disputationem, in Africani personam, & Phili, & Patri Manilii contuli: adiunxi adolescenteis, Q. Tuberonem, P. Rutilium, duos Laelii generos, Scaeuolam & Fannium. Itaque cogitabam, quoniam in singulis libris utor prooemiis, ut Ἀριστοτέλης in iis, quos ἐξωτερικοὺς vocat, aliquid efficere, ut non sine causa istum appellarem. Id quod intelligo tibi placere: utinam modo conata efficere possim, rem enim (quod te non fugit) magnam complexus sum, & grauem, & plurimi otii, quo ego maximè egeo.*

3 *Si Cottam, & Varronem fecissem inter se disputanteis, ut à te proximis literis admoneor, meum κωφὸν πρόσωπον esset. hoc in antiquis personis suauiter fit, ut & Heraclides in multis, & nos in sex de rep. libris fecimus.*

4 *Qui Apollinis oraculo sapientissimus est iudicatus, qui non tum hoc, tum illud (ut in plerisque) sed idem semper, animos hominum esse diuinos, iisque, cum è corporibus excessissent, reditum in caelum patere optimóque & iustissimo cuique expeditissimum: quod idem Scipioni uidebatur. Qui quidē, quasi praesagiret, perpaucis ante mortem diebus, cum & Philus & Manilius adessent, & alii plures, tuque etiam Scaeuola mecum uenisses, triduum disseruit de rep. cuius disputationis fuit extremū ferè de immortalitate animorum: quae se in quiete per uisum ex Africano audisse dicebat.*

5 *Atque his libris annumerandi sunt sex de R.P. quos tunc scripsimus, quum gubernacula reip. tenebamus: magnus locus, philosophiaeá, proprius, à Platone, Aristotele, Theophrasto, totaque Peripateticorum familia tractatus uberrimè.*

6 *Quum à primo urbis ortu regiis institutis, partim etiam legibus, auspicia, caerimoniae, comitia, prouocationes, patrum consilium, equitum, peditúmque descriptio, tota res militaris diuinitus esset constitu-*

tam

ta: tum progressio admirabilis, [illegible] [illegible]sus ad omnem excellentiam factus est, dominatu regio rep. liberata. Nec verò hic locus est, vt de moribus, institutisque maiorum, & disciplina, ac temperatione ciuitatis loquamur: alijs locis satis accuratè à nobis dicta sunt, maximéque in ijs sex libris, quos de rep. scripsimus.

7 *Quod si ista nobis cogitatio de triumpho iniecta non esset, quam tu quoque approbas, næ tu haud multum requireres illum virum, qui in sexto libro informatus est. Quid enim tibi faciam qui illos libros deuorasti? quin nunc ipsum non dubitabo rem tantam abijcere, si id erit rectius: vtrumque verò simul agi non potest, & de triumpho ambitiosè, & de repu. liberè. Sed ne dubitaris, quin quod honestius, id mihi futurum sit antiquius.*

8 *An censes, quum in illis de R. P. libris persuadere videatur Africanus, omnium rerum publicarum nostram veterem illam fuisse optimam, non necesse esse optimæ reipu. leges dare consentaneas? A. Immo prorsus ita censeo. M. Ergo adeo exspectate leges, quæ genus illud optimum reip. contineant.*

9 *Quoniam igitur eius reipu quam optimam esse docuit in illis sex libris Scipio, tenendus est nobis & seruandus status: omnésque leges accommodandæ ad illud ciuitatis genus, serendi etiam mores, nec scriptis omnia sancienda: repetam stirpem iuris à natura.*

10 *Quàm breui frater in conspectu posita est à te omnium magistratuum descriptio, & ea penè nostræ ciuitatis? etsi a te paulum allatum est noui. M. Rectissimè, Quincte, animaduertis. Hæc est enim quam Scipio laudat in sex libris, & quam maximè probat* [a] *temperationem reip. quæ effici non potuisset, nisi tali descriptione magistratuum. Nam sic habetote, magistratibus, iísque, qui præsunt, contineri remp. & ex eorum compositione quod cuiusque reip. genus sit, intelligi. Quæ res quum sapientissime, moderatissiméque constituta esset à maioribus nostris, nihil habui, sanè non multum, quod putarem nouandum in legibus.*

a L. temperatio

11 *Irascatur qui volet, patiar.* τὸ γὰρ οὐ μετ' ἐμοῦ, *præter*

præsertim cùm sex libris, tanquam prædibus me ipse obstrinxerim, quos tibi tam valde probari gaudeo. E quibus vnum ἱστορικὸν requiris de Cn. Flauio, Annij F. Ille vero ante X. viros non fuit, quippe qui ædilis curulis fuerit, qui magistratus multis annis post X. viros institutus est. Quid ergo profecit, quod protulit fastos? Occultatam putant quodam tempore istam tabulam, vt dies agendi peterentur a paucis. Nec vero pauci sunt auctores Cn. Flauium scribam fastos protulisse, actionésque composuisse, ne me hoc, vel potius Africanum (is enim loquitur) commentum putes.

12 Ain' tandem, Attice, laudator integritatis & elegantiæ nostræ? ausus es hoc ex ore tuo, inquit Ennius, vt equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me rogare? an tu, si mecum esses (qui scribis morderi te interdum, quod non simul sis) paterere me id facere, si vellem? Et post aliquot versus.

13 Sed iam quid opus est equitatu? soluunt enim Salaminij: nisi forte id volumus armis efficere, vt fœnus quaternis centesimis ducant. Et ego audebo legere vnquam, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, si tale quid fecero?

14 Et, si (vt nos a te admonemur) recte in illis libris diximus, nihil esse bonum, nisi quod honestum: nihil malum, nisi quod turpe sit: certè vterque istorum est miserrimus, quorum vtrique semper patriæ salus, & dignitas posterior sua dominatione & domesticis commodis fuit.

15 Filiola tua te delectari lætor, & probari tibi στοργὴν φυσικὴν esse τὴν πρὸς τὰ τέκνα. Etenim, si hæc non est, nulla potest homini esse ad hominem naturæ adiunctio: qua sublata, vitæ societas tollitur. Bene eueniat, inquit Carneades. Spurce: sed tamen [a] prudentius, quam Lucius noster, & Patro, qui cùm omnia ad sè referant, quidquam alterius causa fieri putent: cum ea re bonum virum oportere esse dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum sit: non intelligunt, se de callido homine loqui, non de bono viro. Sed hæc, opinor, sunt in ijs libris, quos dilaudando, animos mihi addidisti.

a al. pudentius,

16 Quoniam scriptum est à te de optimo reip. statu, consequens esse videtur, vt scribas tu idem de legibus,

bus. Sic enim fecisse video Platonem illum tuum.

17 *Quoniam leges damus liberis populis, quæq; de optima rep. sentiremus, in sex libris ante diximus, accommodabimus hoc tempore leges ad illum, quem probamus, ciuitatis statum.*

18 *A te peto (inquit Pomponius) vt scribas aliquid. iampridem enim conticuerunt literæ tuæ. Nam vt illos de rep. libros edidisti, nihil a te sanè postea accepimus, eisque nosmetipsi ad rerum naturalium memoriam comprehendendam impulsi, atque incensi sumus. Sed illa cum poteris, atque vt possis, rogo.*

19 *Quòd in ciuitatibus ratione quadam, de qua dicetur idoneo loco, agnationibus familiarum distinguuntur status, id in rerum natura, tanto est magnificentius, tantòque præclarius, vt homines deorum agnatione & gente teneantur.*

20 *Sed heus tu, πυροὺς εἰς δῆμον Athenis, placet hoc tibi? Etsi non impediebant mei certè libri, non enim ista largitio fuit in ciueis, sed in hospites liberalitas.*

21 *Sed de hoc genere toto in ijs libris, quos de rep. scripsi, diligenter est disputatum.*

22 *Vt cupiditatibus principum & vitijs infici solet tota ciuitas, sic emendari & corrigi continentia.*

Post, aliquot interpositis versibus.

23 *Sed hæc & nunc satis, & in illis libris tractata sunt diligentiùs.*

24 *Non quod hoc populo obtineri possit, sed quid optimum sit, tibi dicendum puto. Nam Cassiæ legis culpam Scipio tuus sustinet, quo auctore lata esse dicitur. M. Vos demum, vt video, legem antiquastis sine tabella. sed ego, etsi satis dixit pro se in illis libris Scipio, tamen libertatem istam largior populo, vt & auctoritate valeant, & vtantur bonis, sic enim à me recitata lex est de suffragijs: Optimatibus nota, plebi libera sunto.*

M. T.

M. T. CICERONIS DE IVRE CIVILI.

CARIS.] *Aliquis excellente, ac nobili viro.*
GELLIVS lib. 7. c. 22.] *Nec verò scientia iuris maioribus suis, Q. Ælius Tubero defuit, doctrina etiam superfuit.*

M. T. CICERONIS DE AVGVRIIS.

OMNIA, Ex Carisio.] *Oscen.*
Auis incerta.
Oscinis.

M. T. C. DE PHILOSOPHIA, SIVE HORTENSIVS.

NON. Occupare.] * *Et Paulum Marcelli occupauisse.*
NON. Annuere.] *Quod cùm vterque nostrûm annuisset, omnesque ad id tempus, quod erat dictum, postero die venissemus.*
FRONTO.] *Lucullo quidem noster aduentus & gratus & iucundus fuisse.*
Idem.] *Hic primùm Catulus delectatur ipso loco.*
NON. inanima.] *Nam cùm omnis solertia admiranda est, tum ea quæ efficit, vt inanima quæ sunt, viuere, & spirare videantur.*
NON. Effero.] * *præter ceteras nostras extulit ciuitas.*
NON Lentus.] * *hunc Crassum, qui lentus (vt scitis) dicere solebat, ad imitationem quasi nostri generis contendisse.*
NON. Imbuere, Sufficere.] *Vt ij, qui combibi purpuram volunt, sufficiunt priùs lanam medicamentis quibusdam, sic literis, talibúsque doctrinis ante excoli animos, & ad sapientiam concipiendam imbui, & præparari decet.*

NON. Subigere, Seges.] *Vt enim segetes agricolæ subigunt aratris multò antè quàm serant.*

NON. Graue, Acre, Mite.] *Quid enim aut Herodoto dulcius, aut Thucydide grauius, aut Philisto breuius,* [a] *aut Theopompo acrius,* [a] *aut Theophrasto mitius inueniri potest?*

[a] L. aut Ephoro

NONIVS. Cognoscere. Graue.] *Vnde autem facilius, quam ex annalium monumentis, aut res bellica, aut omnis reip. disciplina cognoscitur? vnde ad agēdum, aut dicendum copia depromi maior grauissimorum exemplorum quasi incorruptorum testimoniorum potest?*

NON. Exorsum.] *Perge, quæso: nec enim imperite exorsus es.*

NON. Contendere.] *Magna etiam animi contentio adhibenda est in explicando Aristotele,* [b] *si legeris.*

[b] al. si leges.

NON Comest.] *Sed ad extremum pollicetur prolaturum,* [c] *quæ seipsa comest: quod efficit dialecticorum ratio.*

[c] L. qui se ipse comest:

NON. Relaxo. Remitto.] *Quære enim, non quibus intendam rebus animum, sed quibus relaxem, & remittam.*

LACTAN. li. 3. c. 15.] *Quando philosophi esse cœperunt? Thales, vt opinor, primus. recens hæc quidem ætas.*

D. AVG. lib. 3 contra Acad.] *Id enim est sapientis prouidere. ex quo sapientia est appellata, prudentia.*

SERVIVS.] *Epicurei plureis volunt esse cælos.*

NON. Vrgeo] *Itaque tunc Democriti manus vrgebatur. est enim non magna.*

SERVIVS in 1. & 2. Æn.] * *annum magnum esse voluerunt omnibus planetis in eundem recurrentibus locum, quod fit post* XII. *millia nongentos quinquaginta quatuor annos.*

D. AVGVST. lib. 12. c. 4 Trin.] *Beati certè omnes esse volumus.*

NON. Differre.] *Quantum inter se homines studiis, moribus, & omni vita ratione differant.*

NON. Præfractum.] *Huic contrarius Aristo Chius, præfractus, ferreus, nihil bonum nisi quod rectum,*

rectum, & honestum est.

D. AVG. lib. 13. c. 5. Trin.] *Ecce autem non Philosophi illi quidem, sed prompti tamen ad disputandum homines, omnes aiunt esse beatos, qui viuãt, vt ipsi velint. Falsum id quidem. Velle enim quod non deceat, id ipsum miserrimum est: nec tam miserum est, non adipisci quod velis, quam adipisci velle quod non oporteat.*

a al. quæ esse ... so suo quear?

LACTAN. lib. 1. c. 7.] *... deus vnius est, a quis beatus esse ... nisi ... ad ... queat: (mo.*

NON. Præcipere] *Præcipiat hoc isti, & facit ne-*

LACTAN. lib. 3. c. 16. *Profecto omnis istorum disputatio, quanquam vberrimos fontes virtutis, & scientiæ contineat, tamen, collata cum horum actis, perfectisque rebus, vereor ne tantum videatur attulisse negotijs hominum quantum oblectationem otii.*

NON. Lautum.] *Quæ est igitur Philosophia, Socrates? ne dubito, inquit, quæcumque sit, lautum victum & elegantem, magnifice, neque minus quam deceret, colere instituisset.*

NON. de doct. ind.] *Vidi in dolore podagræ vel omnium maximum, Stoicorum Posidonium, nihilo ipsum quam Nicomachum Tyrium, hospitem meum, fortiorem.*

NON. Sublatum * *eloquentiam tueri, quam tu in cælum, Hortensi, credo, vt ipse cum ea simul adscenderes, sustulisses.*

NON. Euentus] *Tu me & aliàs nonnunquam, & paulo ante adhortatus es, vt aliorum facta, & euenta conquiram.*

FRONTO.] *Qui cùm hodie bellum cum mortuo gerant.*

NON. Sumo.] *Quare velim dari mihi, Luculle, iubeas indicem tragicorum, vt sumam, siqui fortè mihi desunt.*

NON. Facesso.] *Facessant igitur omnes, qui docere nihil possunt, quo melius, sapientiusque viuamus.*

D. AVG. lib. 14. c. 2. Trin.] *Prudentiæ partes sunt, memoria, intelligentia, prouidentia.*

D. AVG. ibid.] *Si nobis, cum ex hac vita migrauerimus, in beatorum insulis, immortale æuum, vt*

fabula

fabulæ ferunt, degere liceret, quid opus esset eloquentia, cum iudicia nulla fierent; aut ipsis etiam virtutibus? nec enim fortitudine [a] indigeremus, a al. egeremus, *nullo proposito aut labore, aut periculo: nec iustitia, cum esset nihil, quod appeteretur alieni: nec temperantia, quæ regeret eas, quæ nullæ essent, libidines: ne prudentia quidem egeremus, nullo delectu proposito bonorum & malorum. Vna igitur essemus beati cognitione naturæ, & scientia, qua sola etiam deorum est vita laudanda, ex quo intelligi potest, cetera necessitatis esse: vnum hoc voluptatis.*

NON Capere.] * *deinde boni mores, & modestiores & ad capienda præcepta molliores.*

NON Aptum]. *Altera est nexa cum superiore, & inde apte ex se pendens.*

NON. spectare] * *cæli signorum admirabilem ordinem, insatiabilémque pulchritudinem magis spectantes.*

D. AVG. lib. 4 c. 15. Ciuit.] * *Vt easdem tenebras efficiat, quas effecit in interitu Romuli: qui in obscuratione solis factus est.*

NON. increpito.] *Túne pseudomenon, & soritem, & totam dialecticam aut illudis, aut increpas?*

NON. Pressum.] *Quis te aut est, aut fuit vmquam in partiendis rebus, in definiendis, in explanandis pressior?*

LACT. lib. 6. c. 2.] *Malo vel vnum paruum de officio libellum, quam longam orationem pro seditioso homine Cornelio.*

NON Conuenire.] *Nam quod vereris, ne non conueniat nostris ætatibus ista oratio, quæ spectat ad hortandum.*

NON Cædere.] *Aut tibi id ipsum peruertendum fuit, quod tu ne attigisti quidem: aut eius partes, quasi membra quædam, cædenda.*

NON. æra.] *Quid tu, inquam? soles, cùm rationem à dispensatore accipis, si æra singula probasti, summam quæ ex his confecta sit, non probare?*

NON. [b] Scripta] *Itaque tibi concedo, quod in duodecim [c] scriptis solemus, vt calculum reducas, si te alicuius dati pœnitet.* b al. scribra. c al. scribis

NON.

NON. Gratificari.] *Quare egredere, quasi, & gratificare resp.*

Idem, Tollere.] * *nihil tamen esse, in quo se animus excellens tollat.*

Idem, Capere.] *Captum me fortasse, inquit, tu putas, & id quod nollem, confiteri coactum.*

Idem, Subducere.] *An cùm videat me, & meos comites, fortitudinem, magnitudinem animi, patientiam, constantiam, grauitatem, fidem, ipsa se subducat?*

PRISC lib. 6.] * *vt ait Ennius: Refugiat timido sanguem, atque exalbescat metu.*

NON. Præstare.] *Itaque nec in Philosophia cuiquam cessit, & vitæ grauitate præstitit.*

Idem, Contemtus.] * *magnitudo animi, patientia laborum, mortis denique contemtio.*

Idem, Detrahere.] * *vt ea sibi ratio vera restituat, quæ consuetudo vitiosa detraxerit.*

Idem, Despicere] *Consolabitur eum magnitudo animi & humanarum opinionum alta quadam despectio.*

Idem, Deductum.] *Habet enim ipsa certam & definitam viam, sed ex ea multis vitiis, & erroribus deprauata deducitur.*

Idem, Vindicare.] * *deinde imitator, vt sibi quidem videtur, naturæ mos vindicat.*

a al. Imbecillis Idem, Exsultare.] [a] *Imbecillus autem est pudoris magister timor, qui si quando paululum aberrauerit, statim spe impunitatis exsultat.*

SERVIVS lib. 9. Æn.] *sufficit ad gloriam benefacti conscientia.*

NONIVS redundo.] *Tum intelligas, quàm illud non sit necessarium, quod redundat.*

Idem, Glisco.] *ad iuuenilem libidinem, copia voluptatum gliscit illa, vt ignis oleo.*

Idem, Verecundantur] *Hi nostri amici verecundantur, capti splendore virtutis.*

D. AVGVSTINVS Vita Beata. *Orate, homini ditissimo, amœnissimo, felicissimo, neque ad voluptatem quidquam defuit, neque ad gratiam, neque ad bonam, integramq; valetudinem. Nam & prædijs quæstuosissimis, amicis iucundissimis,*

quantum

quantum libuit, & abundauit, & illis omnibus aptissime ad salutem corporis usus est: eiusque (vt breuiter totum explicem) omne institutum, voluntatémque omnem successio prospera consecuta est.

NON.Balneæ.] *Primus balneolas suspendit, inclusit pisceis.*

PRISCIAN.lib. 10.] * *& amœnitate summa perfructus est.*

NON.Ostrea.] * *solertiámque eam, quæ posset vel in tegulis proseminare ostreas.*

Idem, Summus.] *Vixit ad summam senectutem valetudine optima.*

Idem.Inuitare.] *Voluptates autem nullæ ad res necessarias inuitamenta afferunt senibus.*

D.AVG.lib 4.contra Pelagium. NON. Conficere.] *An vero voluptates corporis expetendæ, quæ vere & grauiter à Platone dictæ sunt illecebræ, atque esca malorum? quæ enim confectio est valetudinis, quæ deformatio coloris, & corporis, quod turpe damnum, quod dedecus, quod non euocetur, atque eliciatur voluptate? cuius motus vt quisque est maximus, ita est inimicissimus Philosophiæ. congruere enim cum cogitatione magna voluptas corporis non potest. quis enim cùm vtatur voluptate ea, qua nulla possit maior esse, attendere animum, inire rationem, cogitare omnino quidquam potest? quis autem tantus est gurges, qui dies & noctes, sine vlla minimi temporis intermissione velit ita moueri suos sensus, vt mouentur in summis voluptatibus? quis autem bona mente præditus non mallet nullas omnino nobis à natura voluptates datas?*

D.AVGVST.contra Pelag.lib.5.cap 5.] * *tunc obsequatur natura, cum sine magistro senserit, quid natura desideret.*

NON.Vbi genitiuus pro ablatiuo.] *Et qui expectat, pendet animi, quia semper, quid futurum sit, incertum est.*

NON.noxia à noxa.] *Et ceteris quidem in rebus,* [a] *in quibus peccata non maxima insunt, noxias tamen inferunt.*

[a] al. in quibus peccanō maximè differt, noxias tamē inscij attingunt.

NON. Equuleus.] *Vt igitur domitores equorum non verbera solum adhibent ad domandum, sed cibum etiam sæpe subtrahunt, vt fame debilitetur equuleorum nimis effrenata vis.*

NON. lentum.] *Qui cum publicas iniurias lentè tulisset, suam non tulit.*

NON. Continens.] *In continentibus quidem terris vestrum nomen dilatari potest.*

NON. Conficere.] *Ea facultas nostris maioribus erat, qui confectu senatusconsultis.*

NON. Acre] * *quod alterius ingenium sic dulce, vt acetum Ægyptium: alterius sic acre, vt mel Hymettium dicimus.*

NON. Fides.] *Ponendæ sunt fides, & tibiæ.*

NON. Seuerum.] *Aliud ex filiis seuerū, & triste.*

NON. Tenue.] *Eundem enim non modò ex mediocri pecunia, sed etiam ex tenui percipere possum.*

NON. Priores à primores] *Qui ijdem nescio quid, quod in primoribus habent, vt aiunt, labris.*

NON. Subducere.] * *non & sine ea cogitatione ineundis, subducendisque rationibus.*

D. AVG. lib. 4. contra Pelagium.] *Ex quibus humanæ vitæ erroribus, & ærumnis fit, vt interdum veteres illi siue vates, siue in sacris, initijsque tradendis diuinæ mentis interpretes, qui nos ob aliqua scelera suscepta in vita superiore, pœnarum luendarum causâ natos esse dixerunt, aliquid vidisse videantur, verumque sit illud, quod est apud Aristotelem, simili nos affectos esse supplicio, atque eos, qui quondam, quum in prædonum Etruscorum manus incidissent, crudelitate excogitata necabantur: quorum corpora viua cum mortuis, aduersa aduersis accommodata, quàm aptissimè colligabantur: ita nostros animos cum corporibus copulatos, vt viuos cum mortuis esse coniunctos.*

NON. Appendix.] *Vidit enim, quod videndum fuit, appendicem animi esse corpus, nihilque in eo esse magnum.*

D. AVG. lib. 14. c. vlt. Trinit] *Quæ nobis dies, noctesque considerantibus, acuentibúsque intelligentiam, quæ est mentis acies, cauentibúsque, nequando*

quando illa hebescat, magna spes est, aut si hoc, quod sentimus & sapimus, & mortale & caducū est: iucundū nobis, perfunctis muneribus humanis, occasum, neque molestam exstinctionem, & quasi quietem vitæ fore: aut si, vt antiquis Philosophis, hisque maximis, longéque clariss. placuit, æternos animos, ac diuinos habemus: sic exstimandum est, quo magis hi fuerint semper [a] *in cursu, id est, in ratione & inuestigandi cupiditate, & quo minùs se admiscuerint, atque implicuerint hominū vitijs, atque erroribus, hoc illis faciliorem adscensum, & reditū in cælum fore. Quapropter, vt aliquando terminetur oratio, si aut exstingui tranquillè volumus, cum in his artibus vixerimus, aut si ex hac in aliam haud paulo meliorem domum sine mora demigrare, in his studijs nobis omnis opera, & cura ponenda est.*

a al. in suo cursu,

M. TVLLII CICERONIS M. CATO, SEV, Laus M. Catonis.

* * *

GELL li. 13. ca. 18] *Pronepos M. Catonis Censorij.*

MACR. lib. 6. cap. 2.] *Contingebat in eo, quod plerisque contrà solet, vt maiora omnia re, quàm fama viderentur, id quod non sæpe euenit, vt exspectatio a cognitione, aures ab oculis vincerentur.*

M.T.C. de Gloria lib. I.

CARIS.] *in Tusculanum mihi nuntiabantur gladiatorij sibili.*

FESTVS lib. 13.] *Oppidorum appellationē vsurpatione appellatam esse existimo, quòd opē darent.*

M.T.C. de Gloria lib. II.

GELL. lib. 15. cap 6.] *Apud eundem poëtam Aiax cum Hectore congrediens depugnandi causa agit, vt sepeliatur, si sit forte victus, declaratq́; se velle, vt suum tumulum multis etiam pòst sæculis prætereuntes, sic loquantur:*

Hic situs est vita iampridem lumina linquens,
Qui quondam Hectoreo perculsus concidit ense.
Fabitur hoc aliquis, mea semper gloria viuet.

CARISIVS.] *Quo stante, & incolumi.*

EX M. T. C. DE CONSOLATIONE LIBER.

PLINIVS præfatione.] *Crantorem sequor.*

LACTANT. lib. 3. cap. 18.] *Idcirco nati sumus, vt scelerum pœnas lueremus.*

LACT. lib. 2. c. 19.] *Non nasci, longe optimum, nec in hos scopulos incidere vitæ: proximum autem, si natus sis, quamprimum mori, & tanquam ex incendio effugere fortunæ.*

LACT. lib. 3. c. 14.] *Sed nescio qui nos teneat error, aut miserabilis ignoratio veri.*

CIC. Tusc. I. LACT. ira. c. 10. lib. I. c. 5. Instit.] *Animorum nulla in terris origo inueniri potest. Nihil enim est in animis mixtum, atque concretum, aut quod ex terra natum, atque fictum esse videatur, nihil ne aut humidum quidem, aut flabile, aut igneum. his enim in naturis nihil inest, quod vim memoriæ, mentis, cogitationis habeat. quod & præterita teneat, & futura prouideat, & complecti possit præsentia, quæ sola diuina sunt. Nec inuenietur vnquam, vnde ad hominem venire possint, nisi a Deo. Singularis est igitur quædam natura, atque vis animi, seiuncta ab his vsitatis, notisque naturis. Ita quidquid est illud, quod sapit, quod vult, quod viget, caleste & diuinum est: ob eámque rem æternum sit necesse est nec verò Deus ipse, qui intelligitur a nobis, alio modo intelligi potest, nisi mens soluta quædam, & libera, segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens, & mouens, ipsaque prædita motu sempiterno.*

LACT. lib. I. cap. 15.] *Cum vero & mares, & fæminas complures ex hominibus in deorum numero esse videamus, & eorum in vrbibus, atque agris auge-*

augustissima templa veneremur: assentiamur eorum sapientiæ, quorum ingeniis, & inuentis omnem vitam legibus, & institutis excultam, constitutamque habemus. Quòd si vllum vnquam animal consecrandum fuit, illud profectò fuit. si Cadmi, aut [a] *Amphionis progenies, aut Tyndari, in cælum tollenda fama fuit, huic idem honos certè dicandus est. quod quidem faciam, téque omnium optimam, doctissimamque, approbantibus dijs immortalibus ipsis, in eorum cœtu locatam, ad opinionem omnium mortalium consecrabo.*

[a] *al.* Amphitryonis

LACT. lib.3.c.19.] *Nec enim omnibus ijdem illi sapientes arbitrati sunt eundem cursum in cælum patere. nam vitijs & sceleribus contaminatos deprimi in tenebras, atque in cæno iacere docuerunt:* [b] *castos autem, puros, integros, incorruptos, bonis etiam studijs atque artibus expolitos, leui quodam ac facili lapsu ad deos, id est, ad naturam sui similem peruolare.*

[b] al. castos autem animos, & puros.

LACT. lib.3.c.28.] *Cedo, & manum tollo.*

M. T. C. LIBER DE SVIS CONSILIIS, VEL EXPOSITIO suorum consiliorum.

BOETH. lib. 1. Mus.] *Sed vt aliqua similitudine adductus, maximis minima conferam, vt cùm vinolenti adolescentes, tibiarum etiam cantu, vt fit, instincti, mulieris pudicæ fores frangerent, admonuisse tibicinam, vt spondæum caneret, Pythagoras dicitur. quod cum illa fecisset, tarditate modorum, & grauitate cantus, illorum furentem petulantiam resedisse.*

M T. Ciceronis de virtutibus liber.

CARIS. lib.2.] *Illud neutiquam probares.*

M. Tullij Ciceronis de notis liber.

Tritem. polygr.

Adprobat.	incommodus.
comprobat.	accommodat.
improbus.	in modum.
probus.	admodum
probitas.	quemadmodum.
improbitas.	epistola.
probabilis.	litera.
reprobat.	literæ.
modus.	syllaba.
modulus.	tempus.
modestus.	per tempus.
immodestus.	per idem tempus.
modicus.	temporalis.
immodicus.	extemporalis.
commodus.	homo.

M. Tullij Cic. Chorographia.

PRIS c.lib.6.] *Ubi quercerum rami ad terram iacent, ut sues, quasi capræ ex ramis glande pascantur.*

Ex M. Tullij Ciceronis, ad Varronem Academicorum lib. 1.

NON. Digladiari.] *Quid autē stomachetur Mnesarchus, quid Antipater digladietur cum Carneade tot voluminibus?*

Ex lib. 11. Academicorum, ad Varronem.

NON. Adhamare.] *Qui enim serius honores [a] adhamauerunt, vix admittuntur ad eos, nec satis commendati multitudini possunt esse.*

NON. Exponere.] *Frangere auaritiam, scelera ponere, vitam suam exponere ad imitandum iuuentuti.*

NON. Hebes.] *Quid? luna quæ lineamēta sint, potésne dicere? cur eius nascentis aliàs hebetiora, aliàs acutiora videantur cornua?*

NON. Purpurascit.] *Quid? mare nónne cæruleum? at eius unda, cùm est pulsa remis, purpurascit: & quidem aqua tinctum, quodammodo & infectum.*

NON. Æquor.] *Quid tam planum videtur, quam mare? ex quo etiam æquor illud poëtæ vocant.*

a *Erratbic Nonius, legendum enim apud M. Tulliū adamauerunt,*

NON.

NON.Alabaster.] *Quibus etiam alabaster plenus vnguenti putere videatur.*

NON.Siccum.] *Alius adultis, alius senibus, alius agris, alius sanis, alius siccis, alius vinolentis.*

NON.Vrinari.] *Si quando enim nos demersimus, vt qui vrinantur, aut nihil superum, aut obscure admodum cernimus.*

NON.Perpendiculum.] *Atqui, si id crederemus, non egeremus perpendiculis, non normis, non regulis.*

NON.Gallina.] *Cum ouum inspexerant, quæ gallina peperisset, dicere solebant.*

DIOMED.] *Opera affixa.*

Ex lib. III. Academicorum, ad Varronem.

NON.Ingenerari.] *In tanta animalium varietate homini vt soli cupiditas ingeneraretur cognitionis, & scientiæ.*

NON. Vindico.] *aliqua potestas si sit, vindicet se in libertatem.*

NON.Digladiari.] *Digladiari autem semper, depugnare cum facinorosis, & audacibus, qui non cum miserrimum, tum etiam stultissimum dixeris?*

NON. Exsulto.] *Et vt nos nunc sedemus ad Lucrinum, pisciculósque exsultantes videmus.*

LACT. lib. 6. c. 24.] *Quod si liceret, vt iis, qui in itinere deerrauissent, sic vitam deuiam secutis, corrigere errorem pœnitendo, facilior esset emendatio temeritatis.*

Ex lib. incerto Academic. ad Varronem.

LACT. lib. 3. c. 15.] *Mihi autem non modo ad sapientiam cæci videmur, sed ad ea ipsa, quæ aliqua ex parte cerni videantur, hebetes & obtusi.*

MARCIAN. lib. 5. FORTVNATIAN. lib. 3.] *Latent ista omnia, Varro, magnis obscurata, & circumfusa tenebris.*

AVG. lib. 3. contra Acad.] *Academico sapienti ab omnibus ceterarum sectarum, qui sibi sapientes viderentur, secundæ partes dantur, cum primus sibi quemque vendicare necesse sit: ex quo potest probabiliter confici, eum recte primum esse iudicio suo, qui omnium ceterorum*

iudicio sit secundus. Fac enim, verbi causa, Stoicum adesse sapientem. nam contra eos potissimum Academicorum exarsit ingenium. Ergo Zeno, vel Chrysippus si interrogentur, quid sit sapiens, respondebit, eum esse, quem ipse descripserit. Contra Epicurus, vel quis alius aduersariorum negabit, suumque potius peritissimum voluptatum aucupem, sapientem esse contendet. Inde ad iurgium. Clamat Zeno, & tota illa porticus tumultuatur, hominem natum ad nihil esse aliud quam honestatem: ipsam suo splendore in se animos ducere, nullo prorsus commodo extrinsecus posito, & quasi lenocinante mercede: voluptatemque illam Epicuri solis inter se pecoribus esse communem, in quorum societatem & hominem, & sapientem trudere nefas esse. Contrà ille, conuocata de hortulis in auxilium quasi libera turba temulentorum, quærentium tantum, quem incomtis vnguibus bacchantes, asperóque ore discerpant, voluptatis nomen, suauitatem, quietem teste populo exaggerans, instat acriter, vt sine ea, beatus nemo esse posse videatur. In quorum rixam si Academicus incurrerit, vtrosque audiet trahentes se ad suas parteis. sed si in illos, aut in istos concesserit, ab eis, quos deserit, insanus, imperitus, temerariusque clamabitur. Itaque cum & huc, & illuc aurem diligenter admouerit, interrogatus quid ei videatur, dubitare se dicet. Roga nunc Stoicum, quis sit melior, Epicurusne, qui delirare illum clamat: an Academicus, qui sibi adhuc de re tanta deliberandum esse pronuntiat. nemo dubitat Academicum prælatum iri. Rursus te ad illum conuerte, & quære, quem magis amet, Zenonem, a quo bestia nominatur, in Arcesilam, a quo audit, tu fortasse verum dicis, sed rem vsitam diligentius: nonne aperitum est totam illam porticum, insanam, Academicos autem præ illis modestos, cautósque homines visum iri Epicuro?

D. AVGVST lib. 2. contra Academ. *] Talia mihi videntur omnia, quæ probabilia, vel verisimilia putaui nominanda: quæ tu si alio nomine vis vocare, nihil repugno. satis enim mihi est, te iam bene*

bene accepisse, quid dicam: id est, quibus rebus hæc nomina imponam. non enim vocabulorum opificem, sed rerum inquisitorem decet esse sapientem.

D. AVGVST. lib. 3. contra Academ.] *Mos fuit Academicis occultandi sententiā suam, nec eam cuiquam, nisi qui secum ad senectutem vsque vixissent, aperiendi.*

Ex lib. de natura deorum, III.

LACT. lib. 2. c. 9.] *Primùm igitur non est probabile, eam materiam rerum, unde orta sunt omnia, esse diuina prouidentia effectam, sed habere & habuisse vim, & naturam suam. Vt igitur faber, cum quid ædificaturus est, non ipse facit materiam, sed ea vtitur, quæ sit parata: fictorque item è cera: sic isti prouidentiæ diuinæ materiam præsto esse oportuit, non quam ipsa faceret, sed quam haberet paratam: quod si non est a deo materia facta, ne terra quidem, & aqua, & aer, & ignis a Deo factus est.*

LACTANT. lib. 2. cap. 3.] *Non sunt ista vulgò disputanda, ne susceptas publicè religiones disputatio talis exstinguat.*

Ex lib. I. de Diuinatione.

DIOMED. lib. I.] *præterea similiter cohortatione circum conciliabula antecellunt.*

Ex lib. I. de Legibus.

LACT. li. 5. c. 8.] *Sicut vna, eadémque natura mūdus omnibus partibus inter se cōgruentibus cohæret, ac nititur, sic omnes homines inter se natura cōfusi, prauitate dissentiūt, nec se intelligunt esse consanguineos, & subiectos omneis sub vnam, eandémque tutelam: quod si teneretur, deorum profectò vitam omnes viuerent*

Ex lib. II. de Legibus.

LACT. lib. I. c. 20.] *Magnum, audáxque consilium Gracia suscepit, quòd Cupidinum: & Amorum simulacra in gymnasijs consecrauit.*

Ex lib V. de Legibus.

MACR. lib. 6] *Visne igitur, quoniam sol paululum a meridie iam deuexus videtur, neque dum satis ab his nouellis arboribus omnis hic locus opacatur, descendimus ad Lirim, eaque, quæ restant, in illis alnorum vmbraculis persequamur?*

Ex libro incerto de Legibus.

LACT. lib. 3. cap. 19.] *Gratulemúrque nobis, quoniam mors aut meliorem, quam qui est in vita, aut certè non deteriorem est allatura statum. nam sine corpore, animo vigente, diuina est vita: sensu carenti nihil profectò est mali.*

AVGVST. lib. 21. c. Ciuit.] *Octo pœnarum genera in legibus continentur, damnum, vincula, verbera, talio, ignominia, exsilium, mors, seruitus.*

Ex lib. de Fato.

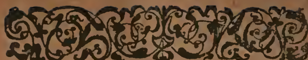
GELL. lib. 5. c. 3.] *Chrysippus æstuans, laboránsque quonam pacto explicet, & fato omnia fieri, & esse aliquid in nobis, intricatur hoc modo.*

MACR. lib. 3.] *Nam cum esset apud se ad Lauernium Scipio, vnáque Pontius: allatus est fortè Scipioni acipenser, qui admodum rarò capitur, sed est piscis, vt ferunt, imprimis nobilis. Cum autem Scipio vnũ & alterum ex iis, qui eum salutatũ venerant, inuitasset, pluresque etiã inuitaturus videretur: in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide quid agas, acipenser iste paucorum hominum est.*

Ex Timæo seu de vniuerso, ex Platone.

NON. Curriculum.] *Ratione igitur, & mente diuina ad originem temporis curriculum inuentum est solis, & lunæ.*

PRISC. lib. 1. part.] * *Defenstrix.*

M. T. CICERONIS TIMÆVS, SEV DE VNIVERSO, FRAgmentum.

1 *MVLTA sunt à nobis & in Academicis conscripta contra Physicos, & sæpe cum P. Nigidio, Carneadeo more & modo disputata. fuit enim vir ille cùm ceteris artibus, quæ quidem digna libero essent, ornatus omnibus: tum acer inuestigator, & diligens earum rerum, quæ à natura inuolutæ videntur. Denique sic iudico, post illos nobileis Pythagoreos, quorum disciplina exstincta est quodammodo, cùm aliquot sæcula in Italia, Siciliaque viguisset, hunc exstitisse, qui illam renouaret.*
2 *|| Qui cum me in Ciliciam proficiscentem, Ephesi exspectauisset, Romam ex legatione ipse decedens. venissétque eodem Mytilenis mei salutandi, & visendi caussâ Cratippus, Peripateticorum omnium, quos quidem ego audiuerim, meo iudicio facilè princeps: perlibenter & Nigidium vidi, & Cratippum cognoui. Ac primum quidem tempus salutationibus, reliquum percunctatione consumsimus.*

Desunt multa.

3 *|| Quid est, quod semper sit, neque vllum habet ortum? & quod gignatur, nec vnquam sit? Quorum alterum intelligentia, & ratione comprehenditur: quod vnum semper, atque idem sit: alterum, quod affert opinionem [a] per sensus, [a] rationis expers: quod totum opinabile est, id gignitur, & interit, nec vnquam esse verè potest* a L. rationis expertis

Omne autem quod gignitur, ex aliqua causa gigni necesse est, nullius enim rei, causa remota, reperiri origo potest. Quocirca si is,[a] [b] qui aliquod munus efficere molitur, eam speciem, quæ semper est eadem, intuebitur, atque eam sibi proponet exemplar, præclarum opus efficiat necesse est. sin autem illam, quæ gignitur: non eam, quam illam, quam expetet, pulchritudinem consequetur. Omne igitur cælum, sive mundus, [c] sive quo alio vocabulo gaudet, hoc a nobis nuncupatum sit. ‖ De quo id primum consideremus, quod principio est in omni quæstione considerandum, sempiterne fuerit, nullo generatus ortu: 3 [d] an ortus sit, an ab aliquo temporis principatu ortus est, quandoquidem cernitur, & tangitur, & est undique corporatus. Omnia autem talia sensum movent: sensusque moventia quæ sunt 4, eadem in opinione considuut: quæ ortum habere, gignique diximus: nihil autem gigni posse sine causis. Atque illum quidem quasi parentem huius universitatis invenire, [e] difficile: & cum iam inveneris, [f] indicare in vulgus, nefas. 5 Illud sui igitur videndum, ille fabricator tanti operis utrum sit imitatus exemplar, idne, quod semper unum & idem, & sui simile: an id, quod generatum, ortumque dicimus. Atqui si pulcher est hic mundus, si probus eius artifex, profectò speciem æternitatis imitari maluit. sin secus, quod ne dictu quidem fas est: generatum exemplum est pro æterno secutus. Non igitur dubium, quin æternitatem maluerit [g] exsequi, quandoquidem neque mundo quidquam pulchrius, neque eius ædificatore præstantius. [h] Si ergo generatus, ad id est effectus, quod ratione, sapientiaque comprehenditur, atque immutabili æternitate continetur. Ex quo efficitur, ut sit necesse, hunc quem cernimus, mundum, simulacrum æternum esse alicuius æterni. Difficillimum autem est in omni conquisitione rationis, exordium. ‖ De iis igitur, quæ diximus, [i] hæc sit prima distinctio. In omni 6 ratione cùm iis rebus, de quibus explicandum videtur, esse cognitio. Itaque cum de re stabili, & immutabili disputatur: oratio talis sit, qualis sit illa, quæ neque redargui, neque convinci potest. Cum autem ingressa est imitata, & effecta simulacra: bene agi

k putat

b Fort. qui aliquod opus eff. Fort. qui aliquid eff.

c L. sive quo alio vocab.

d L. an ortus sit ab aliquo temporis principatu. Ortus est, quand.

e Fort. difficile est:

f etc. τὸν δ᾽ εὑρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν fort. prædicare in vulgus,

g L. sequi,

h L. Sic ergo generatus,

i L. hæc sit prima distinctio. Omnia orationi cũ iis rebus, de quibus explicandum videtur, esse cognationẽ, Itaque

k putat, si similitudinem veri consequatur. Quantum enim ad id, quod ortum est, æternitas valet: tantum ad fidem veritas. Quocirca si fortè de deorum natura, ortuque mundi differentes, 5 minus id, l quod habemus animo consequimur, vt tota dilucide, & planè exornata oratio sibi constet, & ex omni parte secum ipsa consentiat: haud sanè erit mirum: m contentique esse debebitis, si probabilia dicentur. æquum est enim meminisse, & me, qui differam, hominem esse: & vos, qui iudicatis, vt si probabilia dicentur, nil vltra requiratis. || Quæramus igitur
7 *causam, quæ eum impulerit, qui hæc machinatus sit, vt originem rerum, & molitionem nouam quæreret. Probitate videlicet præstabat: probus autem, inuidet nemini. itaque n sui similia generauit. Hæc nimirum gignendi mundi causa iustissima. Nam cùm constituisset Deus bonis omnibus explere mundum, mali nihil admiscere, quoad natura pateretur: quidquid erat, quod in cernendi sensum caderet, id o sibi assumsit, non tranquillum, & quietum, sed immoderatè agitatum, & fluitans: 6 idque ex inordinato in ordinem adduxit. hoc enim iudicabat esse præstantius. Fas autem nec est, nec vnquam fuit, quidquam nisi pulcherrimum facere eum, qui esset optimus.*
|| p Cum rationem igitur habuisset, reperiebat nihil
8 *esse eorum quæ natura cernerentur, non intelligens, intelligente, in toto genere, præstantius: intelligentiam autem vlli rei adiunctam esse, sine animo nefas esse. Quocirca intelligentiam in animo, animum conclusit in corpore. Sic ratus est opus illud effectum esse pulcherrimum. Quam ob causam non est cunctandum profiteri, si modò inuestigari aliquid coniectura potest, hunc mundum, animal esse, idque intelligens, & diuina prouidentia constitutum. Hoc posito, quod sequitur, videndum est, cuiúsnam animantium Deus in fingendo mundo similitudinem secutus sit. Nullius profectò, eorum quidem, quæ sunt nobis nota animantia. sunt enim omnia in quædam genera partita, aut inchoata, nulla ex parte perfecta. imperfecto autem, nec absoluto simile, pulchrum esse nihil potest. || Cuius ergo omne animal*
9 *quasi particula quædam est, siue in singulis, q siue*

k fort. puteᴛ,

l L. quod auemus, omnino consequemur, vt &c.

m ἀγαπᾶν χρὴ

n L. omnia sui similia gener. Plato, πάντα ὅτι μάλιστα ἐβουλήθη γενέσθαι παραπλήσια αὐτῷ.

o *prouocabulum, sibi videtur delendum.*

p L. Cùm rationem igitur hãc habuisset,

q L. siue in vniuerso gen.

in diuerso genere cernatur, eius similem mundum esse dicamus. Omnes igitur, qui animo cernuntur, & ratione intelliguntur animantes, complexu rationis, & intelligentiæ, sicut homines, hoc mundo, & pecudes, & omnia, quæ sub adspectum cadunt, comprehenduntur. quod enim pulcherrimum in rerum natura intelligi potest, & quod ex omni parte absolutissimum est, [r] cum Deus similem mundum efficere vellet, animal unum adspectabile, in quo omnia animalia continerentur, effecit. ? || Rectene igitur 10
unum mundum [s] dixerimus, an sint plures, an innumerabiles, dictu verius, & melius. Unus profectò, siquidem factus est ad exemplum. quod enim omneis animanteis eos, qui ratione intelliguntur, complectitur, id non potest esse cum altero. Rursus enim alius animans, qui eum contineat, sit necesse est, cuius partes sint, animantes superiores, cælumque hoc, simulacrum illius ultimi sit, non proximi. Quorum ne quid accideret, atque ut hic mundus esset animanti absoluto simillimus, hoc ipso, quod solus, atque unus esset, idcirco singularem Deus hunc mundum, atque unigenam procreauit. || Corporeum autem, & 11
adspectabile, itemque tractabile omne necesse est esse, quod natum est. Nihil porro igni vacuum, videri potest: nec vero tangi, quod careat solido: solidum autem nihil, quod terra sit expers. Quamobrem mundum efficere moliens Deus, terram primum, ignemque iungebat. Omnia autem duo ad cohærendum, tertium aliquid requirunt, & quasi nodum, vinculumque desiderant. Sed vinculorum, id est, aptissimum, atque pulcherrimum, quod ex se, [t] atque de his, quæ adstringit, quàm maximè unum efficit. || Id optimè assequitur quæ Græcè ἀναλογία, Latinè 12
(audendum est enim, quoniam hæc primùm a nobis nouantur) comparatio, proportióve dici potest. Quando enim trium vel numerorum, vel figurarũ, vel quorumcumque generum contingit, [v] ut quod medium sit, uti primum proportione, ita id postremò comparetur, vicißimque ut extremum cum medio, sic medium cum primo conferatur. id quod medium est, tum primum fit, tum postremum: postrema verò, & prima media fiunt. Ita necessitas cogit, ut eadem sint

r L. ei cùm deus similem m.

s L. diximus, an plureis, atque innumerabileis, dictu verius, & melius? Vnus prof.

t L. atque ex iis, quæ adstr.

v L. ut veluti ei, q medium sit, primum prop.

sint ea, quæ deiuncta [x] fuerunt. Eadem autem cùm
33 *facta sint, efficitur, vt omnia sint vnum. || Quòd si*
vniuersitatis corpus, planum, & æquabile explicare-
tur, [y] neque in eo quidquam esset requisitum: vnum
interiectum medium, & se ipsum, & ea quibus esset
interpositum, colligaret. Sed cùm soliditas mundo
quæreretur, solida autem omnia vno medio nunquã,
duobus semper copulentur: ita contigit, vt inter
ignem & terram, aquam Deus, [z] animámque po-
neret, eáque inter se compararet, & proportione con-
iungeret, vt quemadmodum ignis, animæ: sic anima,
aquæ: quódque anima, aquæ: id aqua, terræ proportio-
ne redderet. Qua ex coniunctione cælum ita aptum
est, vt sub adspectum & tactum cadat. Itaque & ob
eam causam, & ab iis rebus numero quatuor mundi
est corpus effectum, ea constructum proportione, qua
dixi: ex quo ipse se concordi quadam amicitia, & ca-
ritate complectitur: atque ita aptè cohæret, vt dissol-
ui nullo modo queat, nisi ab eodem, à quo est colliga-
tus. || Earum autem quatuor rerum, quas suprà di-
34 *xi, sic omni mundo omnes partes collocatæ sunt, vt*
nulla pars huiusce generis excederet extrà, atque in
hoc vniuerso inessent genera illa vniuersa. Id ob eas
causas, primum vt mundus animans, [a] possit ex per-
fectis partibus esse perfectus, deinde vt vnus esset,
nulla parte, vnde alter gigneretur, relicta, postre-
mò ne quis morbus eum [b] possit, aut senectus afflige-
re. omnis enim coagmentatio corporis, vel calore, vel
frigore, vel aliqua impulsione vehementi labefacta-
tur, & frangitur, & ad morbos, senectutemque com-
pellitur. Hanc igitur habuit rationem effector mun-
di, molitórque Deus, vt vnum opus totum, atque
perfectum ex omnibus totis, atque perfectis [c] absolue-
retur: quod omni morbo, senióve careret. || Formam
35 *autem & maximè sibi cognatam, & decorã dedit.*
A quo enim animante omnes reliquos cõtineri vel-
let animantes, hunc ea forma figurauit, qua vna
omnes reliquæ formæ concludũtur: & globosus est fa-
bricatus: quod σφαιροειδὲς Græci vocant: cuius o-
mnis extremitas paribus à medio radiis attingitur:
idque ita [f] tornauit, vt nihil effici possit rotundius,
nihil

x for. fuerant.
y L. quidquam altitudinis esset requis.
z al. aërémque
a L. posset
b L. posset,
c L. absolueret:
f καὶ κυκλοτερὲς αὐτὸ ἐτορνεύσατο,

nihil ut asperitatis haberet, nihil offensionis, nihil
[g] incisum angulis, nihil anfractibus, nihil emi-
nens, nihil lacunosum: omnesque partes simillima
omnium, [h] quoad eius præstabat iudicio dissimili-
tudini similitudo. Omni autem totam figuram mū-
di lauitate circumdedit. || Nec enim oculis egebat, 16
quia nihil extrà, quod cerni posset, relictum erat: nec
auribus, quia ne quod audiretur quidem: neque
erant anima circumfusa extrema mundi, ut respi-
rationem requireret: nec vero desiderabat aut ali-
menta corporis, aut detractionem confecti, & con-
sumti cibi. neque enim ulla decessio fieri poterat,
neque accessio: neque vero erat unde ita se ipse con-
sumtione, & senio alebat sui, cum ipse per se, & a se
& pateretur, & faceret omnia. sic enim ratus est ille,
qui ista iunxit, & condidit, [i] ipsum se contentum
esse mundum, neque egere altero. Itaque nec ei ma-
nus affixit, quia nec capiendum quidquam erat, nec
repellendum: nec pedes, nec alia membra, [k] quibus
ingressu corpore sustineret. || Motum enim dedit 17
cælo eum, qui figuræ eius sit aptissimus, qui unus ex
septem motibus [10] mentem, atque intelligentiam co-
hiberet maxime. Itaque una conuersione, atque ea-
dem ipse circum se torquetur, & vertitur. Sex au-
tem reliquos motus ab eo separauit. itaque eum [l] ab
omni erratione liberauit. Ad hanc igitur conuer-
uersionem, quæ pedibus, & gradu non egeret, ingre-
diendi membra non dedit. Hæc Deus is, qui erat,
de aliquando Deo futuro cogitans, læuem eum effe-
cit, & undique æquabilem, & à medio ad sum-
mum parem, & perfectum, atque absolutum ex ab-
solutis, atque perfectis. || Animum autem ut in 18
eius medio collocauit, ita per totum tetendit: deinde
eum circumdedit corpore, & vestiuit extrinsecus:
cæloque solivago, & volubili, & in orbem incitato
complexus est, [m] quod secum ipsum propter virtutem
facilè esse posset, nec desideraret alterum, satu sibi
ipse natus, & familiaris. Sic Deus ille æternus hunc
perfectè beatum Deum procreauit. || Sed animum 19
haud ita, ut modò locuti sumus, tum denique, cùm
corpus ei effecisset, inchoauit, neque enim esset re-
ctum, minori parere maiorem. Sed nos multa in-
consi

g L. inci-
sum

h L. quòd
eius præst.

i αὐταρ-
κὴς ὤν

k fort.
quibus in
gressu cor-
pus susti-
neret. for.
quibus in-
gressum
corporis
sustineret.
al. quibus
ingressus
corporis
sustineret.

l L. *delet*
præpositio-
nem, ab

m L. quòd
secum ipse
pr.

conſideratè, ac temerè dicimus. Deus autem & ortu,
& virtute antiquiorem genuit animum, eúmque vt
dominum, atque imperantem, obedienti præfecit cor-
pori: idq́ molitus tali quodam eſt modo. Ex mate-
ria, quæ indiuidua eſt, quæ ſemper vniuſmodi, ſuiq́
ſimilis & ex ea, [n] *quæ corporibus diuidua gignitur,* [n] L. quæ in corp.
tertium materiæ genus ex duobus in medium admi-
ſcuit, quod eſſet eiuſdem naturæ, & q; alterius: idque
interiecit inter indiuiduum, atque id, quod diui-
duum eſſet in corpore. Ea cum tria ſumſiſſet, vna in
ſpeciem temperauit: naturámque illam, quam alte-
rius diximus: [o] *vel eum eadem conmunxit, fugien-* [o] L. vicũ eadem c.
tem, & eius copulationis [p] *alienam permiſcens cum* [p] L. alienam. Permiſcens autem
materia, cum ex tribus effeciſſet vnum, id ipſum in
20 *ea, quæ decuit, membra partitus eſt.* || *Iam parteis*
ſingulas ex eodem, & altero, & ex materia tempe-
rauit. Fuit autem talis illa partitio. Vnam princi-
piò partem detraxit ex toto.: ſecundam autem pri-
mæ partis duplam: deinde tertiam, quæ eſſet ſecun-
dæ ſeſquialtera; primæ tripla: deinde quartam, quæ
ſecundæ dupla eſſet: quintam inde, quæ tertiæ tri-
pla: tum ſextam octuplam primæ: poſtremò ſepti-
mam, quæ ſeptem, & viginti partibus antecederet
primæ. Deinde inſtituit dupla, & tripla interualla
explere, parteis rurſus ex toto deſecans.: quas inter-
uallis ita locabat, vt in ſingulis eſſent bina media:
vix enim audeo dicere medietates, quas Græci με-
σότητας appellant: ſed quaſi ita dixerim, intelliga-
tur. erit enim planius, earum alteram, eadem par-
te præſtantem extremis, eadémque ſuperatam: alte-
ram pari numero præſtantem extremis, parique nu-
21 *mero ſuperatam.* || *Seſquialteris autem interual-*
lis, & ſeſquitertijs, & ſeſquioctauis ſumptis ex his col-
ligationibus in primis interuallis, ſeſquioctauo inter-
uallo, ſeſquitertia omnia explebat, cum particulam
ſingulorum relinqueret. Eius autem particulæ in-
teruallo habebat numerus ad numerum eãdem pro-
portionem, comparationémque in extremis, quam
habent CCLVI. *cum* CCLIII. *atque ita permi-*
ſtum illud, ex quo hæc ſecuit, iam omne conſumſerat.
Hanc igitur omnem coniunctionem, duplicem in lon-
gitudinem diffidit: mediaq́ accommodans mediam,
quaſi

quasi decussauit: deinde in orbem torsit, vt & ipsa
secum, & inter se, ex commissura, quæ è regione esset,
iungerentur: eóque motu, cuius orbis semper in eodem
erat, eodemque modo ciebatur, vndique est eas circū-
plexus.[11] || *Atque ita* [q] *cùm alterum esset exte-* 22
riorem amplexus orbem: illum eiusdem naturæ: hūc
alterius nominauit: [r] *eámque, quæ erat eiusdem, de-*
torsit à latere in dextram partem: [s] *hanc autem ci-*
timam, à media linea direxi ad læuam: sed princi-
patū dedit [t] *superiori,* [v] *quam solam indiuiduam re-*
liquit. Interiorem autē cùm in sex parteis diuisisset,
septem orbeis dispares, duplo, & triplo interuallo mo-
ueri iussit, contrariis inter se cursibus. eorum autem,
trium fecit pareis celeritates: sed quatuor, & inter se
dispareis, & [x] *dissimileis trium reliquorum.* || *Ani-* 23
mum igitur cùm ille procreator mundi Deus ex sua
mente, & diuinitate genuisset: tum denique omne,
quod erat concretum, atque corporeum, substernebat
animo, interiúsque faciebat: atque ita medio mediū
accommodans copulabat. Sic animus à medio profe-
ctus, extremitatem cæli à suprema regione rotunde
ambitu circumiecit, seséque ipse versans, diuinæ, sem-
piternæ, sapientísque vitæ induxit exordium. || *Et* 24
corpus quidem cæli [y] *spectabile effectum est, animus*
autem oculorum effugit obtutum. Est autem ani-
mus ex omnibus,[12] *rationis,* [a] *contentionísque* ([b] *ἁρ-*
μονίη Græcè) *sempiternarum rerum & sub intelli-*
gentiam cadentium compos, & particeps: [c] *quo nihil*
ab optimo, & præstantissimo genitore melius pro-
creatum: quippe qui ex eadem vinctus, alteráque
natura, adiuncta materia, temperatione trium par-
tium, proportione [d] *compacta, se ipse conuersans, cum*
materiam mutabilem [e] *arripuisset, & cùm rursus*
indiuiduam, [f] *atque simplicem, per quam omnis*
mouetur, discernítque, quid sit eiusdem generis, &
quid alterius, & cetera diiudicat, quid cuique rei
sit maximè aptum, quid quoque loco, aut modo, aut
tempore contingat: quæq́; distinctio sit inter ea, quæ
gignuntur, & ea, quæ sint semper eadem. || *Ratio au-* 25
tem vera, quæ versatur in iis, quæ sunt semper ea-
dem, & in iis, quæ mutantur, cùm in eodem, & in
altero mouetur ipsa per se sine voce, & sine vllo sono

g cùm

q L. cùm alter esset exterior alterū interiorem amplexus orbem: ill. r L. eumq; is qui erat s L. hunc autem citimum, t L. exteriori, v L. quem solum indiuiduum rel. x L. dissimileis triū reliquorū cum ratione tamen. Anim. y L. adspectabile a L. concētionísque b L. ἁρμονίας Gr. c L. quo nihil eorum, quæ procreata sunt, ab opt. d L. compactus, e L. arripuit, f L. atque simplicem, per seipsā totam omnis mouetur, discern.

*g cùm eandem partem attingit, qua sensus cieri
potest.* [13] [h] *orbis illius generis alterius immutatus,
& rectus omnia animo mentique denuntiat: tum
opiniones, adscensionésque firmæ, veræq́ gi-
gnuntur. Cùm autem in illis rebus vertitur, quæ
manentes semper eadem, non sensu, sed intelligen-
tia* [14] [i] *continentur.*

g fort. cũ-
que eam
partem at-
tingit, qua
h L. & or-
bis illius
generis al-
terius
i L. conti-
nentur. tũ
intelligen-
tia, scien-
tiaq; neces-
sariò effi-
citur, atq;
absoluitur

Desunt multa.

26 ‖ [14] *Ratione igitur & mente diuina, ad origi-
nem tẽporis, curriculum inuentum est solis & lunæ,*
& aliorum quinque astrorum errantium co-
gnomento, ad tẽporis numeros distinguẽdos,
& conseruandos. *Corpora autẽ eorum singulorum
cùm effecisset Deus, ea ad eas conuersiones colloca-
uit, quas alterius circuitus cõficiebat, quæ sunt septẽ,
vt & illa septẽ:* [16] *ita vim suã natura cõuertit, ut ter-
rã luna cursus proximè ambiret, e. q. supra terrã pro-
xima solis circũuectio esset. Lucifer deinde, & sancta
Mercurij stella cursum habẽt solis celeritati parẽ, sed
vim quandam contrariam: eáque conuersione, quam
inter se habẽt Lucifer, Mercurius, Sol, alij alios vin-
cũt, vicissimq; vincũtur. Reliquorũ siderũ quæ causa
collocandi fuerit, quaq́ eorum sit collocatio, in sermo-
nem aliũ differendum est, ne in eo, quod attingendũ
fuit, quàm in eo, cuius causa id attigimus, longior*
27 *ponatur oratio.* ‖ *Quando igitur vnũquodque eorum
siderũ cursum decorũ est adeptum: è quibus erat mo-
tus temporis consignandus:* [k] *colligatísque corporibus
vinculis animalibus, tũ animantia orta sunt: eáque
imperio parere didicerunt: tunc ex alterius naturæ
motione trãsuersa, in eiusdẽ naturæ motũ incurren-
tia, in eóque hærentia, atque impedita, cùm alia ma-
iorem lustrarent orbẽ, alia minorẽ, tardiúsque maio-
rem, celeriúsque minorem, motu verò vnius, eius-
démq; naturæ: quæ velocissimè mouebantur, ea cele-
ritate vinci a tardioribus, & cũ superabãt, superari
videbantur.* [17] [l] *omnis enim orbis eorũ quasi facilita
tis inflexione vertebatur: quã bifariã contrariè simul
procedentia efficiebant, vt quod esset tardissimum, id*
28 *proximũ fieret celerrimo.* ‖ *Atque vt esset mensura
quadam*

k L. colli-
gatáque
corpora
vinculis
animalib.
animantia
orta sunt,
eáque

l L. omnes
enim orbes
eorũ quasi
helicis in-
flexione
vertebañ-
tur: quam

quædam evidens, quæ in istis octo cursibus celeritates,
tarditatesque declararet: deus ipse solem, quasi lumen,
accendit ad secundum supra terram ambitum, ut
quam maxime cælum omnibus colluceret, animan-
tesque, quibus ius esset docere, ab eiusdem motus [m] &
ab eo, quod simile esset, numerorum naturam, vim-
que cognoscerent. Nox igitur, & dies ad hunc mo-
dum, & ob has generata causas, unum circuitum
orbis [n] effecit sapientissimum, atque optimum: men-
sis autem, quando luna lustrato suo cursu solem con-
secuta est: annus, ubi sol suum totum confecit, &
peragravit orbem. || Ceterorum autem siderum 29
ambitus ignorantes homines, præter admodum pau-
cos, [o] neque nomen appellant, neque inter se nume-
ro commetiuntur. itaque nesciunt, hos siderum erro-
res, id ipsum esse, quod rite dicitur tempus, multitu-
dine infinita, varietate admirabili præditos. Atta-
men illud [p] prospici, & intelligi potest, absoluto, per-
fectoque numero temporum, absolutum, perfectumque
annum, tunc compleri denique, cum se octo ambitus,
confectis suis cursibus, ad idem caput retulerunt,
cumque eos permensus est idem, & semper sui simi-
lis orbis. || His igitur ob causas nata astra sunt, 30
quæ per cælum penetrantia solstitiali se, & brumali
revocatione converterent: ut hoc omne animal,
quod videmus, esset illi animali, [q] quod sentimus, ad
æternitatis imitationem simillimum. Et cetera
quidem usque ad temporis ortum [r] impressa ab illis,
quæ imitabatur, effinxerat. Sed quia nondum omne
animal in mundo intus incluserat, ex ea parte defi-
ciebat ad propositum exemplar imaginis similitudo.
|| Quot igitur, & quales animantium formas mens, 31
in speciem rerum intuens, poterat cernere, totidem,
& tales in hoc mundo faciundas cogitavit effingere.
Erant autem animantium genera quatuor, quorum
unum divinum, atque cæleste: alterum pennige-
rum, & aerium: tertium aquatile: terrestre, quar-
tum. Divinæ animationis maxime speciem faciebat
ex igne, is ut splendidissimus esset, & adspectu pul-
cherrimus. 19. cumque similem universitatis naturæ
efficere vellet, ad volubilitatem rotundavit, [s] comi-
temque eum sapientia quam optima mentis efficit,

m fort. & ab eo, quod simile
n fort. efficiunt
o L. neque nomine appell.
p al. perspici,
q fort. quod intelligimus,
r fort. expressa ab illis,
s L. comitemque eũ sapientiæ quàm optimæ mentis eff.

circumque cælum æqualiter distribuit, vt hunc hac varietate distinctum bene Græci κόσμον, nos lucen-
32 *tem mundum nominaremus. || Dedit autem diuinis duo genera motus: vnum, quod semper esset in eodem æquè, & idem in omnibus, atque vno modo celeraret: alterum, quod in antiquā partem à conuersione eiusdem, & similis, pelleretur. Quinque autem reliquis motibus orbem eum esse voluit expertem, immobilem, & stantem. Ex quo genere ea sunt sidera, quæ infixa cælo non mouentur loco: quæ sunt animantia: eáque diuina, ob eámque causam suis sedibus inhærent, & perpetuo manent. Quæ autem vaga, & mutabili* [t] *ratione labuntur, ita generata* t al. erratione
sunt, vt suprà diximus. Iam vero terram, altricem nostram, quæ traiecto axe sustinetur, diei, noctisque effectricem, eādemque custodem, antiquissimam [v] *deorum voluit esse eorum,* [x] *qui intra cælum* v L. corporū Plato, σωμάτων
33 *gignerentur.* [20] *|| Flexiones autem deorum, & inter ipsos deos concursiones, quæq; in orbibus eorum conuersiones, antecessionésque euenīant, cúmque inter se* x L. quæ
panè contingant, eos, qui propè copulentur contraria regione, & ponè quos, aut ante labantur, quibúsque temporibus à nostro adspectu oblitescant, rursúsque emersi [y] *errorem incutiant rationis expertibus, si* y L. terrorem
verbis explicare conemur, nullo posito sub oculis simulacro, earum rerum frustra suscipiatur labor. Sed hæc satis [z] *sunt dicta nobis. Quæ de deorum, qui cer-* z L. sint
nuntur, quíque orti sunt, natura præfati sumus, ha-
34 *beant hunc terminum. || Reliquorum autem, quos Græci δαίμονας appellāt, nostri, opinor, Lares, si modo hoc rectè conuersum videri potest, & nosse,* [a] *& nuntiare ortum* [b] *eorum, maius est, quàm vt* a L. & enūtiare
profiteri scribere nos audeamus. Credendum nimirum est veteribus [c] *& priscis, vt aiunt, viris, qui se* b delet vocem, eorum,
progeniem deorum esse dicebant. Itaque eorum vocabula nobis prodiderunt. Nosse autem generatores c L. & cascis, vt aiunt,
suos optimè poterant: ac difficile factu est, [d] *à dijs ortis, fidem non habere: quamquam nec argumentis,* d fort. ortis à diis,
nec rationibus certis eorum oratio confirmatur: sed quia [e] *de suis rebus notis videntur loqui, veteri legi* e L. de suis reb. ac sibi notis,
35 *morique parendum est. || Sic igitur, vt ab iis est traditum, horum deorum ortus habeatur, atque dicatur, vt*

tur, vt

tur, ut Oceanum, Salaciámque Cæli satu, Terræq;
conceptu generatos, editosque memoremus: ex his
Phorcyn, Saturnum, & Opem: deinceps Iouem, atque
Iunonem, reliquos, quos fratres inter se, agnatosque
[f] usurpare, atque appellare videmus, & eorum, ut
vtamur veteri verbo, Prosapiam. Quando igitur
omnes, & qui mouentur, palámque ostenduntur, &
qui eatenus nobis declarantur, [g] quo ipsi volunt,
creati sunt. tum ad eos is Deus, qui omnia genuit,
fatur: Hæc vos, qui deorum satu orti estis, attendi-
te: quorum operum ego parens, effectórque sum [h] quæ
per me facta, non sunt dissoluta, me inuito: quam-
quam omne colligatum solui potest: sed haudqua-
quam boni est, ratione vinctum velle dissoluere. Sed
quoniam orti estis, immortales vos quidem esse, &
[i] indissolubiles non potestis: neutiquam tamen dissol-
uemini, nec vos ulla mortis fata periment, [k] nec
fraus valentior, quàm consilium meum: quod maius
est vinculum ad perpetuitatem vestram, quàm illa,
quibus estis tum, cum gignebamini, colligati. Quid
sentiam igitur, cognoscite. || Tria nobis genera re- 36
liqua sunt, eáque mortalia: quibus prætermissis, cæli
absolutio perfecta non erit. omnia enim genera, ani-
malium complexu non tenebit: teneat autem [l] opor-
tebit, ut eodem ne quid absit, quæ à me ipso effecta
sint, quod deorum vitam possit adæquare. Ut igitur
mortali generentur conditione, vos suscipite, ut il-
la gignatis, imitemini que vim meam, qua in ve-
stro ortu me usum esse meministis: in quibus qui ta-
les [m] creantur, ut deorum immortalium, quasi
gentiles esse debeant, diuini generis appellentur, te-
neántque omnium animantium principatum [n] vo-
bísque iure & lege volentes pareant: quorũ vobis ini-
tiũ, [o] statusq; traditur à me: vos autè ad id, quod erit
immortale, partem attexitote mortalem. Ita orien-
tur animantes, quos & viuos alatis, & consumtos si-
nu recipiatis. Hæc ille dixit. || Deinde ad tempera- 37
tionem superiorem reuertit: in qua omnem animum
vniuersæ naturæ temperans permiscebat, superioris-
que permixtionis reliquias fundens æquabat, eodem
modo fermè, nisi quòd non ita incorruptas, ut ea, quæ
semper idem: [p] sed à dijs secundum sumebat, atque
tertium.

f L. vsurpari, atque appellari

g L. quà ipsi

h hoc totum, quæ per me facta, delet L.

i L. dissolubilia,

k al. nec erunt vlla valentiora, q.

l L. oportet, vt ab eo ne quid adsit: quæ si à me ipso effecta, vitãq; consecuta sint, deorũ vitam possint adæq.

m creabũtur,

n fort. nobísque & iuri, ac legi pareãt:

o L. statusque tradetur à me:

p L. sed ab iis secunda sumebat, atque tertia.

tertium. Toto igitur omnino constituto, sideribus parem numerum distribuit animorum, & singulos adiunxit ad singula, atque ita quasi in currum vniuersitatis imposuit, commonstrauit quae leges fatales, ac necessarias, & ostendit primum ortum vnum fore omnibus, eúmque moderatum, atque constantem, nec ab vllo imminutũ: satis autem, & quasi spersis animis fore vti certis temporũ interuallis oriretur animal, quod esset ad cultum deorum aptissimum. q al. animos corpori bus cum necessitate

38 || Sed cum duplex esset natura generis humani, sic se res habebant, vt praestantius genus esset eorum, qui essent futuri viri. [r] um autem [q] animis corpora cum necessitate infeuissent, cúmq; ad corpora [r] necessitate tum accessio fieret, tum abscessio, necesse erat, sensum exsistere vnum, communemque omnium vehementiore motu excitato, [s] coniunctóque naturae: deinde voluptate, & molestia mixtum amorem: pòst iram, & metum, & reliquos motus animi, comitem superiorum, & his etiam [t] contrarios dissidentesis: quos qui ratione rexerit, iustè vixerit: qui autem his se dederit, iniustè. Atque ille, qui rectè, & honestè curriculum viuendi à natura datum confecerit, ad illud astrum, [v] quo cum aptus fuerit, reuertetur. qui autem immoderatè & intemperatè vixerit, cum secundus ortus in figuram muliebrem transferet. r vox, necessitate ab hoc loco videtur delenda. s L. coniũctumq; n. t L. contrariè diss. Plato, ἐναντίως διεστῶτα: v al. cui aptus fuerit,

* anno autem millesimo, vterque ad sortitionem optionemq́ue vitae secundae perueniens, optabit quod quisque genus velit. vbi & in beluae vitam, ac figuram animus humanus deferetur. *

39 || & si ne tum quidem finem vitiorum faciet: grauius etiam iactabitur, [x] & in suis moribus simillimas figuras pecudum, & ferarum transferetur: neque malorum terminum prius adspiciet, quàm illam secum qui cœperit conuersionem, quam habebat in seipse, eiusdem, & vnius simul innatam, & insitam. Quod tum eueniet, cum illa, quae ex igne, aere, aqua, atque terra, turbulenta, & rationis expertia insederint, denique ratione depulerit, & ad primã, atque optimã affectionẽ animi peruenerint. Quae cũ ita designasset, seséque, si quid postea fraudis, aut vitij euenisset, x fort. & in simillimas suis moribus fig.

extra

extra omnem culpam, causámque posuisset: 22 [y] *alios in terra, alios in luna, alios in reliquas mundi parteis, quæ sunt ad spatiorum temporis significationem notæ constitutæ, spargens quasi serebat.* || *Post autem sationem eam dijs, ut ita dicam, iunioribus permisit, ut corpora mortalia effingerent, quamtúmque esset reliquum ex humano animo, quod deberet accedere, id omne, & quæ sequentia essent, perpolirent, & absoluerent: deinde ut huic animanti* [z] *principem se, ducémque præberet, vitámque eius pulcherrime regeret, & gubernaret: nisi quatenus ipse* [a] *beneficijs sua culpa sibi aliquid miseriæ quæreret. Atque is quidem, qui cuncta composuit, constanter in suo manebat statu. Qui autem erant ab eo creati, cùm parentis ordinem cognouissent, hunc sequebantur.* || *Itaque cùm accepissent immortale principium mortalis animantis, imitantes genitorem, & effectorem sui, particulas ignis, & terræ, & aquæ, & aeris à mundo, quas rursus redderent, mutuabantur, eáque inter se copulabant, haud ijsdem vinculis, quibus ipsi erant colligati, sed talibus, quæ cerni non possent, propter paruitatem, crebris quasi cuneolis iniecti unum efficiebant ex omnibus corpus: itemq.* [b] *in eo influente atq. effluente* [c] *animo diuino ambitus illigabant. Itaque illi* [d] *in flumen immersi, neque tenebant, neque tenebantur. sed vi magna tum ferebant, tum ferebantur. Ita totum animal mouebatur illud quidem, sed immoderatè,* [e] *& fortuitu, ut sex motibus veheretur. nam & antè, & ponè, ad læuam, & ad dextram, & sursum, & deorsum, modò huc, modò illuc.*

40

41

sex oras, regionésque versus errans procedebat.

Desunt nonnulla.

Iam verò earum imaginum, quæ finguntur, & redduntur in speculis, eorúmque, quæ splendida, & leuia sunt, rationem perspicere, haud difficile est. Nam ex ignis vtriusque externi, atque interni communione inter ipsos, cùm vnus per singulas parteis effectus, & multis modis concors & aptus redditus in læuore consedit.

Sed

y L. alios in solem, alios in lunam, al. &c.

z L. principes se, ducésque præberét, vitámque eius pulcherrime regerent, & gubernarent:

a L. delet vocē, beneficiis

b τοῖς τῆς ἀθανάτου ψυχῆς περιόδους, ἐνέδουν εἰς ἐπίρρυτον σῶμα, καὶ ἀπόρρυτον,

c L. animi diuini ambitus

d L. in flumen ingēs immersi, εἰς ποταμὸν ἐνδεθεῖσαι πολύν,

e L. & fortuitò,

Sed si [f] *in splendore concedit: tum vel eadem species, vel interdum immutata redditur.* f fort. in læuore περὶ τὴν λειότητα.

omniaque huiusmodi necessariò in speculo referuntur,

cùm ignis oculorum cum eo igne, qui est ob os offusus,

g in re læui, & splendida,

se confudit, & contulit. Dextra autem videntur, quæ læua sunt, quia contrarijs partibus oculorum, contrarias parteis attingunt, g περὶ τὸ λεῖον, καὶ λαμπρὸν συμπαγὴς γινομένης.

præter morem vsitatum adiectionis, & cõmissuræ.

42 || *Respondent autem dextra dextris, læua læuis conuersione luminum, cum ea inter se non cohærescunt. Id fit, cum speculorum læuitas hinc, illincque altitudinem assumsit, & ita dextra detrusit in læuã partem oculorum, læuáque in dextrã. Supina etiam ora cernuntur depulsione luminum: quæ conuertens inferiora reddit, quæ sunt superiora. Atqui hæc omnia ex eo genere sunt, quæ rerum adiuuant causas Quibus vtitur ministerijs Deus, cum optimi speciem, quoad fieri potest, efficit. Sed existimant plerique non hæc* [h] *adiuuantia causarum, sed has ipsas esse omnium causas, quæ vim habeant frigoris, & caloris: concretionis, & liquoris: careant autem omni intelligentia, atque ratione, quæ, nisi in animo nulla alia in natura reperiantur.* h fort. adiumenta

43 || *Animus autem sensum omnem effugit oculorum. At ignis, & aqua, & terra, & aer, corpora sunt, eáque cernuntur. Illum autem qui intelligentiæ, sapientiæq; se amatorem profitetur, necesse est, intelligentis, sapientísque naturæ primas causas conquirere, deinde secundas causas rerum earum, quæ necessariò mouent alias, cùm ipsæ ab alijs mouentur. Quocirca nobis sic cerno esse faciendum, vt de vtroque nos quidem dicamus genere causarum, separatim autem de ijs, quæ cum intelligentia sunt efficientes pulcherrimarum rerum, atque optimarum: & de ijs, quæ vacantes prudentia, incõstantia, perturbataque efficiunt. Ac de oculorum quidem causis, vt haberent eam vim, quam nunc habent, satis firmè esse dictum puto.*

44 || *Maxima autem eorum vtilitas donata humano generi*

deorum munere deinceps explicetur. Rerum enim optimarum cognitiones nobis oculi attulerunt. Nam hæc, quæ est habita de vniuersitate oratio à nobis, haud vnquã esset inuenta, si neque sidera, neque sol, neq; cælum sub oculorum adspectũ cadere potuissent. Nunc verò dies, noctésque oculis cognitæ, tum mensium, annorúmque conuersiones ad numerum machinatæ sunt, [a] & spatium temporis demensæ sunt, & ad quæstionem totius naturæ impulerunt. Quibus ex rebus Philosophiam adepti sumus: quo bono nullum optabilius, nullum præstantius, neque datum est mortalium generi deorum concessu, atque munere, neque dabitur.

a al. & spatium temporis dimensæ, ad q.

Multa desiderantur.

M. T. CICERONIS PHÆNOMENΩN EX ARATO FRAGMENTA.

★

CICERO 2. leg.] AB IOVE *musarum primordia.*
LACT.] *Malebant tenui contenti viuere cultu.*
LACT.] *Et Iouis in regno, cælíque in parte resedit.*
CI. 2. de na. d.] *Cætera labũtur celeri cælestia motu,*
Cum cælóque simul noctésque diésque feruntur.

Extremúsque adeò duplici de cardine vertex
Dicitur esse Polus. *
Ex his altera apud Graios Cynosura vocatur.
Altera dicitur esse Helice. *
Quas nostri Septem soliti vocitare triones.
Hac fidunt duce nocturna Phœnices in alto.
Sed prior illa, magis stellis distincta refulget,
Et latè prima confestim à nocte videtur.
Hæc vero parua est, sed nautis vsus in hac est:
Nam cursu interiore breui conuertitur orbe.
Has inter, veluti rapido cum gurgite flumen,
Toruus Draco serpit subter supráque reuoluen

Sese,

Sese, conficiénsque finus è corpore flexos.
Huic non vna modò caput ornans stella relucet,
Verùm tempora sunt duplici fulgore notata.
E trucibúsque oculis duo feruida lumina flagrant,
Atque vno mentum radianti sidere lucet:
Obstipum caput & tereti ceruice reflexum.
Obtutum in cauda maioris figere dicas.
[a] *Quod caput hic paulum sese subitóque retondit,* [a] v.c. Hoc caput
Ortus vbi atque obitus partem admiscentur in vnã.

Id autem caput. *

Attingens defessa velut marentis imago.
Vertitur. * quamquidem Græci.
Ἐγγόνασιν *vocitant, genibus* [b] *quod nixa feratur.* [b] v.c. quia
Hic illa eximia posita est fulgore corona.
propter caput Anguitenentis.
Quem claro perhibent ὀφιοῦχον *nomine Graij.*
Huic supera duplices humeros affixa videtur
Stella micans tali specie, talíque nitore.
Hic pressus duplici palmarum continet Anguem
Eius & ipse manet religatus corpore toto.
Námque virum medium Serpens sub pectora cingit,
Ille tamen nitens grauiter vestigia ponit,
Atque oculos vrget pedibus, pectúsque Nepai.

Septemtriones sequitur.

Arctophylax vulgò qui dicitur esse Bootes,
Quòd quasi temone adiunctã præ se quatit Arcton.

huic Booti.

* *subter præcordia fixa* [c] *tenetur* [c] v.c. videtur
Stella micans radijs, Arcturus nomine claro.

* cui subiecta fertur.

Spicum illustre tenens splendenti corpore Virgo.

Ferrea tum verò proles exorta repente est:
Ausáque funestum prima'st fabricarier ensem,
Et gustare manu victum domitúmque iuuencum.

Et natos geminos inuises sub caput arcti
Subiectus media est Cancer: pedibúsque tenetur
Magnu' leo tremulam quatiens è corpore flāmam.

Hoc motu radientis Etesia in vada Ponti.

Nauibus assumtis fluitantia quærere aplustra.

auriga

Sub laua geminorum obductus parte feretur,
Aduersum caput huic Helice truculenta tuetur.
At Capra læuum humerum clara obtinet. *

Verùm hæc est magno atque illustri prædita signo.
Contra, hædi exiguum iaciunt mortalibus ignem,

cuius sub pedibus *

Corniger est valido connixus corpore Taurus,
Has Græci stellas ὑάδας vocitare suerunt.
Númque ipsum ad tergum Cynosura vertitur arcti.

* hunc antecedit

Obscura specie stellarum Cassiepeia.

Hanc autem illustri versatur corpore propter
Andromeda, aufugiens adspectum mœsta parentu.

Huic equus ille iubam quatiens fulgore micanti
b v.c.summum — b *Summa contingit caput aluo, stelláque iungens*
Vna tenet duplices communi lumine formas,
Æternum ex astris cupiens connectere nodum.

Exin contortis Aries cum cornibus hæret.

ARATI PHÆNOMENA A M. TVL. CICERONE ADOLEſcente, Latina facta.

*

E quibus hinc ſubter poßis cognoſcere fultum,
Iam cæli mediam partem terit, vt prius illæ
Chelæ, [a] quum pectus quod cernitur Orionis. a v.c. tum
Et propè conſpicies paruum ſub pectore [b] claro b v.c. claræ
Andromedæ ſignum, Delrôton dicere Graij,
Quod ſoliti, ſimili quia forma littera claret:
Huic ſpatio ductum ſimili latus exſtat vtrumque.
At non tertia pars lateris: [c] nam non minor illis, c v.c. nãq. eſt minor
Sed ſtellis longè denſis præclara relucet.
Inferior paulò eſt Aries, & flamen ad Auſtri
Inclinatior, atque etiam vehementius [d] illo d v.c. illi
Piſces, quorum alter paulòp [e] relabitur antè, e v.c. prolabitur
Et magis horriſonis Aquilonis tangitur alis.
Atque horum è caudis duplices velut eſſe catenæ
Dicuntur, ſua diuerſæ per lumina ſerpunt:
Atque vna [c] tandem in ſtella communiter hærent, c v.c. tamẽ
Quam veteres ſoliti cæleſtem dicere Nodum,
Andromedæ læuo ex humero ſi quærere perges,
Appoſitum poteris ſuprà cognoſcere Piſcem.
E pedibus [f] vatum ſummo natus Ioue Perſeus, f v.c. narſi ſummo Ioue Perſea viſes,
Quos humeris retinet defixo corpore Perſeus:
Quẽ ſumma ab regione Aquilonis flamina pulſant,
Hic dextram ad ſedes intendit Caßiepea,
Diuersóſque pedes vinctos talaribus aptis
Pulverulentus uti de terra [g] lapſu repentè g v.c. clapſus
In cælum victor [h] magnum ſub culmine portat. h v.c. magno
At propter læuum genus omni ex parte locatas
Paruas Vergilias tenui cum luce videbis.
Hæ ſeptem vulgo perhibentur more vetuſto
Stellæ, cernuntur vero ſex undique paruæ.
At non interijſſe putari conuenit vnam:

Sed frustra temere à vulgo ratione sine vlla
Septem dicier, vt veteres statuêre poetæ,
i v.c.signât *Æterno cunctas æuo qui nomine [i] dignant.*
Alcyone, Meropéque, Celæno, Taygetéque,
Electra, Steropéque, simul sanctissima Maïa.
Hæ tenues paruo labentes lumine lucent:
At magnum nomen signi, clarúmque vocatur,
k al. claret, *Propterea quòd & æstatu primordia [k] claret,*
Et pòst hyberni præpandens temporu ortus
Admonet vt mandent mortales semina terris.
l al. conne-xa *Inde Fides leuiter posita & [l] conuexa videtur,*
Mercurius [m] paruis manibus quam dicitur olim
m al. paruis *[n] Infirmu fabricatus in alta sede locasse.*
n al. Incu-nis *[o] Quæ genus ad læuum Nixi delapsa resedit,*
Atque inter flexum genus, & caput Alitu hæsit.
o v.c. Hæc *Namque est Ales auis lato sub tegmine cæli*
Quæ volat, & serpens geminu secat aera pennis,
Altera pars huic obscura est, & luminis expers:
Altera nec paruis, nec claris lucibus ardet,
Sed mediocre iacit quatiens è corpore lumen.
Hac dextram Cephei dextro pede pellere palmam
Gestit, iam vero clinata est vngula vehemens
Fortis equi propter pennati corporis alam.
p al. mutis *Ipse autem labens [p] multis equus ille tenetur*
Piscibus: huic ceruix dextra mulcetur Aquari.
q v.c. visit equi vis *Serius hæc obitus terras [q] iussit equinis*
Quam gelidum valido de corpore frigus anhelans
Corpore semifero magno Capricornus in orbe:
Quem quum perpetuo vestiuit lumine Titan,
r v.c. cùm torquet *Brumali flectens [r] contorquet tempore cursum.*
s v. c. in Pontum *Hoc caue te [s] Ponto studeas committere mense;*
Nam non longinquum spatium habere diurnum:
Non hyberna cito voluetur curriculo nox:
Humida non sese vestris aurora querelis
Ocyus ostendet, clari prænuntia solis:
At validis æquor pulsabit viribus Auster:
t v. c. fissum *Tum [t] fixum tremulo quatietur frigore corpus.*
Sed tamen anni iam labuntur tempore toto,
Nec cui signorum cedunt, neque flamina vitant,
Nec metuunt canos minitanti murmure fluctus.
v v. c. vagantur *Atque etiam supero naui pelagóque [v] vagato*
Mense, sagittipotens solis cùm sustinet orbem.

Nam

Nam iam cùm minus exiguo lux tẽpore praſto eſt.
Hoc ſignum veniens poterunt praenoſcere nautae:
[x] Iam propè [y] praecipit ante licebis viſere nocti x al. Nam y v.c. praecipitante
Vt ſeſe oſtendens emergit Scorpius altè,
Poſteriore trahens flexum vi corporis arcum:
Iam ſuperà cernes Arcti caput eſſe minoris,
Et magis erectum ad ſummum verſarier orbem.
Tum ſeſe Orion toto iam corpore condit
Extrema prope nocte, & Cepheus conditur antè,
Lumborum tenus à [z] prima depulſus ad [z] vndas. z al. palma z v.c. vmbras.
Hic [a] miſſo reuocans fulgens iacet vna ſagitta, a v.c. miſſore vacãs
Quam propter nitens penna conuoluitur Ales:
[b] Et clinata magis paulo eſt Aquilonis ad auras. b v.c. Hæc
At propter ſe Aquila ardenti cum corpore portat
Igniferum mulcens tremebundis aethera pennis,
Non [c] minus ingenti cum corpore, ſed graue maeſtis c v.c. nimis
Oſtendit nautis perturbans aequora ſignum.
Tum magni curuus Capricorni corpora propter
Delphinus iacet haud nimio luſtratu' nitore,
Praeter quadruplices ſtellas in fronte locatas,
Quas interuallum binas diſterminat vnum.
Cetera pars lata tenui cum lumine ſerpit
Illa quae fulgent luces ex ore coruſco,
Sunt inter partes gelidas [d] Aquilone locatae, d v.c. Aquilonis
Atque inter ſpatium, & laeti veſtigia ſolis.
At pars inferior Delphini [e] fuſca videtur e v.c. fuſa
Inter ſolis iter, ſimul inter flamina venti,
Viribus erumpit quà ſummi ſpiritus Auſtri:
Exinde Orion obliquo corpore nitens
Inferiora tenet truculenti corpora Tauri:
Quem qui [f] ſuſpiciet in caelum nocte ſerena
Latè diſperſum non viderit, [g] abdita verò f v.c. ſuſpiciens g v.c. haud ita
Cetera ſe ſperet cognoſcere ſigna poteſſe.
Namque pedes ſubter rutilo cum lumine claret
Feruidus ille Canis ſtellarum luce refulgens.
Hunc tegit obſcurus ſubter praecordia [h] veſper: h al. venter:
[i] Ver toto ſpirans rabido de corpore flammam i al. Nec
Aeſtiferos validis erumpit flatibus ignes:
Totus ab ore micans iacitur mortalibus ardor.
Hic vbi ſe pariter cum ſole in [k] lumina caeli k v.c. culmina
Extulit, haud patitur foliorum tegmine fruſtrà
Suſpenſos animos arbuſta ornata tenere.

Nam quorum stirpes tellus amplexa prehendit,
Hæc augens anima vitali flamine mulcet:
At quorum nequeunt radices findere terras,
Denudat foliis ramos & cortice truncos.
Hunc propter, subterque pedes, quos diximus antè,
l v. c. Orionis *[l] Oriona, iacet leuipes Lepus, hic fugit ictus.*
Horrificos metuens rostri tremebundus acuti.
Nam Canis infesto sequitur vestigia cursu
Præcipitantem agitans, oriens iam denique paulò
Curriculum numquam defesso corpore sedans.
m v. c. prolabitur *At canis ad caudam serpens [m] prælabitur Argo,*
Conuersam præ se portans cum lumine puppim:
n al. ponere *Non, aliæ naues vt in alto [n] pondere proras*
Auerso lent rostro Neptunia prata secantes,
o v. c. semper *Sed conuersa retrò cæli [o] semper loca portat:*
p v. c. contingere *Sicut quum cœptant tutos [p] constringere portus,*
q v. c. nauim *Obuertunt [q] nauem magno cum pondere nautæ,*
Aduersámque trahunt optata ad litora puppim.
r v. c. celsum *Sic conuersa vetus super æthera vertitur Argo,*
s v. c. clara cum luce *Atque vsque à prora ad [r] calum sine lumine malũ,*
A malo ad puppim [s] cum lumine clara videtur,
Inde gubernaclum disperso lumine fulgens,
Clari posteriora Canis vestigia condit.
Exin semotam procul, in tutóque locatam
Andromedam tamen explorans fera quærere Pistrix
Pergit, & vsque sitam validas Aquilonis ad auras
Sæuula vestigat finita in partibus austri.
Hanc Aries tegit, & [t] squamiosi corpore Pisces
t v. c. squamoso *Fluminis [v] illustri tangentem corpore ripas.*
v al. illustris *Námque etiam Eridanum cernes in parte locatum*
Cæli funestum magnis cum viribus amnem,
Quem lacrymis mœstæ Phaethontis sæpe sorores
Sparserunt, letum mærenti voce canentes.
Hunc Orionis sub læua cernere planta
Serpentem poteris, proceraque vincla videbis,
Quæ retinent Pisces, caudarum parte locata,
Flumine mixta retro ad Pistricis terga reuerti.
x v. c. Hæc *[x] Hic vna stella [y] vertuntur, quam iacit ex se*
y v. c. nectuntur, *[z] Pistricis spinæ valida cum luce refulgens,*
z al. pistrix è spina *Exinde exiguæ tenui cum lumine multæ*
Inter Pistricem fusæ sparsæq; videntur,
z al. omnes *Atque gubernaclum stellæ, quas contegit [z] omnis*

For

Formidans acrem morſum Lepus: his neque nomen,
Nec formam veteres certam ſtatuiſſe videntur.
Nam[a] *quæ ſideribus claris natura poliuit,* a v.c. quas
Et vario pinxit diſtinguens lumine formas,
[b] *Hæc ille aſtrorum cuſtos ratione notauit,* b v.c. Has
Signáque ſignauit cæleſtia nomine vero:
His autem, quæ ſunt paruo [c] *ſub culmine fuſa,* c v.c. cum lumine
Conſimili ſpecie ſtellas parilíque nitore,
Non potuit nobis nota [d] *clarere figura.* d al. clarare
Exinde auſtralem ſoliti quem dicere Piſcem,
Voluitur inferior Capricorno verſus ad Auſtrum,
Piſtricem obſeruans, procul illis Piſcibus hærens.
At propè conſpicies expertes nominis omnes
Inter Piſtricem & Piſcem quem diximus Auſtri
Stellas ſub pedibus ſtratas radiantis Aquari.
Propter Aquarius obſcurum dextra rigat amnem,
Exiguo qui ſtellarum candore niteſcit.
E multis tamen his duo latè lumina fulgent.
Vnum ſub magnis pedibus cernetur Aquari.
Quod ſupereſt, gelido delapſum flumine fontis
[e] *Spiniferam ſubter caudam Piſtricis adhæſit:* e v.c. Spinigeram
[f] *Et tenues ſtellæ perhibentur nomine* [g] *Aquari.* f v.c. Hæ
Hic aliæ volitant paruo cum lumine claræ, g al. Aquai
Atque priora pedum ſubeunt veſtigia magni
Arcitenentis, & obſcuræ ſine nomine [h] *condunt.* h v.c. cedunt.
Inde Nepæ cernes propter fulgentis acumen
Aram, quam flatu permulcet ſpiritus Auſtri,
Exiguo ſuperum quæ lumina tempore tranat:
Nam procul Arcturo eſt aduerſa parte locata.
Arcturo magnum ſpatium ſupera dedit orbem,
Iupiter hunc paruum inferiore in parte locauit.
Hic tamen æterno inuiſens loca curriculo nox,
Signa dedit nautis, cuncti quæ noſcere poſſent,
Commiſerans hominum metuendos vndique caſus:
Nam quum fulgentem cernes ſine nubibus atris
Aram ſub media cæli regione locatam,
A ſumma parte obſcura caligine tectam,
Tum validis fugito deuitans viribus Auſtrum:
Quem ſi proſpiciens vitaueris, omnia cautè
Armamenta locans, tutò labere per vndas.
Sin grauis inciderit vehementi flamine ventus,
Perfringet celſos defixo robore malos:

Vt res nulla feras possit mulcere procellas,
Ni parte ex Aquilonis opacam pellere nubem
Cœperit, & subitis auris diduxerit Ara.
Sin humeros medio in cælo Centaurus habebit,
Ipseque cærulea contectus nube feretur,
Atque Aram tenui caligans vestiet umbra,
Ad signorum obitum vis est metuenda Fauoni.
Ille autem Centaurus in alta sede locatus,
i v.c. clarè *Qua sese [i] claro collucens Scorpius infert,*
k v.c. Hac *[k] Hac subter partem præportans ipse virilem*
Cedit, equi partes properans coniungere Chelis.
Hic dextram porgens quadrupes qua vasta tenetur,
Quam nemo certo donauit nomine Graium,
Tendit, & illustrem truculentus cedit ad Aram.
Hic sese infernis [l] de partibus erigit Hydra
l v.c. è *Præcipiti lapsu flexo cum corpore serpens.*
Hæc caput atque oculos torquens ad terga Nepaï,
Conuexóque sinu subiens inferna Leonis,
Centaurum leni contingit lubrica cauda:
In medioque sinu fulgens cratera relucet
Extremum nitens plumato corpore Coruus
Rostro tundit, & hic Geminis est ille sub ipsis
[m] Ante canem Graio Procyon qui nomine fertur.
m al. Ante-canis *Hæc sunt quæ visens nocturno tempore signa,*
n al. cælum *Legitimo cernes [n] cæli lustrantia cursu.*
Æternúmque volens mundi pernoscere motum,
o al. orbem *Nam quæ per bis sex signorum labier [o] orbes*
Quinque solent stellæ, simili ratione notari
Non possunt: quia quæ faciunt vestigia cursu,
p v.c. protrita ferũtur. *Non eodem semper spatio [p] portata teruntur.*
[q] Sic malunt errare vagæ per nubila cæli,
Atque suos vario motu metirier orbes.
q al. Sed *Hæ faciunt magnos longinqui temporis annos,*
Quum redeunt ad idem cæli sub tegmine signum.
Quare ego nunc nequeo totos euoluere cursus.
Verum hæc, quæ semper certo voluuntur in orbe
r edemus al. edicam *Fixa simul magnos [r] edem * gentibus orbes*
Quattuor æterno lustrantes lumine mundum,
Orbes stelligeri portantes signa feruntur,
s v. c. terras *Amplexi [s] terra cæli sub tegmine fulti.*
E quibus annorum volitantia lumina nosces,
Quæ densis distincta licebit cernere signis.

Tum

Tum multos orbes magno cum lumine latos,
Vinctos inter se & nodis cælestibus aptos,
Atque pari spatio duo cernes esse duobus.
[a] Nec sic nocturno [b] cognoscens tempore cælum, a v.c. At si
Quum neque caligans detersit sidera nubes, b v.c.conuisens
Nec pleno stellas superauit lumine Luna,
Vidisti magnum candentem serpere circum,
Lacteus hic nimio fulgens candore [c] notatur. c al. vocatur.
[d] Hic non perpetuum detexens conficit orbem, d v.c.Is
Sed spatio multum superest, præstare duobus
Dicitur, & latè cæli lustrare cauernas.
Quorum alter tangens Aquilonis vertitur auras,
Ora petens geminorum, [e] illustratum genus ardens e al. illustria, tum
In sese retinens Auriga portat vtrumque.
Hunc supra læua Perseus, humeróque sinistro
Tangit: [f] ad Andromedā hic dextra de parte tenetur, f al.at Andromedæ
Imponítque pedes duplices Equus: & simul Ales
Ponit auis caput, & clinato corpore tergum,
Anguitenens humeris connititur; illa recedens
Austrum consequitur deuitans corpore Virgo.
At verò totum spatium conuestit & orbis
Magnus Leo, & claro collucens lumine Cancer,
In quo consistens conuertit curriculum sol
Æstiuus, medio distinguens corpore cursus.
Hic totus medius circo disiungitur ipso:
Pectoribus validis, atque aluo possidet orbem.
Hunc octo in partes diuisum noscere circum
Si potes, inuénies supero conuertier orbe
Quinque pari spatio, partes tres esse relictas.
Tempore nocturno quas vis infirna [g] frequentet. g v.c. frequentat.
Alter ab infernis Austri conuertitur auris:
Distribuens medium subter secat hic Capricornum,
Atque pedes gelidum riuum fundentis Aquarii,
Cæruleaq; [h] feram caudam Pistricis, & illum h v.c. fera
Fulgentē Leporem, inde pedes Canis, & simul amplā
Argolicam retinet [i] crebro cum lumine Nauem: i v.c.claro
Tergáque Centauri atque Nepaï portat acumen:
Inde Sagittari defixum possidet arcum.
Hunc à clarisonis auris Aquilonis ad Austrum,
[k] Condens postremum tangit rota feruida solis: k v.c.Cedens
Exinde in superis brumalis tempore flexu
Se recipit sedes: huic orbi quinque tributæ

Nocturnæ partes, supera tres luce dicantur.
l v.c. Hosce inter mediam part.
[l] Hisce inter mediam in partem retinere videtur
Tantus quantus exit collucens Lacteus orbis,
In quo autumnali, atque iterum sol lumine verno
Exæquat spatium lucis cum tempore noctis.
Hunc retinens Aries sublucet corpore totus,
Atque genu flexo Taurus connititur ingens:
Orion claro contingens corpore fertur:
Hydra tenet flexu Crateram Coruus adhæret:
Et paucæ [m] Chelis stellæ: simul Anguitenentis
m al. è Chelis
Sunt genua, & summi Iouis Ales nuntius instat.
Propter Equus capite & ceruicum lumine tangit.
Hosce æquo spatio deuinctes sustinet axis,
Per medios summo cæli de vertice tranans.
Ille autem claro quartus cum lumine circus,
Partibus extremis extremos continet orbes,
Et simul a medio media de parte secatur,
Atque obliquus in his nitens cum lumine fertur:
Vt nemo, cui sancta manu doctissima Pallas
Solertem ipsa dedit fabricæ rationibus artem,
Tam tornare cate contortos posset orbes,
n al. numine
Quàm sunt in cælo diuino [n] lumine flexi,
Terram cingentes, ornantes lumine mundum,
Culmine transuerso retinentes sidera fulta.
Quattuor hi motu cuncti voluuntur eodem.
Sed tantum supera terras semper tenet ille
Curriculum, obliquè inflexus tribus orbibus vnus,
Quanto est diuisus Cancer spatio a Capricorno,
[o] Ac subter terras spatium par esse necesse est:
o v. c. At
Et quantos radios iacimus de lumine nostro,
p v.c. huc
Queis [p] luna conuexum cæli contingimus orbem,
Sex tantæ poterunt sub eum succedere partes,
Bina pari spatio cælestia signa tenentes.
Zodiacum hunc Græci vocitant, nostrique Latini
Orbem signiferum perhibebunt nomine vero:
Nam gerit hic voluens bis sex ardentia signa.
Æstifer est pandens feruentia sidera Cancer.
Hunc subter fulgens cedit vis torua Leonis,
Quem rutilo sequitur collucens corpore Virgo.
Exin proiectæ claro cum lumine Chelæ,
Ipsáque consequitur lucens vis magna Nepai:
Inde Sagittipotens dextra flexum tenet arcum:

Post

Post hunc ore fero Capricornus vadere pergit:
Humidus inde loci collucet Aquarius orbi.
Exin squammigeri serpentes ludere Pisces:
Queis comes est Aries obscuro lumine labens,
Inflexóque genu prosecto corpore Taurus,
Et Gemini clarum iactantes lucibus ignem.
Hæc sol æterno [q] *conuectit lumine lustrans,* q v.c.conuertit
Annua conficiens vertentia tempora [r] *cursus.* r v. c.cursu.
Hic quantus terris [s] *confectus pellitur orbis,* s al. conuexus
Tantundem [t] *ille patens supera mortalibus edit.* t v.c. pandens
Sex omni semper cedunt labentia nocte,
Tot cælum [v] *sussis fugientia signa reuisunt.* v v.c. rursus
Hoc spatium tranans cæcis nox conficit umbris,
Quod supera terras prima de nocte relictum est
[x] *Signifer ex orbe & signorum ordine fultum.* x al. Signã fero ex orbi &
Quòd si solis aues certos cognoscere cursus,
Ortus signorum nocturno tempore vises:
Nam semper signum exoriens Titan trahit vnum.
Sin autem officiens signis mons obstruet altus,
Aut adiment lucem cæca caligine nubes:
Certas ipse notas cæli de tegmine sumes,
Ortus atque obitus omnes cognoscere possis.
Quæ simul existant cernes, quæ tempore eodem
Præcipitent obitum nocturno tempore nosces.
[y] *Iam simul vt supero se toto lumine Cancer* y al. Nam simul ac primũ supero se lũ.
Extulit, exemplo cedit delapsa Corona,
Et loca conuisit cauda tenus infera Piscis.
Dimidiam [z] *retinens stellis distincta Corona* z v.c.retinet
Partem etiã supera, atque alia de parte repulsa est:
[a] *Quum tamẽ insequitur Piscis, nec totus ad umbras* a al.Quam
Tractus, sed supero contectus corpore cedit,
Atque humeros vsque à genibus, clarúmque recõdit
Anguitenens validis magnum à ceruicibus Anguẽ.
Iam verò Arctophilax non æqua parte secatur.
Nam breuior clara cæli de parte videtur,
Amplior infernas depulsus possidet vmbras.
Quattuor hic obiens secum deducere signa
Signifero solet ex orbi, tum serius ille
Quum supera sese satiauit luce, recedit,
Post mediam labens claro cum corpore noctem.
Hæc obscura tenens [b] *conuestit sidera tellus:* b v.c.conuertit
At parte ex alia claris cum lucibus errat

Orion, humeris & lato pectore fulgens,
Et dextra retinens non cassum luminis ensem.
Sed quum de terris vis est patefacta Leonis,
Omnia, quæ Cancer praclaro detulit ortu,
e v. c. magna Aquilai *Cedunt obscurata, simul vis [e] maior Aquari*
Tellitur, ac flexo [d] confidens corpore Nixus
d al. confidens *Iam supero fermè depulsus lumine cedit:*
Sed læuum genus, atque illustrem linquit in altum
Plātam. tum contra exoritur clarum caput Hydra,
Et Lepus, & Procyon, qui sese feruidus infert
Ante Canem: inde Canis vestigia prima videntur.
Non pauca è cælo depellens signa repente
e al. illustri lumine *Exoritur candens [e] illustria lumina Virgo.*
Cedit clara Fides Cyllenia mergitur vnda
Delphinus, simul obtegitur depulsa Sagitta.
Atque Auis ad summā caudam, primásque recedit
Pinnas, & magnus pariter delabitur Amnis.
Hic Equus à capite & longa ceruice latescit:
Longius exoritur iam claro corpore Serpens,
Crateráque tenus lucet mortalibus Hydra.
Inde pedes Canis ostendit iam posteriores,
Et post ipse trahit claro cum lumine Puppim:
Insequitur labens per cæli lumina Nauis.
Et [f] iamiam toto processit corpore Virgo:
f v.c. cum iam *Hæc medium ostendit radiato stipite malum,*
At quum procedunt obscuro corpore Chelæ,
Existit pariter larga cum luce Bootes,
Cuius in aduersum est Arcturus corpore fixus,
Totáque iam supera fulgens prolabitur Argo,
Hydráque quòd late cælo dispersa tenetur,
g al. patet *Nondum tota [g] latet [h] non caudam contegit vmbra.*
h v.c. nam *Iam dextrum genus & decoratam lumine suram*
i al. vacans *Erigit, ille [i] vagans vulgato nomine Nixus,*
Quem noctē exstinctum, atque exortū vidimus vnà,
Persæpe vt paruum tranans geminauerit orbem.
Hic genus & suram cum Chelis erigit altè:
Ipse autem præceps obscura nocte tenetur,
Dum Nepa & Arcitenens inuisant lumina cæli.
k v.c. Nam *[k] Non secum medium pandet Nepa, tollere verò*
In cælum totum exoriens conabitur arcus.
Hic tribus elatum cum signis corpore toto
Lucet: at exoritur media de parte Corona,

Cau

Caudáque Centauri extremo candore refulget.
Hic se iam totum cæcas Equus abdit in vmbras,
Quem rutilat fulgens pluma præteruolat Ales.
Occidit Andromedæ clarum caput, & fera Pistrix
Labitur, horribiles epulas funesta requirens.
Hanc contrà Cepheus non cessat tendere palmas,
Illa vsque ad spinam mergens se cærula condit.
At Cepheus caput atque humeros, palmásq; reclinat.
Quum verò vis est vehemens exorta Nepai,
Latè fusa volat in terras labitur vnda,
Oriónque metu perculsus conditur vna.
Pace huius liceat causam explicuisse timoris,
Virgo, tua: mihi quæso veni placata Diana.
Hęc famę est hominũ, *hæc per terras fama vaga-*
Vt quondã Orion manibus violasse Dianam (*tur,*
Dicitur, excelsis errans in collibus amens,
Quos tenet Ægæo defixa in gurgite [l] *Echineis,* l v. c. Chius
Brachia quam viridi conuestit tegmine vitis,
Ille feras vecors amenti corde necabat
OEnopionis auens epulas [m] *cenare nitentes.* m v. c. ornare
At verò pedibus subitò perculsa Diana
Insula discessit, disiectáque saxa reuellens
Perculit, & cæcas lustrauit luce lacunas,
E quibus ingenti exstitit cum corpore præ se
Scorpius, infestus præportans flebile acumen.
Hic valido cupidè venantem perculit ictu,
Mortiferum in venas figens per vulnera virus:
Ille grauis moriens constrauit corpore terram.
Quare cum magnis sese Nepa lucibus effert,
Orion fugiens commendat corpora terris.
Tum vero fugit Andromeda, & Neptunia, Pistrix.
Tota latet, cedit conuerso corpore Cepheus
Extremas medio contingens corpore terras.
Hic caput & superas potis est demergere partes:
Infera lumborum numquam conuestiet vmbra.
Nam retinent Arcti lustrantes lumine suras.
Labitur illa simul gnatam lacrymosa requirens
Cassiepea, neque ex cælo depulsa decorè
Fertur: nam verso contingens vertice primùm
Terras post [n] *humeros euersa sede refertur:* n v. c. humeris
Hanc illi tribuunt pœnam Nereydes almæ,
Cum quibus (vt perhibent) ausa est contendere forma.

Hæc

Hæc obit inclinata: at pars exorta Coronæ est
Altera, cum caudaque omnis iam panditur Hydra.
At caput & totum sese Centaurus opacis
Eripit è tenebris, linquens vestigia parua
o al. Antepedum *° Antè pedum contecta, simul cùm lumine pandit:*
Ipsi feram dextra retinet, prolabitur inde
Anguitenēs capite & manib[9]: profert simul Anguis
Iam caput, & summum flexo de corpore lumen.
p v.c. conuersus *Hic ille exoritur [p] conuerso corpore Nixus,*
Aluum, crura, humeros, simul & præcordia [q] lustrās,
q v.c. gestans, *Et dextra radios læto cum lumine iactans.*
Inde Sagittipotens superas conuisere luces
Instituit, & mergit Nixi caput, & simul effert
r v.c. pectore *Sese clara Fides, & promit [r] corpore Cepheus,*
Feruidus ille Canis toto cum corpore cedit,
Abditur Orion, obiēt & Lepus abditus vmbra,
Inferiora cadunt Aurigæ lumina lapsu.
Inde obiens Capricornus ab alto lumine pellit
Aurigā, instantemque Caprā, paruos simul Hædos,
Et magnam antiquo depellit nomine Nauem.
Obruitur Procyon, emergunt Alite lapsum,
Et terris volucris extitit clara Sagitta.
Crus dextrúmque pedem linquens obit infera Perseus
In loca, tum cedens a puppi linquitur Argo.

PRISC. lib. 8.] *sub pedibus profert finita Booti.*
PRISC. lib. 6.] *Tertia sub caudam ad genus ipsum lumina pandit.*
PRISC. li. 10.] *Quem neque tempestas perimet, neque longa vetustas*
Interimet, stinguens præclara insignia cæli.

PROGNOSTICA.

PRIS. li. 10.] *Vt cùm luna means Hyperionis officit orbi,*
Stinguuntur radij cæca caligine tecti.
PRISC. lib. 16.] *Ast autem tenui quæ candens lumine Phatna.*
CIC. I. Diuin.] *Atque etiam ventos præmonstrat sæpe futuros*
Inflatum mare, cùm subitò penitúsque tumescit,

Saxa

Saxáque cana salis niueo spumata liquore,
Tristificas certant Neptuno reddere voces:
Aut densus stridor cum celso è vertice montis
Ortus adaugescit scopulorum sæpe repulsu.
Cana fulix itidem fugiens è gurgite ponti,
Nuntiat horribiles clamans instare procellas,
Haud modicos tremulo fundens è gutture cantus.

Vos quoque signa videt aquaï dulcis alumnæ
Cum clamore paratis inaneis fundere voces,
Absurdóque sono fonteis & stagna cietis.
Quis est qui ranunculos hoc videre suspicari possit?
Sæpe etiam pertriste canit de pectore carmen,
Et matutinis acredula vocibus instat,
Vocibus instat, & assiduas iacit ore querelas,
Cum primum gelidos rores aurora remittit.
Fuscáque nonnumquam cursans per litora cornix,
Demersit caput, & fluctum ceruice recepit.
Mollipedésque boues spectantes lumina cæli
Naribus humiferum duxere ex aëre succum,

Iam verò semper viridis, sempérque grauata,
Lentiscus triplici solida grandescere fœtu,
Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi.
PRISC.lib.6.] *Caprigeni pecoris custos de gurgite vasto.*

CETERA DESIDERANTVR.

M.Tullij Ciceronis Alcyones.

NON.] *Alcionem genuit claris delapsus ab astris Prænius auroræ, solis, noctísque satelles.*

M.Tullij Ciceronis Limon.

CIC.] *Tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti,*
Conuersum, expressúmque Latina voce Menandrum
In medio populi sedatis vocibus effers,
Quidquid come loquens, atque omnia dulcia linquens.

M.Tullij

CIC.] *Nuntia fulua Iouis, miranda visa figura.*
CIC.] *Hic Iouis altisoni subitò pinnata satelles,*
Arboris è trunco serpentis saucia morsu,
Ipsa feris subigit transfigens vnguibus anguem
Semianimum, & varia grauiter ceruice micantem,
Quem se intorquentem lanians, rostróque cruentans,
Iam satiata animum, iam duros vlta dolores,
Abijcit efflantem, & laceratum affligit in vndas,
Séque obitu a solis nitidos conuertit ad ortus.
Hanc vbi præpetibus pennis, lapsúque volantem
Conspexit, Marius diuini numinis augur,
Faustáque signa suæ laudis, reditúsque notauit:
Partibus intonuit cæli pater ipse sinistris.
Sic aquilæ clarum firmauit Iupiter omen.

M.T.C de suo consulatu, lib. II.

CICERO I. Diui.] *Principiò ætherio flammatus Iupiter igni*
Vertitur, & totum collustrat lumine mundum,
Mentéque diuina cælum, terrásque petissit:
Quæ penitus sensus hominum, vitásque retentat,
Ætheris æterni septa, atque inclusa cauernis.
Et si stellarum motus cursúsque vaganteis.
Nosse velis, quæ sint signorum in sede locatæ,
Quæ verbo, & falsis Graiorum vocibus errant,
Re vera certo lapsu spatióque feruntur:
Omnia iam cernes diuina mente notata.
Nam primum astrorum volucreis te Consule motus,
Concursúsque graueis stellarum ardore micanteis.
Tu quoque, cùm tumulos Albano in monte niualeis
Lustrasti, & læto mactasti lacte Latinas,
Vidisti & claro tremulos ardore cometas,
Multáque misceri nocturna strage putasti,
Quod ferme dirum in tempus cecinere Latinæ,
Cum claram speciem concreto lumine luna
Abdidit, & subitò stellanti nocte peremta est.

Quid verò Phœbi fax tristis nuntia belli,
Quæ magnum ad columen flāmato ardore volabat.

Præcipiteis cæli parteis, obitúsque petisset:
Aut cùm terribili perculsus fulmine ciuis
Luce serenanti vitai lumina liquit:
Aut cùm se grauido tremefecit corpore tellus.
Iam verò varia nocturno tempore visa
Terribiles formæ bellum, motúsque monebant:
Multáque per terras vates oracla furenti
Pectore fundebant tristeis minitantia casus.
Atque ea, quæ lapsu tandem cecidere vetusto,
Hæc fore, perpetuis signis, clarísque frequentans
Ipse Deum genitor cælo, terrísque canebat.
Nunc ea, Torquato quæ quondam, & consule Cotta
Lydius ediderat Tyrrhenæ gentis haruspex,
Omnia fixa tuus glomerans determinat annus.
Nam pater altitonans stellanti nixus Olympo.
Ipse suos quondam tumulos ac templa petiuit,
Et Capitolinis iniecit sedibus igneis,
Tum species ex ære vetus, generosáq; Natæ
Concidit, elapsæq; vetusto numine leges:
Et diuûm simulacra peremit fulminis ardor.
Hic siluestris erat Romani nominis altrix
Martia, quæ paruos Mauortis semine natos
Vberibus grauidis vitali rore rigabat:
Quæ tum cum pueris flammato fulminis ictu
Concidit, atque auulsa pedum vestigia liquit.
Tum quis non artis scripta ac monumenta volutās,
Voces tristificas chartis promebat Etruscis?
Omnes ciuili generosam stirpe profectam
Vitare ingentem cladem, pestémque monebant:
Vel legum exitium constanti voce ferebant,
Templa deúmque adeò flammis, vrbeísque iubebant
Eripere, & stragem horribilem, cædémque vereri:
Atque hæc fixa graui fato, ac fundata teneri,
Ni pòst excisum ac columen formata decorè
Sancta Iouis species claros spectaret in ortus:
Tum fore, vt occultos populus, sanctúsque senatus
Cernere conatus posset, si solis ad ortum
Conuersa, inde patrum sedes, populíque videret.
Hæc tardata diu species, multúmque morata,
Consule te tandem celsa est in sede locata:
Atque vna fixi ac signati temporis hora
Iupiter excelsa clarabat sceptra columna:

Ac clades patriæ flamma, ferróque parata
Vocibus Allobrogum patribus, populoque patebat.
Rite igitur veteres, quorum monumenta tenetis,
Qui populos, vrbeísque modo ab virtute regebant:
Rite etiam vestri, quorum pietásque, fidésque
Præstitit, ac longe vicit sapientia cunctos,
Præcipue ingenti coluerunt numine diuos,
Hæc adeo penitus cura videre sagaci,
Otia qui studijs læti tenuere decoris,
Inq; Academia vmbrifera, nitidóque Lycæo
Fuderunt claras fecundi pectoris arteis.
E quibus ereptum primo iam à flore iuuentæ,
Te patria in media virtutum mole locauit.
Tu tamen anx ferus curas requiete relaxas,
Quod patriæ voces studijs nobísque sacrasti.

NONIVS.] *Atque animo pendens noctu euenta timebat.*

M.T.C. de suo Consulatu, lib. III.

CICER. 2. Att.] *Interea cursus, quos prima à parte iuuentæ,*
Quósque adeò consul virtute, animóque petisti,
Hos retine, atque auge famam, laudémque bonorũ.

M. T. Ciceronis de suis temporibus.

QVIN.] *Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ.*
QVIN.] *O fortunatam natam me Consule Romam.*

M. T. Ciceronis elegia Tamelastis.

SERVIVS in Æneid.] *Iam mare Tyrrhenum lõgè penitúsque palumbes Reliquit.*
AVG. lib. 5. cap. 8. Ciuit.] *Tales sunt hominum mentes, quali pater ipse.*
Iupiter auctiferas lustrauit lumine terras.

M.T. Ciceronis iocularis libellus.

QVINT.] *Fundum Varro vocat, quem possim mittere funda,*
Ni tamen exciderit, quà caua funda patet.

M. T.

M.T.C. Fragmenta librorum incertorum.

LACT.lib.3.cap.16.] *Rectéque Tullius ciuiles viros, qui remp. gubernant, qui vrbeis aut nouas constituant, aut constitutas æquitate tueantur, qui salutem, & libertatem ciuium, vel bonis legibus, vel salubribus consilijs, vel iudicijs grauibus conseruent, philosophiæ Doctoribus præfert.*

AVG. lib. 4. contra Pelagium.] *Eorum quippe oppinioni conuenienter ait quodam loco Tullius, se non putare idem esse arietis, & P. Africani bonum.*

AVG. Vita Beata.] *An verò, quod ait Tullius, multorum in terris prædiorum dominos diuites appellamus, omnium virtutum possessores pauperes nominabimus.*

AVG. epist. 1.] * *nullum vmquam verbum, quod reuocare vellet, emisit.*

QVINT.lib.11.c.1.] * *non se id egisse, vt ita diceret, quomodo se quilibet posse consideret, sed quomodo nemo.*

HIER.super obitu Paulinæ.] *Cæsar, cùm quosdam ornare voluit, non illos honestauit, sed ornamenta ipsa turpauit.*

LACT.li. 5. cap. 11.] *Etenim si nemo est, qui non mori malit, quam conuerti in aliquam figuram bestiæ, quamuis mentem hominis habiturus, quãto est miserius, in hominis figura animo esse efferato? mihi quidem tanto videtur, quanto est præstabilior animus corpore*

IDEM lib.7.cap.11.] *Nihil esse, quod sit manibus humanis laboratum, quod non aliquando ad interitum redigatur, vel iniuria hominum, vel ipsa confectrice omnium vetustate.*

QVINT.lib.8.c.6.] *Hoc miror enim, queróque, hominem ita pessundare verbis alterum velle, vt etiam nauem perforet, in qua ipse nauiget.*

PLINIVS lib 3 cap 2.] *Feminas omneis visu nocere, quæ duplices pupillas habent.*

PLIN.lib.7.c.5.& lib.13.c.3.] *Meliora vnguenta sunt, quæ terram, quàm quæ crocum sapiunt.*

IDEM lib. 17. cap 21.] *In nuce inclusam Iliada Homeri carmen in membrana scriptum.*

IBIDEM.] *Fuisse qui peruideret* CXXXV. M. *passuum.*

SENEC. I. Tranquil.] *Gladiatores inuisos habemus, si omn. modo vitam impetrare cupiunt: fauemus, si contemtum eius prae se ferunt.*

IDEM in epist.] *Si mihi vitae spatium duplicetur, vel ys tantummodò poëtis percurrendis, qui λυρικοὶ à Graecis vocantur, non esset suffecturum.*

MARCELL. lib. 15.] *Et quamquam optatissimum est, perpetuò fortunam quàm florentissimam permanere: ita tamen aequabilitas vitae non tantum habet sensum, quantum cùm ex aduersis, & perditis rebus ad meliorem statum fortuna reuocatur.*

PLINIVS.] *In libris de rep. Platonis me comitem profiteor: in consolatione filiae, Crantorem sequor, item Panaetium de officijs.*

AVGVST.] * *Omnium pectora sic attingit, vt cogat in gemitum.*

O miserum cui peccare licebat.

AVGVST.] *Nullae sunt occultiores insidiae, quàm quae latent in simulatione officij, aut in aliquo necessitudinis nomine.*

Philosophiam dij paucis quibusdam veram dederunt.

NONIVS.] * *arcera.*

NON.] *Existimaui honestissimè molestiis posse deponi, si me ad Philosophiam retulissem.*

FORTVN.] * *forem.*

SERVIVS.] *Ad militiam euntibus dari solebant custodes, quibus primo anno regerentur.*

IDEM 3. Geor] *De accusatore lege quinctâ dicta.*

IDEM 6. Æneid.] *Est autem causa difficilis, laudare puerum: non enim res laudanda, sed spes est.*

AVGVST.] *Hippocrates nobilissimus medicus scripturae reliquit, quosdam fratres, cum simul aegrotare coepissent, & eorum morbus eodem tempore ingrauesceret, eodem leuaretur, geminos esse suspicatum.*

MARC.] * *cùm parcere, vel laedere potuissem, ignoscendi quaerebam causas, non puniendi occasiones, quod iudicis lenti & considerati est proprium.*

MAR

MARCEL. lib. 26.] *Infelices esse, qui omnia sibi licere existimarent.*

IDEM lib. 31.] *Erythræo oppido superpositum montem Mimanta.*

AVG.] * *de plebeia fæce sellulariorum.*

DIOMED.] *Qui fuit locus religiosissimus, is erit desertissimus, & custodia castrorum non honoris, sed oneris existimatur.*

LACT.] *Lex Dei præclara & diuina semper, quæ recta & honesta iubet, vetat praua & turpia: cui parentem sanctissimæ ac certissimæ Legi, iustè ac legitimè necesse est viuere.*

LACT.] *Atque adeò in plerisque ciuitatibus intelligi potest acuendæ virtutis gratia, aut quo libentiùs reip. causa periculum adiret optimus quisque, virorum fortium memoriam honore deorum immortalium consecratam.*

FESTVS.] * *ructaretur.*

IDEM.] *Tesqua.*

QVINT.] *Dic mihi quæso Xenophontis vxor, si vicina tua melius habeat aurum, quàm tu habes, vtrùm ne illius, an tuum malis? illius, inquit. Quid? si vestem & ceterum ornatum muliebrem pretij maioris habeat, quàm tu habes, tuúmne, an illius malis? illius verò respondit. Agesis, inquit, si virum illa meliorem habeat, quàm tu habes, vtrúmne tuum virum malis, an illius? Hic mulier erubuit, & meritò. malè enim responderat se malle alienum aurum, quàm suum. nam est id improbum. At si respondisset, se malle aurum suum tale esse, quale illud esset: potuisset pudicè respondere, malle se virum suum talem esse, qualis melior esset.*

Ex Ausonio, de monosyllabis.

Seps.

Ex Carisio.] *Plure venit.*

COLVMELLA lib. 3. cap. 8.] *Romanum fuisse ciuem Næuium Pollionem, pede longiorem, quàm quemquam longissimum.*

Donatus in vita Terentij.

COMOEDIA,] *est imitatio vitæ, speculum consuetudinis, imago veritatis.*

In Andr.

Non solum videam, sed etiam audiam, plenéque sentiat.

GELL. lib. 10.ca.18] *Mausolus rex terræ Cariæ.*

ISID. lib. 19. cap. 1.] *Tunc se fluctigero tradit, mandátque paroni.*

LACT. lib. 7. cap 8.] *Quoniam vtraque earum sententiarum doctißimos habuit auctores, nec quid certi sit, diuinari potest.*

PLINIVS lib.7.cap.43.] *P. Ventidium mulionem castrensem suffarraneum fuisse.*

IDEM lib.29.cap.4.] * *formicas foliuagas.*

IBID.] *Mustella catulos suos quotidie transfert, mutátque sedem.*

IDEM lib.30.cap.5.] *Animalia byturos vocari, qui viteis in Campania erodant.*

IDEM lib 31.cap.2.] *Cicero in admirandis posuit, Rentinis tantum paludibus vngulas iumentorum indurari.*

IDEM lib.31.cap.4.] *Quædam terræ imbribus sicciores fiunt, veluti in Narniensi agro, quod admirandis suis inseruit M. Cicero, siccitate lutum fieri predens, imbre puluerem.*

SOLINVS cap.2.] *Romam conditam olympiadis sexta anno tertio.*

DIO

DIONYSII LAMBINI ANNOTATIONES IN FRAgmenta libri primi de Republic.

* * *

1 omnis ciuitas, quæ est constitutio populi] *legendum fortasse est* omnis ciuitas, constituta à populo, *&c.*

2 Anci Marcij pater quoque ignor.] *Andreas Patricius sic emendat* Anci pater etiam ignoratur, nisi quòd is rex Ancus Marcius, *&c. aliquantò longiùs a scriptura recepta. ego sic*, Anci Marcij pater quoque ignoratur.

3 Sed audisse te credo, Tubero, Platonē, *&c.*] *sic legendum esse vidit Iac. Cui. iurisc. clariss. li. Obseruat. 11. cap. 9. Tuberonem autem huic disputationi interfuisse licet intelligere ex fragmento primo. ibi,* propter Tuberonem iussit assidere.

4 quæ terrent omnia] *sic restitui, cum libri alij habeant,* tenerent, *alij planè* terrent, *vt edidi. & paulò antè* cōsilio pulso, *ex Nonio reposui. Nā Patricius edidit,* consilio pulsus libid. *non rectè.*

IN FRAGM. LIB. II. DE REP.

1 Esse autem angores, esse miseria, *&c.*] *malim sic legi,* Esse autem angore & miseria afflictas, atque abiectas, *&c.*

2 Vt auriga indoctus è curru trahitur, operitur] *lego* e curru trahitur, deripitur, *&c. & ita sine dubio legendum:* deripitur *autem, id est, deorsum rapitur, & trahitur.*

3 regali, optimo, & populari, *&c.*] *legendum puto* regali, optimati & pop.

IN FRAGM. LIB III. DE REP.

1 quid si eius vita in peric. veniet, vt eum aliquando necesse sit aut occupare, *&c.*] *sic legendum, neque quidquam mutandum:* occupare *autem hoc loco, id est,* προλαβεῖν, *aut* φθάνειν, *antevertere, anticipare, praeoccupare: hoc est, vt eum.*

necesse sit aut occidere insidiatorē, seu grassatorem, seu quem alium vim inferentem, aut ab illo interfici. inepte enim quidam interpretantur tabulam aut equum, quo vehatur, vt capere.

Est quidem verò lex, &c.] *sic videtur legen-*
2 *dum, non, vt vulgò,* Est quidem vera lex, &c.

Pyrrhi ridetur largitas à Coss. aut à Samn.]
3 *videtur sic potius legendum,* Pyrrhi videlicet largitas consulibus, aut Samnitium copiæ Curio defuerunt. *Immo vero sic prorsus legendum censeo. est enim ironia: quæ significat neque Fabricium Pyrrhi liberalitatem, & munera: neque Curium, Samnitium aurum desiderasse.*

Si fas endo plagas cælestum, &c.] *huius pri-*
4 *mi versus restitutio debetur P. Pithæo, iurisconsulto eruditissimo, & politissimo. Nam cum ita legeretur vulgo,* Si fas cædēdo cælestia scandere cuiquam est *apud Senecā autem hoc modo,* Si fas est plagas cælestum, *&c. is sagaciter odoratus est, legendum esse,* Si fas endo plagas, *&c.* endo *autem valet* in. *Hos versus spectasse videtur Cicero cùm illa scriberet, quæ sunt li. 6. de rep. sub persona Scipionis minoris.* Ego verò, *inquam,* ô Africane, siquidem bene meritis de patria quasi limen ad cæli aditum patet, quamquam à pueritia vestigiis ingressus & patris & tuis, decori vestro non defui nunc tamen tanto præmio proposito, enitar multò vigilantiùs.

EIVSDEM IN FRAGMENTA LIB. VI. DE REPV. IN quibus continetur Somnium Scipionis.

1 quàm simpinia pontificum diis immortalibus grata sint Samia] *ex veteris scripturæ vestigiis, quæ obseruaui in Nonio man. conieci sic esse legendum,* quàm simpinia pontificũ diis immortalibus grata sint, Samiæque, vt iis scribit, capedines. *Ita autem scriptum est in illo vet. cod.* quàm si impenia pontif. *&c. licet tamen etiam* simpula *legere.* Simpulum *autem quid valeat, notum est: & vtitur ea voce in lib. 3. de Legibus*

ibi,

ibi, excitabat enim fluctus in simpulo.

2 quæ ciuitatis statum peruertũt] *apud Noniũ legitur* permouent, *quod miror à Sigonio esse mutatum, neque ab Andrea Patricio, qui posterior in his fragmentis colligendis operam posuit, animaduersum, & correctum.* permouent *enim valet, valde commouent, & concutiunt.*

3 expendendos ciuis, non numer.] *sic edidi, Cuiatij coniecturam secutus: qui planè diuinè libro. Obseru.* 11. *ca.* 9. *sic legendum esse coniecit: cùm vulgò legatur*, expendendos ab his, *deprauatã scilicet antiquam scripturam suspicatus* ciuis, *à scriptore librario, qui pro* ciuis, cibis *scripsisset: vnde postea factum fuerit à sciolo*, ab his.

4 vt quemadmodum scribit ille, *&c.*] *profert hunc locum Nonius minùs aptè, minùsque accommodatè ad id quod docere conatur, videlicet interdum genitiuum vsurpari ab auctoribus linguæ Latinæ pro nominatiuo.*

5 me & fessum de via.] *Langius fatetur in suis libris non reperiri vocem* fessum, *neque nos reperimus in nostris. quare delenda est.*

6 deligere iterũ cõsul] *lib. veteres habent* dilegere, *q̃ rectũ est, ex quo* dilect⁹, *vt* dilect⁹ militũ.

7 & parum rebus] *sic habent libri veteres, nõ vt vulgo*, pax sit rebus: *aut* pacem rebus. parum rebus *autem, præcisa locutio est, quæ sic integra sit*, parum rebus temporis tribuire.

8 & ex magnitudines omnium, quas esse nũquam, *&c.*] *ab omnibus veteribus codicibus abest vox* omnium. *ex quo sic legendum arbitror:* erant autem ex stellæ, quas numquam ex hoc loco vidimus ea magnitudine, quas esse numquam suspicati sumus. *vel* quam numquam suspicati sumus.

9 prosperus & salutaris] *sic habent omnes libri veteres, atque ita legendum, sic enim loquebantur veteres. immò vero vsitatius est* prosperus, *quam* prosper: *quemadmodum* exterus, superus, inferus, *& similia, quam* exter, super, infer, *&c.*

10 mens mundi, & temperatio] *legendum:* mens mundi, & temperator, *non, vt vulgò,*

mens mundi, & temperatio.

11 qui interuallis cōiunctus imparibus] *doctus quidam, idemque amicus meus, legendum putat* disiūctus, *non* coniunctus. *Verum, inquit, interualla disiungunt. sed ego contendo, nihil esse mutandum. nā symphonia, seu concentus constat, sit unus, coniunctus est interuallis imparibus: verbi gratia ex* διὰ τεσσάρων, διὰ πέντε, διὰ πασῶν. *quemadmodū cinnus constat ex multis dissimilibus rebus: & color aliquis componi potest ex multis distantibus ac diuersis coloribus.*

12 aut quàm expetendam gloriam] *nihil muto, neque quicquam immutatum est in codice Memmiano, cum tribus codicibus antiquis comparato: quamuis Langius ediderit,* quàm expetendo. *ego* quam, *cum accentu lego, pro* quàm valde, *seu* quantopere. *hoc tantum.*

13 sed partim obliquos, partim trauersos, partim etiā aduersos, *&c.*] *pro* partim trauersos, *alij libri vulgati habent* partim auersos. *sed veteres nostri codices neque* partim trauersos, *neque* partim auersos, *habent.*

14 homines enim iculariter] *sic legendum putat Adr. Turnebus, libris sane omnibus reclamantibus & recentioribus & antiquis: quorum hi quidem habent* loquelariter: *illi vero* populariter: *sed & prudentius, & proprius, antiquam scripturam, quam qui reposuerunt,* populariter. *Nam* loquelariter, *factum ex* locülariter: locülariter, *ex* iocülariter, *cum* l, *scriptum esset pro* i, *quod sæpe peccabatur a librarijs illis.*

15 Cùm pareat igitur, *&c.*] pareat, *i. appareat. mendose autem hic* pateat, *habent libri vulgati.*

IN FRAGM. HORTENSII.

1 aut Theopompo acrius, aut Ephoro mitius, *&c.*] *sic legendum, non vt vulgo* aut Theophrasto mitius, *&c. Quid enim Theopompo, cum Theophrasto commune? hic loquitur M. T. de historicis. Theophrastus Philosophus est. Præterea vetus codex hanc emendationem adiuuat, atque adeò comprobat, in*

quo.

quo legitur Euphoro. *sic li.2.de Orat.ad Q. fratr. Theopōpum,& Ephorum coniunctim cōmemorat ,de historia loquens,& historicos Græcos enumerans.*

EIVSDEM IN LIBRVM DE VNIVERSO, SEV in Timæum.

1 per ſenſus rationis experteis] *ſic legendum. ſic enim Plato,* μετ' αἰσθήσεως ἀλόγου. *neque quemquam mouere debet, quod Plato dixit numero ſingulari,* μετ' αἰσθήσεως ἀλόγου: *Cicero vero in numero multitud.* per ſenſus rationis experteis *fecit enim ambigui vitādi cauſa. nā ſi ita dixiſſet,* quod affert opinionē per ſenſum rationis expertē, *dubium eſſe potuiſſet, vtrùm adiectiuū* expertem, *referretur ad* opinionem, *an ad* ſenſum.

2 qui aliquod munus eff.] *legendū arbitror,* qui aliquod opus eff. *&c. quod & Errico Stephano videbatur. ſic enim Plato,* ὁ δημιουργὸς, *& ipſe M. T. infrà non longè,* præclarum opus efficiat neceſſe eſt. *& aliquanto inferius,* ille fabricator tanti operis. *Omnino non malè in prima editione noſtra impreſſum* qui aliquid efficere, *&c.*

3 an ortu ſit ab aliquo tēporis principatu] *ſic emendandum cenſeo, ſublata particula* an , *quæ eſt in libris vulgatis ante,* ab aliquo, *&c. & locata interpunctione poſt vocem* principatu.

4 eadem in opinatione conſiſtunt, *&c.*] *primùm* conſiſtunt, *non* conſidunt , *vt vulgò legendum : deinde videtur deeſſe aliquid ex Platone, videlicet* cum ſenſu. *ſic enim Plato,* τὰ δ' αἰσθητὰ δόξῃ περιληπτὰ μετ' αἰσθήσεως.

5 minus id,quod auemus,omnino conſequimur] *ſic prorſus legendum,non,vt vulgò,* quod habemus animo conſequimur. *quod vidit Iac. Cuiatius. natum erratum ex vitioſa ſcribendi conſuetudine* b, *pro* v, auemus, habemus , *hinc* habemus: *deinde ex* aīo, *factum* oīo. *ita totus locus deprauatus eſt.*

6 idq; ex inordinato in ordinē adduxit] *quidā legi volūt,* deduxit. *Plato verbo ſimplici vtitur*

ἤγαγεν. ἐκ τῆς ἀταξίας εἰς τάξιν αὐτὸ ἤγαγεν.

7 Rectène igitur vnum mundum diximus, an sint, *&c. sic ex Platone restitui, non longe discedens à Manutij coniectura.*

8 neque in eo quicquam altitudinis esset requisitum] *sic videtur legendum. deerat enim vox* altitudinis, *qua responderet Græco nomini* βάθος, *quemadmodum admonuit Erricus Stephanus: cuius in hoc libro coniecturas permultas, & Manutij non paucas, secuti sumus, vt probabiles, & ingeniosas, & ad sententiam Ciceronis valde accommodatas.*

9 qui ista iunxit, & condidit, ipsum se contentum esse mundum, neque, *&c.*] *videtur ex Platone legendum*, ipsum se contentũ esse mũdum, satius esse, quàm egere altero. *vel sic*, ipsum se contentum esse mundum præstare, quàm egere altero. *sic enim Plato*, αὐτάρκης ὂν ἄμεινον ἔσεσθαι μᾶλλον, ἢ προσδεὲς ἄλλων.

10 mentē atq; intelligentiam cohiberet maximè] *sic emendatum est in codice Mem.* menti, atque intelligentiæ conueniret vt maximè. *atque ita olim edidi, existimans verba illa Platonis*, κίνησιν γὰρ ἀπένειμεν αὐτῷ τὴν τοῦ σώματος οἰκείαν, τῶν ἑπτὰ τὴν περὶ νοῦν, καὶ φρόνησιν μάλιστα οὖσαν. *sed verba Ciceronis*, qui sit eius figuræ aptiss. *respondent his Platonicis*, τὴν τοῦ σώματος οἰκείαν μάλιστα: *hæc verò*, qui vnus ex septē mētē, atque intelligentiam cohiberet max. *illis Platonicis*, τῶν ἑπτὰ περὶ νοῦν, καὶ φρόνησιν μάλιστα οὖσαν.

11 Atque ita cùm alter esset exterior, alterum interiorem, *&c.*] *sic nunc edidimus, atque ita sine dubio legendum est. nam Manutij coniectura, & editio*, cùm alterum esset exteriorem, alterum interiorem amplexus orbem, *quamuis eam olim secutus sim, ferri non potest.*

12 rationis, cōcentionisq;] *sic emendat Manut. Platonis verba sententiamq; sequēs: sic enim ille*, λογισμοῦ δὲ καὶ ἁρμονίας μετέχουσα ψυχὴ τῶν νοητῶν, *&c. nomini igitur Græco*, λογισμοῦ, *respodet per Latinū* rationis *alteri autem Græco*, ἁρμονίας, *nullo modo respondet Latinum* contentionis. *ex eo igitur feci* concentionis. concentio *enim harmoniam*

moniam significantius declarat, quàm contentio.

13 & orbis illius generis alterius immutatus, *&c.] debet adhiberi copula ante vocem* orbis, *vt est in hac editione. hoc primum quæritur iam de voce* immutatus, *quæ sequitur, quid sibi velit. nam nulla vox est apud Platonem, quæ ei respōdeat. sic enim ille*, καὶ ὁ θατέρου κύκλος ὀρθὸς ἰὼν εἰς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν διαγγείλῃ, *&c. licet respondere, vel interijsse apud Platonem* ἀμετάβλητος, *aut aliud quiddam tale: vel Ciceronem hoc* immutatus, *de suo addidisse. valet autem hîc* immutatus, *ne quis erret, idem quod* non mutatus.

14 continentur: tum intelligentia, scientiaque efficitur] *hoc totum* tum intelligentia, *&c. quod aberat a libris vulgatis, respondétque his Platonicis verbis*, νοῦς ἐπιστήμη τε ἐξ ἀνάγκης ἀποτελεῖται, *ex codice Memmiano restitutum est.*

15 Ratione igitur, & mente diuina, ad originē temporis, curriculum, *&c.] hoc totum ex Nonio restitutum est, in voce* curriculum: *quod respondet his Platonicis*, ἐξ οὖν λόγου καὶ διανοίας θεοῦ τοιαύτης πρὸς χρόνου γένεσιν, ἵνα γεννηθῇ χρόνος, ἥλιος, καὶ σελήνη, καὶ πέντε ἄλλα ἄστρα, *&c. quod à P. Victorio esse animaduersum memini, lib. 19. ca. 17. var. lect.* Cetera ab hoc loco, & aliorum quinque astrorū cognomento errantium, ad temporis numeros distinguendos, & conseruandos, *non sunt Ciceronis, sed a nobis addita sunt, vt hic totus locus esset expletus. respondent autem his Platonicis*, καὶ πέντε ἄλλα ἄστρα, ἐπίκλην ἔχοντα πλάνητες, εἰς διορισμὸν καὶ φυλακὴν χρόνου γέγονε.

16 ita vim suam natura conuertit, vt terram, *&c.] hæc verba* ita vim suam naturam conuertit, *seu, vt Victorius lib. 19. cap. 17. variar. lect. ait legi in quodam vetere cod.* ita ius natura conuerteret, *nō puto esse Ciceronis, sed aliena, & supposita: nihil enim est apud Platonem, quod eis respondeat.*

17 omnes enim orbes eorū quasi helicis infl.] *vel sic legendum, vel* omneis enim orbeis eorum quasi helicis inflexio vertebat.

18 neque nomine appellant] *sic legendum, & ita emendatum erat in codice Memmiano, quod idem*

idem Errico Stephano venit in mentem.

19 cumque similem vniuers.] *nihil hic mutandum arbitror. sic enim Plato,* τῷ δὲ παντὶ προσει[illegible] [illegible], *&c. id est, cum autem diuinum [illegible] & cæleste animal, vniuerso assimilare, seu simile efficere vellet, ad volubilitatem rotundauit, &c. M. Tullius enim* vniuersitatis naturæ *dixit* [illegible], *pro* vniuerso, *seu* vniuersitati.

20 Flexiones autem eorum] *secutus sum exempla quædam vulgata, quamuis non valde probata. nam omnino mihi magis placet* lusiones, *quomodo legendum putat Err. Steph. magisque Græco nomini respondet* χορείας. *Nam* χορεύειν *Luc. 14. 2. interpretatur ludere, ibi,* inter se terque quatérque Ludunt.

21 quà ipsi nolunt] *sic legendum: non* quò ipsi. *subintelligitur enim* tenus, *& reperitur* ἀπὸ κοινοῦ, *vt sit* quatenus.

22 alios in solem] *vel sic legendum : cùm apud Platonem legatur* εἰς ἥλιον, *vel apud Platonem legendum* εἰς γῆν.

FINIS.